פולע טאבעלע פון דער מלוכה=לאטעריע—זעה 13-טע זייט

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

היינט 16 זייטען

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

נייער פאלקסבלאט

№ 68 | Łódź, Piątek, 20 marca 1931 r. | ניינטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, ב׳ ניסן תרצ״א | № 68

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224=71

כשר לפסח | די בעוואוסטע יודישע שאקאלאדע=פאבריק „ZŁOTY RAJ“ פון Sz. Halpern wł. | כשר לפסח

מאכט בעקאנט איהר געעהרטע קונדשאפט, אז צום בעפארשטעהענדען פסח איז זי פערזעהען מיט א רייכען אויסוואהל פון פערשידענע שאקאלאד און קארמעלען כשר לפסח אפילו למהדרין מן המהדרין.

אונזערע פערקויפס=שטעלען: ווסכאדניא 50, זאוואדזקא 11, צעגעלניאנא 26.

בעמערקונג: אלעס ווערט אויסגעארבייט בהכשר גמור אונטער דער השגחה פון אנשים כשרים ונאמנים. מ׳בעט זעהר די ג׳ קונדשאפט, וואס פריהער איינצוקויפען אויף יו״ט, כדי אויסצומיידען א גרויסען געדראנג.

ברוך הבא

זלאטאגורא איז דא!

בעקאנטמאכונג.

די ערשטע לאדזער מעכ. מצה-בעקעריי

אונטער׳ן אויפזיכט פון הרב הגאון מיאנאוו און אונטער דער פערזענליכער ליטונג פון זלאטאגורא, וועלכער איז בעקאנט מיט זיין ספעציאליטעט ביים אויסבאקען פון מאשין-מצות מאכט דערמיט בעקאנט, אז אויפ׳ן פערלאנג פון דער ג׳ קונדשאפט האבען מיר אויף דעם פסח, אזוי ווי פריהער, ווידער געעפענט אונזערע בעוואוסטע מאשין=מצה=בעקעריי און עמפפעהלען צום בעפארשטעהענדען פסח די גוט-בעקאנטע

היגיענישע
דינע
געשמאקע
מאשין=מצות

מיט אכטונג די ליטונג
פון דער ערשטער לאדזער מעכא-
נישער מאשין=מצה=בעקעריי
פאבריטשנע 5, טעל. 156=75

פערקויפס=שטעלען:

צענטראלע — פאבריטשנע 5, טעל. 156-75
ס. פאזנאנסקי, גדאנסקא 11, טעל. 161.59
סרעבושינסקא 65. טעל. 124 09
א. יאקובאוויטש, פראנצישקאנער 38, טעל. 189-37
פ. דינקעל, אבראמאוויסקיעגא 42
ש. מ. וויינשטיין, אבראמאוויסקיעגא 32
מ. ראקאווער, גלובנא 34
מ. צענמאכער, זאמענהאפא 11
פלעווינסקי, צעגעלניאנע 2
וויינקראניץ, פיעטריקאווער 108

1832

פויזנער מצות

מיר מאכען בעקאנט אונזערע געעהרטע קונדשאפט, אז אזוי ווי אלע יאהר האבען מיר אויך הײ-יאהר בעקומען א טראנספארט פון די בעוואוסטע פויזנער מצות בהכשר הרב הגאון ר׳ דוד יהושע סנדר מ׳פויזען. צו בעקומען ביי

ה. זעלמאנאוויץ רוג פעטריקאווער און פאלודניאווא

צו דער עפענטליכקייט!

טראץ דעם שענדליכען אנפאל פון בעריכט-אפגעבער אין „לאדזער טאגעבלאט“ נומער 66 אויף די טעטיגקייט פון „נותן-לחם“ און די גענעראל-פערזאמלונג מעלדען מיר דער עפענטליכקייט, אז „נותן=לחם“ האט נישט איבערגעריסען איהר טעטיגקייט און פיהרט א דורך

א פסח=אקציע,

וואס יעדער קען זיך דאס פערזענליך איבערצייגען טעגליך אין פעראיין, סאלנא 14 בעת׳ן מיטאג, ווי אויך אין אווענד פון 6 ביז 9 א זייגער.

מיט דרך-ארץ

די פערוואלטונג פון „נותן=לחם“ אין לאדז,
טעלעפאן 145-43.

1830

טעע | טעע

Товарный знак
Заявлен отделу промышленности

„ו. וויסאצקי ושותפיו“

בעז״ה יום ב׳ ב׳ טבת שנת תרצ״א

תעודת הכשר לחג הפסח

הנה הפירמא הנודעת בשם „ו. וויסאצקי ושותפיו“ קנתה לה זכות אזרח בכל בית ישראל זה קרוב לשני יובלים שנה, ומעת שעברה הפירמא לעיר דנציג זה תשע שנים, וסדרה בית חרשת גדול פה ב׳אליווא עם כל המכשירים המודרניים, הנני מבקר בעצמי את בית החרשת ושבע רצון מהסדר והנקיון בכל החדרים, שבהם הטה נסדר נכבש ונחבש בזהירות רבה מחשש של חמץ. אין הפועלים אוכלים שמה ואינם נכנסים מעצמם בלי קונטרולה, הן מצד הממשלה והן מצד ההנהלה ע״י איש יהודי הממונה על זה. ולכן הנני מפרסם בשער בת רבים, שהטה של —

„ו. וויסאצקי ושותפיו“

שנמצא תחת השגחתי, כשר לחג הפסח בלי שום חשש ופקפוק אפילו למהדרין מן המהדרין.

הבא על החתום פה דנציג
יעקב מאיר סגלוביץ החופ״ק דנציג
מחבא ספרי „מאסף דרושי“
בן הרב הגאון ר׳ חיים זצ״ל מווילנא

מקום החותם

מהרבנים דווארשא

הננו מאשרים בזה שהפבריקה לטה תחת השם „ו. וויסאצקי ושותפיו בדנציג“ נמצאת תחת השגחה מעולה של הרב הגאון ר׳ יעקב מאיר סגלוביץ שליט״א אבד״ק דנציג, וכל אחב״י יכולים לסמוך על היוצא מהפבריקא הנזכרת, בהכשר הרב הנ״ל, בלי שום חשש על ימי חג הפסח הבע״ל.

בועד הרבנים דווארשא.

טוד= און קארט-לאגער

M. i Sz. Rabinzon

לאדז, פיעטריקאווער 45, טעל. 120-41, פראנט, 1-טער שטאק

עמפפעהלט דעם גרעסטען און רייכסטען אויסוואהל פון

ביליצער, לעאנהארדטס און טאמאשאווער סחורות

ביליגסטע פרייזען/בייעסטע מאדע/בעסטע קוואליטעט

הורט און דעטייל! | הורט און דעטייל!

כשר לפסח!

דערמיט מודיע מיר בעקאנט דער ג. קונדשאפט, אז אונזערע געשעפטען זענען שוין פ־ירזעהען מיט

אלעארט וואורשטווארען

און רויכערפליישען, גענזענשמאלץ, געריכערטע און געפעקעלטע צונגען און ברוסטען

כשר לפסח

צו צוגענגליכע פרייזען.

גלייכצייטיג מאכען מיר אויפמערקזאם, דאס אונזער עקספעדיציע

פיעטריקאווער 8, טעל. 193-30

פיהרט אויס פינקטליך זעמטליכע בעשטעלונגען פאר איין־ און אויסלאנד אהן בעזונדערע קאסטען.

מיט אכטונג **ס. דישקין,** אקציען־געזעלשאפט

די בעסטע מצות

פיינסטע און דינסטע

ווערען אויסגעבאקען אין דער היגיענישער און כשר־ער זייט לאנגע יאהרען בעקאנטער בעקעריי אויף גלובנא 42 אונטער דער שטרענגער השגחה פון ראבינאט.

פינקטליכע און רעעלע בעהאנדלונג אין דער צענטראלע גלובנא 42

אין דער פיליע גלובנא 62 ביי ווישינסקי, טעל. 220-76

מיט אכטונג **ש. ז. האניגמאן און ח. ווישינסקי**

Do wynajęcia

w samem centrum wielki LOKAL

a mianowicie: cała oficyna poprzeczna, składająca się z wysokiego parteru i 3-ch pięter oraz dużej piwnicy, z windą i instalacją elektryczną, z prawem używania, obszernego placu przed tą oficyną z Al. Kościuszki. Sale obszerne (rozmiar każdej sali 22 x 16 metrów) słoneczne i widne, o 7 oknach na każdem piętrze, wychodzących na plac przy ul. Al. Kościuszki i tyleż na podwórzu przy ul. Piotrk. Cała oficyna skanalizowana. Wiadomość u **FAJNMEHLA**

Al. Kościuszki 17, tel. 219-36. 1668

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז איך בין דער הויפט־פערקויפער פון זעמטליכע

מאנופאקטור־סחורות פון פאלגענדע פירמעס:

TOW. ZAKŁADÓW ŻYRARDOWSKICH Sp. Akc.
B-cia CZECZOWICZKA, ANDRYCHÓW
B. A. GLIKSMAN Sp. Akc.
M. SILBERSTEIN Sp. Akc.
oraz F. JARISZ

מיט אכטונג

M. Łuzer Regensberg

Łódź, Nowomiejska 22

tel 209-30 אין הויף

הורט! דעטייל!

אכטונג, קעלבער־שעכטער!

שבת, דעם 21־טען מערץ 7 א זייגער אווענד צום ערשטען טערמין און 9 א זייגער אווענד צום צווייטען טערמין ביי יעדער צאהל מיטגלידער קומט פאר אין פאראיינס־לאקאל, פאדווסטנא 10

די יעהרליכע גענעראל־פערזאמלונג

מיט פאלגענדער טאג־אָרדנונג:

1) וואהלען פון א פארזיצענדען; 2) וואהלען פון א פערוואלטונג; 3) וואהלען פון רעוויזיאָנס־קאָמיסיע; 4) ענדערען געוויסע פונקטען פון פע־איינס סטאטוטען.

אלע מיטגלידער פון כוינער, גאשטשיני־דוואר און שטעדישען קעלבער שעכטער ווערען געבעטען פינקטליך און צאהלרייך צו ערשיינען. **די פערוואלטונג.**

1229

דאס בעקאנטע מענער־היט־געשעפט

פירמע **„SPLENDID"**

11־טער ליסטאפאד 31 (קאנסטאנטינער)

עמפפעהלט צום קומענדען פריהלינג און זומער סעזאן דעם רייכסטען אויסוואהל פון

מענער־היטען

פון די נייעסטע פאסאנען פון אין־ און אויסלענדישע פירמעס.

די פרייזען זענען צוליב'ן קריזיס בעדייטענד פארקלענערט.

בעמערקונג: מיר בעזיצען א גרויסען אויסוואהל פון עלעגאנטסטע ספארט־היטלעך.

814

ייִן כשר לפסח!

אויב איהר האט נאך נישט געטרונקען דעם בעוואוסטען ראזינען־וויין **„פראגרעס № 7"** דאן איבערצייגט אייך, אז איהר בערויבט אייך און אייער פאמיליע הנאה צו האבען פון גוטען וויין, וואס קאסט זעהר ביליג.

צוליב א רעקלאמע פערקויפען מיר

א פלאש פון ¼ ליטער געזען ראזינען־וויין № 7 **נאר 65 גראשען**

א באטייקע דעם זעלבען נומער **1.50 זל.**

צו דער בעקוועמליכקייט פון ג' פובליקום בעקומט מען אויך דעם וויין „פראגרעס" № 7 ביי

ח. בלאנקעט גלובנא 69

אלע סארטען וויינען פון דער פירמע „פראגרעס" איז צו בעקומען אויף פסח. א הין נאר די ¼ ליטערדיגע צו 65 גראשען.

וויין־ און מעהל־פאבריק

„פראגרעס" אלטער מארק 2

טעלעפאן 82-184

בעמערקונג: ביי אונז בעקומט מען רויט־וויין פריי פון צוקער

שבת, 21, 7 אוונט, קומט פאר אין לאקאל פון „וויזא" (שענקעוויטשא 26)

א פייערליכער חנוכת־הדגל

פון „החלוץ המרכזי" אין לאדז.

דער פראגראם: 1) דורכמארש פון אייגענעם לאקאל צעגעלניאנא 4 דורך די גאסען צעגעלניאנא, פיעטריקאווער, מאניושקי, שענקעוויטשא ביז אין „וויזא"־לאקאל, מיטן אנטייל פון „בר־כוכבא"־ארקעסטער. 2) פייערליכע ערעפנונג — פרעז. פון צ. ק. „החלוץ המרכזי" ח. מגליות 3) פעסט־רעדע — ד"ר מ. בורירא 4) ענטה לינג 5) בעגריסונגען 6) פארשטעלונגען פון דער העברעאישער סטודיע 7) געזאנג פון „החלוץ המרכזי" כאר 8) עלוס.

אייגטריט דורך ספעציעלע איינלאדונגען

בעקאנטמאכונג.

די פיש־קליינהענדלער פון פאמארסקא 5,

וועלכע האבען זיך אפגעטיילט פון פעראיין, ווערען געבעטען צו קומען אויף

א פערזאמלונג.

וואס קומט פאר זונטאג, דעם 22. מערץ ה. י. פינקטליך 5 נאכמיטאג אין ניי־געגרינדעטען לאקאל זשעלאזנא 10a אין זייערע אייגענע אינטערעסען.

קומט אלע געוויס! מיט אכטונג די גרינדער.

זאל יעדער וויסען!

אז אין מיין

מעבעל־געשעפט

בעקומט מען מעבעל איינצעל אין קאמפלעטען צו קאנקורענץ־פרייזען מיט 25 פראצ. ביליגער. אין מיר טוישען אויס אלטע מעבעל אויף נייע צו צוגענגליכע פרייזען.

וואלטשאנסקא 11

וויינגאלד און וויינבערג.

געדענקט דעם אדרעס! קומט איבערצייגט אייך!

די מאשין־מצות־פאבריק

פון דער בעקאנטער צוקערניע

נ. ווייבערג

אונטער דער השגחה פון יאיאוער רב

38 פיעטרקאווער 38, טעלעפאן 143-82

מאכט בעקאנט דער ג' קונדשאפט, אז צוליב די קאלאסאלע בעשטעלונגען, ווערט געבעטען וואס פריהער צו קומען נאך מצות כדי אזוי ארום אל מען צו קענען לויט'ן וואונש צופרידענשטעלען.

בעמערקונג: די מצות און מצה־מעהל זענען געפאקט און פערזעהן מיט אונזער פירמע. אלע בעשטעלונגען ווערען אבגעשיקט אהיים.

Dr. med. J. M. BARCINSKI

רענטגען־אינסטיטוט

הייל־בעהאנדלונג פון בייזע געשווילעכצען (ראק) רענטגען און פאטאגראפיעס דורכלייכטונגען אויפ'ן ארט און אין די וואוינונגען פון די קראנקע.

אויפנאהמע שעה'ן פון 5-8 אָוועגד.

11. ליסטאפאד 20, טעל. 214-50

Dr. Ludwik WOLF

היילונג מיט שטראם פון א הויכע פרעקווענץ

Orig Dr. Zeileiss,

Warszawa, Wspólna 54, m. 10 tel. 669-39

די בעסטע פיינסטע און דינסטע מצות

ווערען אויסגעבאקען אין דער היגיענישער און כשר־ער, זייט לאנגע יאהרען בעקאנטע בעקעריי סקלאדאווא 13, די בעקעריי געפינט זיך אונטער דער שטרענגער השגחה פון לאדזשער ראבינאט

מיט אכטונג **מ. קופערמינץ** סקלאדאווא 13 טעל. 14817

מיין פיליע געפינט זיך אויף בענעדיקטע 46. מיינע מצות ווערען אויך פערקויפט אויף בענעדיקטע 17 און אנדזשעיא 28

בעמערקונג: צוליב דער בקיועמלכקייט פון פובליקום ווערען מיינע מצות געפאקט אין פעקלעך צו 1, 2 און 3 קילא.

כדי צופרידענצושטעלען אלע מיינע חשוב'ע קונים בעט איך צו פערזעהן מיט מצות וואס פריהער.

כשר לפסח!

ווער ס'וויל וויסען פון אנ'עונג יום־טוב זאל בעזוכען מיין

קאלאניאל און דעליקאטעסן־געשעפט

איך בעזיץ אויף לאגער:

שאקאלאד, קארמעלען און מארמעלאד

פון פערשידענע פירמעס אין די בעסטע סארטען מיט הכשרים, איך בעט אויפמערקזאם צו זיין אויף די בעריהמטע **„לוקסוסאווע"** מיט איהר פיינעם ארשמאק

ליטווישע און מאנישעוויטשעס מצות

כשר לפסח! ביליגסטע פרייזען!

A. ORNER, Zielona 33, tel. 210-04

בעמערקונג: יעדע בעשטעלונג אפילו טעלעפאנישע ווערט געשיקט אהיים

הזהרו מפני הרמאים!

Litewska Maca I. C. L. H. z Pinska

די פירמע יצלה מפינסק

ווארענט היות ווי עס האט זיך בעוויזען אין די לעצטע טעג אויפ'ן מארק די זעלבע פאקונג, ווי אויך די זעלבע איניציאלען. דארום בעטען מיר אונזערע ג. קונדען גוט נאכקוקען אונזער עטיקעט מיט דער בעמערקונג „די אדרעס אין די פאקונג", ווייל נאר פאר די מצה, וועלכע אונטערשיידעט זיך מיט איהר קוואליטעט און געשמאק איז די פירמע „יצלה" מפינסק פעראנטווארטליך.

מיט אכטונג **הילער, מפינסק, זאוואדסקא 22**

כשר לפסח | כשר לפסח

ביליגער, ווי אומעטום
אַלטעז אונגאַר-וויין, מעהר,
ראָזשינקע-וויין, שפּריט,
וויין פון ארץ-ישראל
יעדער אָהז אויסנאָהם קויפט
נור ביי דער אלטער

בּעוואוסטער פירמע
וועלכע האָט זיך קונה-שם געווען מיט איהרע גוטע משקאות

מענדיל בּארנשטיין

„בּארווין"

לאדז, נאוואמיעסקא 30, טעל. 58-210

דירעקטער וויין-אימפּארט
פון ארץ-ישראל און אונגארן

אייגענע פאבריק פון
ראזשינקע-וויין און מעהד

כשר לפסח | כשר לפסח

ריזיגע פאבריק=שרפה אין לאדז

דער היזק זאל בעטרעפען קרוב 20 טויזענד דאלאר

(2) אין דער פאבריק פון דער פירמע „זעה, שליף און קאמפ.“ איז נעכטען 1 בייינאכט אויסגעבראכען א ריזיגע שרפה.

די פאבריק, וואס געפינט זיך אויף אנדזשעיא 53[55 און פארנעמט א זעהר גרויסען שטח פון אנדזשעיא און זאקאנטנע גאס — פראדוצירט הילצערנע שפולקעס.

די שרפה איז אויסגעבראכען אין דער טריקנעריי, און אין משך פון עטליכע מינוט אריבערגעווארפען זיך אויף אלע נאהענטע פאבריק-בנינים, הילצערנע און געמויערטע, וואס שטעהען אין א ים פון פלאמען. צו לעשען די שרפה זיינען ארויסגערופען געווארען כמעט אלע פייערלעשער-אפטיילונגען, מיט דער רעטונגס-אקציע פיהרט אן דער קאמענדאנט גראהמאן.

אויפ'ן ארט פון דער שרפה איז אנגעקומען דער וויצע-וואיעוואדע ראזשניעווסקי, דער פערטרעטער פון סטאראסטע ראשיצקי און דער פאליציי-קאמענדאנט ניעדזשעלסקי.

די גאסען זיינען בעלאגערט פון א זעהר גרויסען עולם נייגעריגע. פוס- און רייטער-פאליציי האלט די ארדנונג.

בעת מיר שליסען דעם נומער, איז נאך די שרפה נישט איינגעלאשען.

דער היזק זאל בעטרעפען קרוב 20 טויזענד דאלאר. די פאבריק איז אסעקורירט.

די געפאהר פאר'ן וועלט=שלום

ליגט נישט אין קארידאר, נאר אין מזרח=פרייסען

שרייבט א פראנצויזישער זשורנאל

פאריז, 19 (ספ. טעל.) אין זשורנאל „רעווי דע נאציאנאליטע ע דע מינאריטע נאציאנאל“ איז אפגעדרוקט אן ארטיקעל „דער קארידאר און מזרח-פרייסען“. דער מחבר ווייזט אויף, אז נישט דער פוילישער קארידאר, נאר מזרח-פרייסען איז אנ'אפענע וואונד פון אייראפא און כל-זמן די וואונד וועט נישט פערהיילט ווערען, וועט אין אייראפא קיין שלום נישט זיין.

דייטשלאנד, שרייבט דאס בלאט, גרייט צו א נייע וועלט-מלחמה, וואס וועט זיין פיל גרויזאמער, ווי די פריהערדיגע און צו דעם צוועק ארבייט זי אינאיינעם מיט סאוויעט-רוסלאנד.

רעגירונג האט פערענדיגט

דעם גאנצען פלאן וועגען די קראנקען=קאסעס

ווארשא, 19. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) היינט אין אווענד האט מען אין סיים איבערגעגעבען א סענסאציאנעלע ידיעה:

די רעגירונג האט כולשטענדיג פערענדיגט דעם גאנצען פלאן וועגען די קראנקען-קאסעס.

אלע קראנקען קאסעס פון גאנצען לאנד וועלען פערייניגט ווערען אין 50 אפטיילונגען, און צו די דאזיגע 50 אפטיילונגען וועלען אינגיכען פארקומען וואהלען סיי פון ראטען סיי פון פערוואלטונגען.

די פעראָרדנונג וועגען די וואהלען וועט אינגיכען דערשיינען.

די וואהלען וועלען פארקומען צווישען יוני און יולי.

בײ מאנען=בעשווערדען

זאדברעניען, הונגער-נעפיה", דארם-פערשטאפונג, דרוק נעבען די לעבער פערקרעמפונגען וויקט א גלאז נאטירליך בימערוואסער Frańciszka Józefa צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטעקעס.

עפענטליכע אנפראגע

אנ'אפיציעלער דאקומענט פון לאדזער ראבינאט אונטערגעשריבען דורך די רבנים: ליבוש ראזענבערג הערצעל האפטשטארק און ליבוש ווייקסעלפיש האט מיר בעשטעטיגט, אז איך האב ארויסגערופען דעם זאלץ-סוחר

יחיאל קריבוס, פאלודניאווא 20

לדין און סראץ דער דריי מאליגער אויספאדערונג פון ראבינאט איז ער נישט געקומען. איך פרעג: דעריבער עפענטליך אן ווי אזוי א מחותן פון גערער הויף, ווי ס'איז ר' יחיאל קריבוס האט זיך געקענט ערלויבען אויף אזא זאך, נאך מעהר וואונדער איז אויפ'ן לאדזער ראבינאט, וועלכער האט שוין באכ'ן ארויסגעגעבען מיר די בעשטעטיגונג ארויסגעגעבען דעם זעלבען יחיאל קריבוס א הכשר אויף פסחדיג זאלץ.

משה זילבערברג.

היינט און פאלג. טעג

דראמע פון שעהנער און ערהאבענער ליבע!

צווישען מלחמה שנאים, צווישען היינטערליכט און פערראט פון פריינד וועבט זיך א שעהנע געשיכטע: העלדענטאט, דרייסטקייט און גרויסע ליבע פון א יונגען אפיציר מיט'ן נאמען

„פארוטשניק ארמאנד“

די הויפט-ראלע קרעאירען:

RAMON NOVARRO

העלד פון „בן-הור“ און „פאגאני“, זינגט אין דעם פילם שטימונגס-לידער, סענטימענטאלע און ליבעס-לידער, און די רייצענדע פארטנערקע

DOROTHA JORDON

אויסערן פראגראם: קלאנג-צוגאבע און לאנד-אקטואליטעטען

אנהויב אין וואכענטאג 4.30 אכטימאג שבת, זונטאג און יום-טוב 12.30 בייטאג

פאפולערע פרייזען.

1-טער קלאנג-קינא-טעאטער אין לאדז

„SPLENDID“

20 נארוטאוויטשא 20

היינט און פאלגענדע טעג!

דאס פרעכטיגסטע קלאנג-מייסטערווערק א. ג.: —

„מארא“

געפיהלט די דרייט דורכ'ן לעבען, מורא האר'ן איינגענעם הארץ, דאס לעבען אהין ציל רייכטום און פרידען ...און פערגעניגען גרויסע ליידענשאפטליכע ליבע.

רעזשיסירט דורך **Józef Sternberg**

וואונדער פון קלאנג עקראן. אינהאלט פון אונגעוועהנליכער שפאנונג און אונגעוועהנליכער לעבעדיגער אקציע. פאסצינירענד שפילן. אין די הויפטראלען: אין די הויפטראלען:

Marlena Dietrich, Gary Cooper i Adolf Menjou

פאספארטוס - א חוץ אמטליכע אינגלטיג. אנהויב 4.15, שבת און זונטאג 12 בייטאג.

פון 12 ביז 3 נאכמיטאג זענען די פרייזען פון די פלעצער

1, 1.50 און 2 זל.

צו דער פארלאבונג פון ה'

אדאלף אקסענבערג (לאדז)

מיט פריילין

בעלא רוטענבערג (ווארשא)

גראטולירען און ווינשען פיל גליק

בצלאל פישער און פאמיליע, ל. בלאדי און פאמיליע

א. וויטקאווסקי און פאמיליע, ח. יסנרוזיבאווסקי און פאמיליע

טיכטיגע

אינקאסענטען

ווערען געזוכט.

צו מעלדען זיך זונטאג פון 2–11 פארמיטאג אין „לינת הצדק“, צעגעלניאנא 53. 1888

צו אלע מיטגלידער פונ'ם פעראיין

„מחזיקי בתי ספר“ אין לאדז.

שבת, דעם 21 מערץ, ד. י. 7 א זייגער אווענד צום ערשטען טערמין אדער 9 א זייגער אין זעלבען אווענט צום צווייטען טערמין (ביי יעדער צאהל מיטגלידער) — קומט פאר אין דער וואוינונג פון ר' יצחק גאלדבערג אל. 1 מאי 16. א

גענעראל-פערזאמלונג

צו וועלכער אלע מיטגלידער ווערען געבעטען פינקטליך צו ערשיינען. די פערוואלטונג.

א הערציגען מזל טוב ווינשען מיר ה'

אלי מענדזשיצקי

צו זיין חתונה מיט פ'ל.

אסתר מלכה ווייאנד

זאל אייער לעבענס-וועג מיט רויזען בעשטרעט זיין.

רפאל יהודה זילבערבערג און פאמיליע

מזל=טוב! צו דער חתונה פון ה'

אלי מענדזשיצקי

מיט פ'ל. **אסתר מלכה ווייאנד**

ווינשען מיר א הארציגען מזל-טוב און א גליקליך און צופרידען צוזאמענלעבען. דאס פערסאנאל פון מענדזשיצקי

זעליג מאשקאוויטש, שמואל פידלאווסקי

פינטשעק זיליווניק, חיים בלאט, לייב ליבראך

Z intencji zaślubin

p. **Mani Sochaczewskiej**

z. p. **Jakóbem Tencerem**

życzą młodej parze wiele szczęścia i różowej przyszłości na nowej drodze życia.

Izaak Biłgoraj

Jadzia Fogelfeldówna

Uczenica VII-ej klasy

udziela lekcyi, tanio.

Dowiedzieć się:

E. KAUFMAN, Narutowicza 25, poprz. of., I p

Z intencji zaręczyn naszego przyjaciela p.

Pawła Rozencwajga

z p **Polą Frlichmanówną**

życzymy wiele szczęścia i różowej przyszłości.

Lola Gingoldówna

Luba Berkówna

I. Lancman

I. Ch. Prajs

Z intencji zaślubin ukochanej córki naszej

p. **Rózi**

z p **Zygmuntem Białkiem**

życzymy wiele szczęścia i różowej przyszłości.

Rodzice i Siostry Samsonowicz

Drogiej Kuzynce mojej

p. **Rózi**

z intencji Jej zaślubin z p. **Zygmuntem Białkiem**

składam najserdeczniejsze życzenia.

Róża Włoszczowska

Z intencji zaślubin ukochanej siostry naszej p. **Rózi**

z p. **Zygmuntem Białkiem**

życzymy wiecznego szczęścia i świetnej przyszłości.

Majer Samsonowicz z żoną

Leon Samsonowicz z żoną

Salek Samsonowicz z żoną

Wnuczka Guta

Z intencji zaślubin p.

Mani Sochaczewskiej

z. p. **Jakóbem Tencerem**

życzymy wiele szczęścia i różowej przyszłości.

B cia Lagrzyccy

Elek Zylberberg

צו דער פערלאבונג פון אונזער פריינד

ה' ישראליס סענדער

מיט פרל. **דאניא שצים**

גראטולירען מיר אייך און ווינשען אייך צוויגעס גליק

אבע ברענער און פרוי און רוזשא.

צו דער חתונה פון

פרל. רוזשא געלבארד

מיט ה' **פנחס פינקוס**

ווינשען א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט

מיכאל קאלמאנאוויטש און פאמיליע.

צו דער חתונה פון

ה' אלי מענדזשיצקי

מיט פרל. מלכה ווייאנד

ווינשען פיל גליק און צופרידענהייט

פנחס סקאשילאס

פרוי און קינדער.

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבען ברודער און שוואגער

מאניעק מילער

מיט פרל. **סאלא מאשקאוויטש**

ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט

שוועסטער סאלא מילער,

שוואגער מאניעק אינטראליגאטאר

2 שטיבער און א קוך

מיט בעקוועמליכקייטען אין דער געגענד פון פלאץ וואלנאשטשי ווערט געזוכט צו דינגען.

מיט אינפארמאציעס זיך צו ווענדען אין פירמע „אדזשיעזש“, קאנסטאנטינער 8.

מודעה מהראבינאט לאפרושי מאיסורא

מאשין מצות זיינען געאסרט פון די פאריגע גאונים וצדיקים יצ"ל, אויך אועלכע מצות פון א טייל מאשין ד. ה. ווי וויזשעפסקעס זיינען געאסרט, אלע מצה רייבעכן פון כערקויטער סיי פון לאדז סיי פון אנדערע שטעט זיינען חמץ, דאס זעלבע שרייבען די רבנים פון פלאצק און זגערזש אויף דעם רייבעכן פון זייערע שטעט, אז ס'איז חמץ גמור, די מצות פון דער בעקערייען גלובנא 65 זיינען אהן השגחה און זענען בחשש חמץ אויך בערענ"ט פאר מיזות רוזן ווי ... כע ווערען געבאקען דארט אהן השגחה און זענען ע"פ דין חמץ און דאס וועט אויך געמאהלען אויף רייבעכן בזשעזשינער 23 און יאקובא 2 דאס אלעס איז חמץ גמור.

לאדזער ראבינאט.

צענטר. קליינהענדלער פעראיין

פיעטריקאווער 294, (נייערס ראיאן)

זונטאג, דעם 22. מערץ פ נקטליך 5 א זייגער אווענד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל די ערשטע

גענעראל = פערזאמלונג

מיט פאלגענדען טאג-ארדנונג: 1) ערעפנונג, 2) וואהלען פון א פרעזידיום, 3) אומזאץ שטייער פאר'ן יאהר 1930. 4) פרייע פארשלאגען, 5) וואהלען פון א פערוואלטונג. מיר בעטען פינקטליך צו ערשיינען

די צייטווייליגע פערוואלטונג

מ״ב. מאטוּשעווסקי זאל ווערן פרעמיער

מארשאל פילסודסקי פאהרט קיין פאלעסטינא

וואַרשא, 19. (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט) ווי מ׳גיט איבער האָט מאַרשאַל פילסודסקי צוגעשיקט אַ דעפּעשע צום פרעמיער סלאַוועק, אַז ער האָט בעשלאָסען שוין אומצוקעהרען זיך קיין פוילען.

ס׳איז דעריבער אַרויסגעשיקט געוואָרען קיין מאַדערא די קריגס-שיף „וויכער״, וועלכע געפינט זיך שוין אויף די פאָרטוגאַלישע וואַסערן.

מאַרשאַל פילסודסקי וועט אין דער דאָזיגער שיף מאַכען אַ רייזע איבער מיטעלענדישען ים.

ער וועט בעזוכען פאַלעסטינא, עגיפּטען און אויך איינינגע איטאַליענישע פאָרטען. פון איטאַליען וועט מאַרשאַל פילסודסקי זיך צוריקקעהרען מיט דער באַהן קיין פוילען.

וואַרשא, 19. (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט) אין צוזאַמענהאַנג מיט׳ן צוריקקעהרען זיך פון פילסודסקי קיין פוילען גייען אַרום קלאַנגען וועגען גרויסע ענדערונגען אין מיניסטאָרען-קאַבינעט.

פרעמיער זאָל ווערען דער איצטיגער פינאַנץ-מינסטער מאַטושעווסקי.

עס זאָל בעקומען דימיסיע פולקאָוויק בעק פון אויסערן-מיניסטעריום.

ווייטער זאַלען פאָרקומען נאָך ענדערונגען.

דער קורס פון דער נייער רעגירונג וועט זיין — צו בעקעמפען דעם ווירטשאַפטליכען קריזיס.

א פראיעקט פון נייע שטייערן

ארבייט אוים דער פינאנץ-מיניסטער מאטושעווסקי

וואַרשא, 19. (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט) דער פינאַנץ-מיניסטער מאַטושעווסקי אַרבייט אויס אַ פראיעקט פון נייע שטייערן.

קודם כל וועט ער אריינטראגען אין סיים אַ פראיעקט, מ׳זאָל העכערען דעם שטייער אויף ביר און אויף הייוועז.

טראגישער זעלבסטמארד פון א נערוועז-קראנקער פרוי אין ווארשא

וואַרשא, 19. (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט) היינט איז אויף דער דזשעלנא גאַס פאָרגעקומען אַ מורא׳דיגע טראגעדיע. אויף דער גאַס איז געגאַנגען אַ 30-יאָהריגע יודישע פרוי, געאָרעמט מיט אַ יונגענמאַן אין די זעלבע יאָהרען. ווען עס איז אַדורכגעפאָהרען אַ טראַמוואַי, האָט זיך די פרוי אַ ריס געטון פון דעם יונגענמאַנס הענד, און זיך אַ וואָרף געטון אונטער׳ן טראַמוואַי, וועלכער האָט זי צושמעטערט אויף׳ן אָרט. דער יונגערמאַן, וואָס האָט זיך געוואָרפען זי אָפּצוהאַלטען, האָט בעקומען אַ שטאַרקען קלאַפּ פונ׳ם טראַמוואַי. עס איז תיכף ענטשטאַנען אַ שרעקליכער טומעל. פּאָגאָטאַוויע האָט אָפּגעפיהרט דעם פערוואונדעטען יונגעמאַן אין שפּיטאָל. דער יונגערמאַן הייסט יוסף פרידמאַן, און די פרוי — חנה-גיטעל קוילער פון דערהיים ליבערמאַן, זיי ביידע זענען פון ראַוואַמאַזאָוויעצקא. די דער׳הרג׳עטע פרוי איז געווען אַ נערווען-קראַנקע, און זי איז עס געגאַנגען מיט איהר שוואָגער פרידמאַן פון אַ דאָקטאָר אין „ביקור חולים״. דער מאַן איהרער איז געבליבען וואַרטען אויף אַ רעצעפּט אין ביקור-חולים.

לאיד דזשארדזש זאל אריין אין מאקדאנאלדס קאבינעט

לאָנדאָן, 19 (ספּ. טעל.) אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם דורכפאַל, וועלכע מאַקדאָנאַלדס רעגירונג האָט [illegible] וועגען וואַהל-רעפאָרם געפינט זיך די רעגירונג ערב וויכטיגע רעקאָנסטרוקציעס. אין די פּאָליטישע קרייזען שמועסט מען, אַז אין קאַבינעט זאָל אַריינטרעטען לאָיד דזשאָרדזש, וואָס דאָס וועט פערשטאַרקען דעם בלאָק צווישען די ליבעראַלען און דער אַרבייטער-רעגירונג.

נישט אייביג וועט דייטשלאנד צאהלען ענטשעדיגונגען

רעדע פון קאנצלער ברינינג

בערלין, 19 (ספּ. טעל.) אויף אַ פאַרזאַמלונג אין בערלין האָט דער קאַנצלער ברינינג געהאַלטען אַ רעדע, אין וועלכער ער האָט צ. א. געזאָגט:

„ס׳איז אַ קלאָרע זאַך, אַז אין דער צוקונפט וועט דייטשלאַנד בשום אופן נישט וועלען טראָגען די לאַסטען פון די ענטשעדיגונגס-צאַהלונגען. אויב אָבער מען וויל דערגרייכען אַ רעוויזיע פון די געהעריגע בעשטימונגען, דאַרף מען האָבען כוח און מוט צו מאַכען אָרדנונג ביי זיך אינדערהיים. מיט קלאַפּען אין די פויקען וועט מען נישט אומוואַרפען די מויערען פון די רעפּאַראַציעס.

די שרעקליכע קאטאסטראפע

מיט דער שיף „וויקינג״ אויף וועלכער עס איז געפאהרען א פילם עקספעדיציע

פון 138 מענשען האט מען דערוויל געראטעוועט 60

מיר האָבען שוין מיטגעטיילט וועגען דער שרעקליכער קאַטאַסטראָפע, וואָס האָט פּאַסירט מיט דער שיף „וויקינג״, אויף וועלכער עס האָט זיך געפונען אַ פילם-עקספּעדיציע. איצט קומען אָן שוידערליכע פּרטים וועגען דער גרויסער קאַטאַסטראָפע.

די קאַטאַסטראָפע האָט פּאַסירט נעבען דעם אינזעל האָרז איילענד (נעבען ניו - פאונדלענד, צפון-אַמעריקא), 11 אַ זייגער ביינאַכט, ווען די מאַנשאַפט האָט זיך געפונען אין די קאַיוטעס.

דער דאַמפער איז געווען פון אַלע זייטען אַרומגערינגעלט מיט אייז-בערג, און די לייטונג פון דער עקספּעדיציע האָט געהאַט בדעה דעם צווייטען טאָג אויפצורייסען איין באַרג, כדי זיך צו מאַכען אַ וועג ווייטער צו פאָהרען. דער אויפרייס האָט געזאָלט אויפגענומען ווערען אין פילם. בעת׳ן אַריבערטראָגען די אויפרייס-מאַטעריאַלען פון איין אָרט אויף׳ן אַנדערען איז אין די מאַטעריאַלען אַריין אַ פונק פון אַ ליולקע, וועלכער איינער פון דער מאַנשאַפט האָט גערויכערט, ס׳איז פאָרגעקומען אַ מורא׳דיגער אויפרייס. די שיף איז בוכשטעבליך צוריסען געוואָרען אין צוויי העלפט, און 20 מענשען, וועלכע זענען געלעגען אין די קאַיוטעס, זענען מאָמענטאַל אומגעקומען.

די, וועלכע זענען אַרויס גאַנץ פון דער קאַטאַסטראָפע, זענען אַרויפגעשפּרונגען אויף די אייז-בערג. די ראַדיאָ-סטאַנציע פון דער שיף איז פון אויפרייס פערניכטעט געוואָרען, אַזוי אַז מען האָט נישט געקאָנט שיקען קיין שום רעטונגס-סיגנאַלען. פון ברעג פון אינזעל האָט מען באַר געקאָנט זעהן, ווי מענשען שפּרינגען פון איין אייז-באַרג אויפ׳ן צווייטען.

בלויז עטליכע מענשען איז געלונגען אַרויסצוקומען אויפ׳ן ברעג. זיי זענען געווען אַזוי ערשעפּט, אַז אין אַנהויב האָבען זיי גאָר נישט געקאָנט דערצעהלען. אויפ׳ן אייז זענען געבליבען אַן-ערך 80 מענשען, אין בלוידער וועש, וועלכע האָבען געוואַרט, מ׳זאָל זיי קומען צוהילף פון ברעג.

די מאַכט-אָרגאַנען אויף ניו-פאונדלענד האָבען לכתחילה געמיינט, אַז דער גאַנצער אויפרייס איז נישט מעהר ווי אַ פילם-טריק און האָבען דעריבער זיך נישט געאיילט צו שיקען הילף. אַזוי ווי אָבער די הילף-אַלאַרמען האָבען נישט אויפגעהערט, האָט מען אַרויסגעשיקט אַ רעטונגס-מאַנשאַפט, נאָר ערשט דעם צווייטע טאָג. די אַרויסגעשיקטע שיפען וועלען אָבער קאָנען צוקומען צו די אייז-בערג ערשט אין עטליכע טאג אַרום, מ׳האָט דעריבער מורא, אַז מ׳וועט דאָרט טרעפען בלויז פערפרוירענע טויטע קערפּערס.

ביי דער קאַטאַסטראָפע איז אומגעקומען דער יונגער, אָבער שוין בעריהמטער פילם-רעזשיסער פריסעל, וועלכער האָט שוין געמאַכט אייניגע רייזעס אין די פּאָלאַר-לענדער און האָט דאָרט אויפגענומען עטליכע פילמען.

העלדיש האָט די גאַנצע צייט געאַרבייט די ראַדיאָ-סטאַנציע אויפ׳ן אינזעל האָרז, וועלכע ווערט בעדינט דורך אַ פרוי. די סטאַנציע האָט אָהן אויפהער געשיקט סיגנאַלען און אַ דאַנק דער פרוי איז געלונגען פיל מענשען אָפּצוראַטעווען. פון די 138 מאַן, וואָס האָבען זיך געפונען אויף דער שיף, איז דערוויל געלונגען אָפּצוראַטעווען בלויז 60.

Grand-Kino
היינט פרעמיערע!
פון מעכטיגען קלאַנג-פילם
אויסלייזונג
(ODKUPIENIE)
פון גראף לעוו טאלסטאי
אין די הויפּטראָלען:
John Gilbert
Renee Adoree
Conrad Nagel
Eleonora Boardman

„אמאדא״
מנורה — שרויז
כשר לפסח אפילו למהדרין מן המהדרין
די פון אלע אנערקענטע אלס די בעסטע
פלאנצען-פוטער „אמאדא״
ווערט אויך היי-יאָהר ווי אלע יאָהר אויסגעארבייט אונטער דער שטרענגער השגחה פון בעקאנטען הרה״ג ר׳ יערב מאיר שליט״א סנרוביץ.
AMADA

LUNA
היינט גרויסע קלונ-פרעמיערע!
מעכטיגער פילם פון סעזאָן פּראָדוקציע
Universal Pictures Corporation
„דער פאקער״
(גוואַרדיע אפיציר)
מעכטיגע ליבעס-ערצעהלונג אויפ׳ן גרונד פון דער גרויסער רעוואָלוציע. וואהנזיניגער המון מיט׳ן כשוף ליד אויף די ליפּען. אין דער הויפּטראָלע
דאָס אויסגעטרוימטע ליבעס-פּאָרל
Laura La Plante
JOHN BOLES
אָנהויב פון די סעאַנסן 4 נאָכמ. שבת, און זונטאָג 12 בייטאג. פרייזען אויפ׳ן ערשטען סעאַנס פון 1 זל. שבת און זונטאָג פון 12—3 צו 75 גר. און 1 זל. פרעמיערע-קאַרטען גילטיג אָהן בעגרענצונג.

שיך
אויף יום-טוב
פאר הערן, דאַמען און קינדער
עלעגאַנט, ביליג און גוט
בעקומט איהר נאָר ביי
Bcia Lenczner
שיך-פאבריק: זשעראמסקיעגא 99
פאבריקס-לאגער: נאַרוטאוויטש 4
בעמערקונג: אלע אונזערע שיך זענען אויסגעארבייט פון די פיינסטע סאָרטען לעדער און ווערען פערקויפט צו פאבריקס-פרייזן

יודיש טעאטער „פילהארמאניע״, נארוטאוויטשא 20
לייטונג: א. בעזמאן.
גאַסטשפּילען פון די בעריהמטע אַרטיסטען
פראניע ווינטער און שלמה קוטנער
פרייטאג, דעם 20-טען, 9 אָוועגד, שבת, דעם 21-טען, 4 נאָכמיטאָג און 9 אָוועגד
זונטאג, דעם 22-טען, 9 אָוועגד, מאנטאג, דעם 23-טען ד.ה. 9 אָוועגד
פרעמיערע! צום ערשטען מאל אין לאדז! פרעמיערע!
די סענסאציאָנעלע פּיעסע אין 3 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון א. לעסער
„אויפ׳ן ערליכען וועג״
אין די הויפט-ראָלן: „אסתר״—פ. ווינטער; „חאצקעל״—ש. קוטנער. רעזשי: ש. קוטנער.
שפּאַנענדע בילדער פון דער פּיעסע:
1) די אמת׳ע ליבע פון א גנב; 2) דער גנב רייסט זיך צום ערליכען לעבען;
3) 19 יאָהר תּפיסה פאר פרעמדע זינד; 4) דאָס קינד קריגט א געזעצליכען נאָמען.
אין די פאָרשטעלונגען בעטייליגען זיך: פרויען: פ. ווינטער, ל. ראָזענבערג, ר. לובארטאָווסקא נ. סיבירצעווא, ג. וויינשטאָק. מענער: ש. קוטנער, ד. האמבורגער, נ. רייכענבערג, ש. בליאכער, א. בלאס, ק. גוטמאן. דיריגענט: לעאן זעלמאן.
אין פאָרבערייטונג: „דאָרפישע ליבע״ שראַגער-אָפּערעטע „אייביגע נאַראָנים״
בילעטען שוין צו בעקומען אין דער קאַסע פון פילהארמאָניע.
אָוועגד-פרייזען: פון 1 ביז 3 זל.; נאכמיטאג-פרייזען: פון 80 גר. ביז 2.50

ווי ברענגט מען צו א שטיקעל שלום

ווער וואלט זיך עס ריכטען, אז א פארשלאג, וואס האט דעם איינציגען צוועק צו פרובען פער־בעסערען דעם גורל פון יודען אין פוילען, ראטע־וועו אונז פשוט פון אונטערגאנג, זאל האבען גענ־גערס צווישען יודען גופא! מיר מיינען דא דעם פלאן וועגען דעם „ווירטשאפטליכען ראט".

די געגנערשאפט קומט פונ׳ם ציוניסטישען לא־גער. און נישט קיין חידוש: די איניציאטיוו שטאמט פון נישט־ציוניסטען; נאכמעהר, דער ראט זאל זיין עפעס ווי א מין קאנקורענץ דעם ציוניסטישען אור־העס־ראט.

וואס־זשע זענען די מאטיווען פון דער געג־נערשאפט? זיי זענען פערשידען. ראשית, זאל דער „ווירטשאפטליכער ראט" זיין כלומרשט אפאליטיש, און ס׳איז דאך אונמעגליך, מ׳זאל ביי אזא קארדי־נאלער פראגע פון פערבעסערען די יודישע לאגע אין פוילען קענען אויסמיידען פאליטיק. שנית, זע־נען די מענשען, וואס טראכטען וועגען דעם, נישט בענוג קאמפעטענט פאר אזא גרויסצוגיגען ענין.

דאס און נאך אנדערע טענות רופען ארויס די געגנערשאפט אין דער ציוניסטישער עפענטליכקייט, אבער פון קריטיק ביז געגנערשאפט איז, דוכט זיך, א וויטער מהלך, ס׳קען זיין, אז דער פלאן פונ׳ם ראט איז אוועקגעשטעלט נישט אויף געהעריגע יסו־דות. ס׳קען זיין, אז ס׳פערנעהמען זיך מיט איהם נישט די געהעריגע מענשען, אבער דאס אלץ איז דאך נישט קיין סיבה אפצווארפען דעם עצם פלאן פונ׳ם ראט!

לויט אונזער מיינונג, איז דער עצם געדאנק פון א ווירטשאפטליכען „ראט" שוין א גרויסע שטיק פאליטיק. דאס דארף זיין אן ארגאניזאציע פונ׳ם אלפוילישען יודענטום וועלכע זאל קאארדינירען אלע יודישע עקאנאמישע פראבלעמען, אויסארבייטען אל געמיינע פראגראמען פון אינערליכען אויפבוי און פון פאליטישען קאמף פאר די מעגליכקייטען פונ׳ם דאזיגען אויפבוי.

ס׳וואלט פערשטעהט זיך, געווען אן אונזין, צו־נויפצוקלייבען דעם דאזיגען ראט בלויז לשם דע־מאנסטראציע, כדי אויסצושרייען פאר דער וועלט אונזערע ווייטאגען דער ראט וואלט געדארפט אריינגרייפען אין די טיפענישען פון אונזער לעבען, שטעלען געוויסע פראציזירטע ווירטשאפטליכע דיאג־נאזען, פון אונזער עקאנאמיש־פאליטישער קרענק, אויסגעפינען אויך דעם פראגנאז פאר דער עווענ־טועלער ווייטערדיגער ענטוויקלונג, די מיטלען, ווי אזוי צו פערבעסערען און ראטעווען.

דער ראט דארף אקטיווירען און בעלעבען די יודישע געזעלשאפטליכע כוחות אויף די ערטער טרייבען זיי אלע אין איין איינציגער ריכטונג, וואס פיהרט צום יודישען אויפשטייג. ער דארף ארגאנ־זירען דעם פאליטישען קאמף, סיי אין צענטער און סיי אין די פעריפעריעס, פאר אונזער פאקטישער גלייכבערעכטיגונג, ווי אויך פאר דער נויטיגער אי־בערשיכטונג. קורץ, ער דארף ווערען דער עקאנא־מיש־פאליטישער ארגאן פונ׳ם פוילישען יודענטום.

קלאר, אז אין אזא ארגאן מוז דאס פוילישע יו־דענטום רעפרעזענטירט זיין דורך זיינע מענשען, וועלכע געהען אין איהם אהן שום זייטיגע עגאאיס־טישע אדער פארטאייאישע פניות.

און אט דא קומט די שטרויכלונג. מ׳קען נישט לייקענען, אז א סך פון אונזערע בעסערע מענשען געפינען זיך אין דעם ציוניסטישען לאגער. ארום דעם ציון־געדאנק האבען זיך גרופירט אונזערע אינ־טעלעקטועלסטע כוחות פון דער יוגענד און פון דער געזעלשאפט. דאס איז געשעהען צוליב דער פוסט־קייט און אומבעהאלפענקייט פון אונזער פאליטישען לעבען בכלל, צוליב דער יאוש־שטימונג, וואס האט ארומגענאפט דעם גאנצען יודישען קיבוץ אין פוילען.

אבער, אויב למשל, א שניידער האט א שעהנעם קול צום זינגען, איז נישט קיין ראיה, אז ער מוז זיין ביי־מאשין ארויפנעמען אויף דער קאנצערט־טריבינע, אין אויב א ציוניסט איז א קלוגער און ערליכער פאליטיקער, איז דערפון נאך נישט געד־רונגען אז ער מיז דווקא זיין ארטיגע פאליטיק פיהרען מיט ציוניזם.

די בידאיצטיגע לאגע אז דער ציוניסטישער אויבער־ראט איז דער בעל־דעה אין דער יודישער פאליטיק, אין פוילען, איז אנ׳אומנארמאלע, ווא־רום ס׳קענען דאך זיין, — און ס׳זענען דאך פער־האן אויך נישט ציוניסטישע כוחות. פעהיגע און נוציגע פאר דער יודישער פאליטיק, פארוואס־זשע זאל מען מאכען אזא אלגעמיין־יודיש פראבלעם פאר א מאנאפאל פון איין פארטיי, וועלכע האט דאך גאנץ קאנדערע צוועקען?

מיר האבען געוועהען ביי די לעצטע סיים־וואה־לען, ווי ס׳רוב ציוניסטען גופא האבען זיך אפגע־טרייסעלט פון דער טאקטיק, צו פיהרען די וואהלען אונטער ציוניסטישע לאזונגען. דארף דאך דער דא־זיגער פרינציפ פון אפטיילען דעם ציוניזם פון דער לאקאלער פאליטיק גילטיג זיין נישט בלויז ביי וואה־לען, נאר אויך א גאנץ יאהר!

אט אויף דעם געביט מוז מען צווישען זיך אד־דורכקומען. דעמאלט וואלטען אלע איבעריגע מע־נות און פערטענזיעס ממילא אפפאלען. דער ראט וואלט צושטאנדעקומען און „אלט זיכער קענען ברענגען אומגעהייערע נוצן!

אבער ווי ברענגט מען „ט דעם שטיקעל שלום ווי רויכע׳ט מען אויס צווישען אונז די אומגעלויד־פערטע שנאת־חינם, וואס ברענגט אויף אונז א פרישען חורבן?

פ. ק.

דער פאליטישער מאמענט

דער טאנץ ארום די סאוויעטישע בעשטעלונגען

דעם פערגאנגענעם זומער האט אין סאוויעט־רוסלאנד געווייזלט א גרויסער אויספלוג פון ענגלישע אינדוסטריעלע־. נאטירליך האבען די ענגלענדער זיך נישט אזוי ווייט אינטערעסירט מיט די גראנדיעזע סאציאליסטישע עקספערימענטען וואס ווערען אין רוסלאנד דורכגעפיהרט. ווי מיט דער פראגע, צי מען קאן זיך נישט ביי די דאזיגע עקספערימענטען אביסעל אנווארימען און ארויסבעקומען עפעס בע־שטעלונגען. דאס איז זיי טאקע געלונגען און זיי זענען פון דער רייזע געקומען מיט א גאנצער רייהע גאנץ אנגענעהמע אידעיקען אין דער פארם פון בע־שטעלונגען פאר דער ענגלישער אינדוסטריע.

אינגיכען איז קיין רוסלאנד ארויסגעפאהרען א דעלעגאציע פון אמעריקאנער אינדוסטריעלער און אויך ז ייהאבען בעקומען אין לאנד פון דער „פיאטילעטקע" א שעהנע מתנה אין דער פארם פון בעשטעלונגען אויף א סומע פון צוויי הונדערט מיליאן דאלאר אין באר און 300 מיליאן דאלאר אויף קרעדיט. אז די אמעריקאנער מא־כען גאנץ גוטע געשעפטען מיט די באלשעווי־קעס ווייסען מיר דעריפון, וואס די איינריכטונגען פון די גרעסטע מעטאלורגישע פאבריקען, וועלכע ווערען איצט געבויט אין סיביר פאר דער רוסישער אינדוסטריע, זענען בעשטעלט געווארען און ס׳ווע־רען אויסגעפיהרט דורך אמעריקאנער פירמעס (די איינארדונג פון מעטאלורגישע ווערק אין מאגניטא־גארסק וועלען בעטרעפען 800 מיליאן רובעל).

די דייטשע גרויס־אינדוסטריע האט נאטירליך נישט געקאנט גלייכגילטיג צוזעהן, ווי די ענגלענדער און אמעריקאנער מאכען גלענצענדע געשעפטען מיט די סאוויעטען, און איז טאקע סוף פעברואר פון לויפענדען יאהר ארגאניזירט געווארען א בע־זוך פון די בעדייטענדסטע פארשטעהער פון דער דייטשער אינדוסטריע אין סאוויעט־רוסלאנד. סיין מאסקווע איז ארויסגעפאהרען אנ׳עקסקורסיע פון זעכציג אייגענטימער און גענעראל־דירעקטארען פון די גרעסטע דייטשע פאבריקען, הויפטזעכליך פון די מעטאלורגישע, כעמישע און עלעקטראטעכנישע, כדי זיך אויפ׳ זארט צו איבערצייגען וועגען די מעגליכקייטען פון דעם סאוויעטישען מארק. צווי־שען די דעלעגאטען האבען זיך געפונען פארשטע־הער פון אזעלכע ריזיגע אונטערנעהמונגען, ווי באר־זיג, קרופ, א. ע. ג. און אנדערע.

די טעג זענען די דעלעגאטען צוריקגעקומען פון דער רייזע, און תיכף איז דער פיהרער פון דער דעלעגאציע קלעקנער אוועק צום קאנצלער ברי־נינג מיט א בעריכט וועגען דעם, וואס זיי האבען אין רוסלאנד אויפגעטון. אויך זיי זענען נישט אהיימגעקומען לעדיגע הענד. די דייטשע דעלעגאטען האבען אהיימגעבראכט בעשטעלונגען אויף א סומע פון דריי הונדערט מיליאן מארק, וועלכע דארפען געצאהלט ווערען אין פערשידענע טערמינען פון 12 ביז 29 חדשים, די סאוויעטען דארפען דערביי געבען צוואנציג פראצענט האנד־געלד, אבער אויך אין 6־חדשים׳דיגע וועקסלען.

דער וויכטיגסטער בעדינג פאר דער פינאליזאצ־יע פון דער דאזיגער טראנזאקציע איז דער, אז די אינדוסטריעלער זאלען בעקומען רעדיסקאנטירט די וועקסלען, וועלכע די סאוויעטען וועלען ארויסגע־בען אלס האנד־געלד און אז די דייטשע רעגי־רונג זאל גאראנטירען לכל הפחות 70 פראצענט פון דער בעשטעלטער סומע.

וואס פאר א גרויסען געוויכט מען לעגט אין דייטשלאנד אויף די סאוויעטישע בעשטעלונגען איז צו זעהן דערפון, וואס באלד נאך דעם אנקומען פון די דעלעגאטען האט דער „בערלינער טאגע־בלאט" געבראכט א בעריכט פון זייער בעזוך אין רוסלאנד און האט אויסגעדריקט די מיינונג, אז עס קאן גארנישט זיין קיין ספק וועגען דעם, אז די רעגירונג וועט געבען די געפאדערטע גאראנטיע, בפרט ווייל די רעאליזאציע פון די בעשטעלונגען קאן געבען ארבייט פאר 150,000 דייטשע קוואלי־פיצירטע ארבייטער... די ידיעה וועגען די בעש־טעלונגען איז תיכף טעלעגראפיש איבערגעגעבען געווארען אין אלע ווינקלען פון דייטשלאנד און טעלעגראפיש איז באלד אנגעקומען א מיטטיילונג נישט נאר פון ד יבעזונדערע דייטשע רעגירונגען, נאר אפילו פון א רייה זעלבסטפערוואלטונגען, אז זיי זענען גרייט זיך צו בעטייליגען אין ערטיילען די נויטיגע גאראנטיעס. אין שוין דעם צווייטען טאג איז געווען בעוואוסט, אז גאראנטיעס אויף א סו־מע פון העכער צוויי הונדערט מיליאן מארק זע־נען פולקאם געזיכערט. אין פאריגען יאהר האבען די סאוויעטען אריינגעפיהרט פון דייטשלאנד פערשידענע סחורות אויף א סומע פון העכער 400 מיליאן מארק. אויב די נייע בעשטעלונגען זאלען צושטאנד קומען, וועט זיך דער דייטשער עקספארט קיין רוסלאנד פערגרעסערען ביז צו א סומע פון 900 מיליאן מארק, ד. ה. אז דער דייטשער האנ־דעל מיט די סאוויעטען וועט ווידער ווי אמאל פערנעהמען דאס ערשטע ארט, וואס עס האבען לעצ־טענס פערנומען די פאראייניגטע שטאטען פון אמע־ריקע.

דא קומען מיר צו דער העכסט אינטערעסאנטער פאליטישער זייט פון דער פראגע. עס איז אלע־מען בעקאנט, אז אין אלע כמעט לענדער פון איי־ראפע און אין אמעריקע הערט מען אין דער לעצ־טער צייט נישט אויף צו רעדען און אפילו צו שרייען, וועגען דעם סאוויעטישען דעמפינג, אין וועלכען מען זעהט איין א גרויסע סכנה פאר די ארטיגע אינדוסטריען. אומעטום ווייזט מען אן מיט גרויס שרעק, אז די סאוויעטען פערפלייצען די מערק מיט זייערע אויסארבייטונגען, אז זיי פער־קויפען זייערע ארטיקלען אונטער די אייגענע קאסט־טען־פרייזען. די סאוויעטען האבען א תל געמאכט פון דער האלץ־אינדוסטריע א דאנק זייער קאנ־קורענץ. אמעריקאנער אגרארספעציאליסטען האל־טען, אז אין א יאהר, אדער צוויי ארום וועלען די סאוויעטען פערשיטען דעם וועלט־מארק מיט זייער תבואה. געגען דעם סאוויעטישען דעמפינג איז אויפגעהויבען געווארען א קאמפאניע אונטער לאזונגען פון מענשליכקייט, פון הומאניטעט. אין קאמף געגען דעם דעמפינג ווערט ארויסגערוקט דער מאטיוו, וואס די סאוויעטען בענוצען זיך מיט צוואנגס־ארבייט און דאס קאנען נאטירליך די איי־ראפעאישע קאפיטאליסטען, וועלכע וואלטען געקאנט דערציהלען גאנץ אינטערעסאנטע זאכען מכוח אר־בייט אין די אפריקאנישע קאלאניעס אדער אין אין אינדיען, נישט דערליידען.

און אין פיבער פון קאמף געגען דעם סאוו־יעטישען דעמפינג קומט פאר נישט קיין ווייניגער שארפע קאנקורענץ צווישען די דרייגרעסטע עקס־פארטערען פון דער וועלט, ענגלאנד, דייטשלאנד און די פעראייניגטע שטאטען וועגען געווינען די סאוויעטישע בעשטעלונגען און אויף צו בעקומען ד יאויבערהאנד אויף דעם רוסישען מארק.

פון איין זייט ווייזט מען אן, אז עס ליגט נישט אין אינטערעס פון די אינדוסטריעלע לענדער צו געבען קרעדיטען די סאוויעטען, ווייל די קרעדיטען וועלען דאך געהן אויף צו פערשטארקען און צו ענטוויקלען די רוסישע אינדוסטריע, וואס דאס וועט דאך געבען די סאוויעטען אין דער גאר־נאה־ענטסטער צייט די מעגליכקייט נאך מעהר צו פער־שטארקען דעם דעמפינג. פון דער אנדערער זייט יאגט מען זיך מיט אלע מעגליכקייטען צו בעקומען בעשטעלונגען אין רוסלאנד, מ׳איז גרייט צו ער־טיילען קרעדיטען אויף די בעסטע בעדינגונגען, ד. ה. מען פלעגט פאר זיך א שטריק מיט די אייגענע הענד. די סאוויעטען וועלען דאך קאנען צאהלען זייערע חובות נאר מיט אויסגעארבייטע סחורות, וואס מעהר קרעדיטען זיי וועלען בעקומען און וואס בעסער עס וועלען זיין די בעדינגונגען פון ד יקרעדיטען, אלץ מיט א גרעסערען ערפאלג וועלען די סאוויעטען קאנען קאנקורירען אויף דעם וועלט־מארק. דאס הייסט, אז דער דעמפינג וועט שטייגען מיט דער הילף פון די, וואס האבען זיך אויף איהם צומייסטענס בעקלאגט.

מיר האבען פאר זיך א מערקווירדיגע קייט פון געגענזאצען און ווידערשפרוכען, וואס זענען איצט אזוי כאראקטעריסטיש פאר דער ווירטשאפט. דער ווייטער בליק פון דער אייראפעאישער און אמעריקאנישער אינדוסטריע וואלט זיי דאך אייגענט־ליך געדארפט ווארענען און אפהאלטען פון שטי־צען אויף וועלכען עס איז נישט אופן די סאוויעטישע אינדוסטריע, וועלכע ענטוויקעלט זיך א דאנק די ריזיגע פארטשריט פון דעם פינף־יאהריגען פלאן אויף א גראנדיעזען אופן. אבער דאס שטרעבען צו בעקומען מאמענטאנע ריוחים פון די טראנ־זאקציעס מיט די סאוויעטען, איז ווייזט אויס פיל שטארקער פאר דער מורא פון פערלוסטען אין דער צוקונפט. אין אט דאס איז די סיבה פון דעם נייעם פיבערהאפטיגען טאנץ ארום די סאוויעט־טישע בעשטעלונגען פאר די בעדערפענישען פון זייער אינדוסטריע, וואס ווערט מיט יעדען טאג אנ׳אלץ מעהר דראהענדיגער קאנקורענט פאר די אינדוסטריען פון אייראפע און אמעריקע.

פ. ב.

16 מאל פרעמיער — 36 מאל מיניסטער

מערקווירדיגער יובילעי פון בריאנ׳ען

ער איז 16 מאל געווען פרעמיער־מיניסטער און איצט, ווען ער פייערט דעם 25־טען יובילעי פון זיינם ער איז געווארען מיניסטער, פערנעהמט ער דעם מיניסטאריען־פארטפעל שוין צום 36־טען מאל.

מיט עטליכע יאהר צוריק האט בריאן געפייערט דעם 25־טען יובילעי פון זיין פאליטישער טעטיגקייט, לאיד דזשארדזש האט איהם דאן בעגריסט מיט פאלגענדע טעלעגראמע:

„איך שיק די הארציגסטע וואונשען צו אייער־זילבערנער האכצייט און ווינש אייך פון הארצען, אז איהר און אייער פרוי זאלט פייערען אייער גאלדענע האכצייט ביי בעדינגונגען פון געמיינזא־מען גליק".

בריאן האט אויף דער דעפעשע געענטפערט: „איך בין טיף גערירט פון אייערע וואונשע׳, אבער ערלויבט מיר אויסצודריקען מיין צווייפעל, צי מיין פרוי וועט וועלען בעציען דעם חתונה־קאנטראקט אויף אזא לאנגע צייט מיט אזא אלטען מאן, ווי איך בין".

בריאן האט דא געזאגט רכילות סיי אויף זיך סיי אויף זיין ווייב. אמת, צו דער גאלדענער חתו־נה מיט פראנקרייך, ווי לאיד דזשארדזש רופט אן די „פרוי" פון דעם אלטען בחור בריאן איז נאך ווייט. אבער פראנקרייך האט דערווייל איהר קאנ־טראקט מיט בריאן בענייט און הגם עס זע־נען פערהאן אזעלכע, וואס מיינען, אז בריאנס שטע־רען האלט ביים אונטערגעהן, איז ער דאך נאך ביים הייטיגען טאג איינער פון די אנגעזעהענסטע מלוכה־מענער אין אייראפע, וואס שטעלט זיך נישט אפ פאר קיין שום מניעות און געהט מיט א מערקווירדיגען עקשנות צום ציל, וועלכען ער האט זיך אנגעמערקט. דער ציל איז — שלום פאר דער גאנצער וועלט. דער ציל איז דורך בריא־נען אליין פארמולירט געווארען אין פאר ענדער פראזע: קלעמאנסא האט געזאגט, אז ער האט געוואונען דעם קריג, איך וויל האבען די מעגליכ־קייט צו זאגען וועגען זיך, אז איך האב געוואו־נען דעם שלום!

* * *

קלוגשאפט און רעדנערישער טאלאנט דאס זע־נען די כאראקטעריסטישע שטריכען פון בריאנען. בריאן אי נבעריהמט א״ח מענש פון אויסערגעוועהנ־ליכע חכמה. די טיפקייט פון זיין פערשטאנד האט ער נישט איינמאל געהאט די געלעגענהייט צו בע־ווייזען. ער האט די פעהיגקייט אויסצוגעפינען דעם מאמענט און פאראויסזעהן די צוקונפט און דאס איז דאך די העכסטע בעגאבטקייט פון א פאליטיקער.

וועגען בריאנען ווערען דערצעהלט אהן א שיער אנעקדאטען, וואס כאראקטעריזירען זיין ווייט־סען פאליטישען בליק, זיין פאליטישע געשיקטקייט און פעהיגקייט צו מאנעווירען ביי די שווערסטע פאליטישע בעדינגונגען. אין די צייטען פון דער ווערסאלער קאנפערענץ, ווען קלעמאנסא איז גע־שטאנען בראש פון פראנקרייך, איז בריאן געווען אוועקגערוקט אינגאנצען אן א זייט, אויך דעמאלט האט מען גערעדט, אז זיין קאריערע איז געענדיגט. אלע זענען דאן געווען זיכער, אז קלעמאנסא וועט פערנעהמען דעם פאסטען פון פרעזידענט פון דער רעפובליק אויפן ארט פון פואנקארע, וועלכער איז געווארען פרעזידענט אין א גרויסער מאס א דאנק דער געשיקטקייט פון בריאנען. פאר די וואה־לען פון א פרעזידענט זאל דער „טיגער" האבען געזאגט צו איין דעפוטאט:

— זייט אזוי גוט און גיט איבער בריאנען, אז איצט וועט ער קענען זיכען יאהר ארומלויפען פארן טראנזאר פון דעם עליזעי־פאלאץ (דער פא־לאץ, וואו עס וואוינט דער פרעזידענט) איך וועל איהם צו דער מאכט נישט רופען...

דערויף זאל האבען בריאן געענטפערט:

— גיט איבער קלעמאנסאן, אז איך בין איהם זעהר דאנקבאר פאר דער ווארענונג און איך וועל שוין זעהן, אז ער זאל זיך אין דעם עליזעי־פא־לאץ נישט אריינציהען...

און ער האט ווירקליך איהם נישט אריינגע־לאזט: דער דורכפאל פון קלעמאנסאס קאנדידא־טור ביי ד״ר דעמאלטיגע פרעזידענטען־וואהלען אין פראנקרייך. ווען דער „טיגער" איז ממש פערגע־טערט גע ר איז גאנצען לאנד, געהערט צו די גרעסטע פאליטישע מייסטערשטיק פון בריאנען.

אנ׳אנדער נישט ערגער ר אנעקדאט ווערט דערצעהלט וועגען בריאנען און קאיא. אין יאהר 1925 איז געבילדעט געווארען דער קאבינעט פון פעינלעווע, אין וועלכען עס זענען אריין צוויי אלטע בלוטיגע שונאים, בריאן און קאיא.

—מייגע הערען, האט זיך דעמאלט אן גי בר־וועגדעט פענלעווע, מאכט שלום צווישען זיך, טא דאס אין נאמען פון דער מלוכה, פערגעסט אין אייע־רע קריגערייען...

בריאן און קאיא האבען זיך דערלאנגט די הענד און האבען זיך ארומגענומען. קאיא האט געזאגט: איך ווינש אייך, בריאן, פון גאנצען הארצען דאס, וואס איהר ווינשט מיר...

— איהר הויבט שוין ווידער אן, האט זיך בריאן אנגערופען.

* * *

בריאן ווערט גערעכנט פאר דעם גלענצענדס־טען רעדנער אין אייראפא. ער רייסט מיט, ער היפ־נאטיזירט די צוהערער, דאס זענען מודה סיי זיינע פריינד, סיי זיינע געגנער.

זיינע רעדעס זענען תמיד אימפראוויזירט. ער גרייט זיך קיינמאל נישט צו צו די רעדעס און גיט זיך קיינמאל נישט די מיה צו שטודירען די פראגען, וועגען וועלכע ער דארף ארויסטרעטען. אזעלכער איז ער געווען אויך פריהער, נאך איי־דער ער האט זיך פערנומען מיט פאליטיק, ווען ער איז געווען אדוואקאט. אין יאהר 1904 האט ער געדארפט ארויסטרעטען אלס פערטיידיגער פון ארבייטער, וועלכע זענען געווען בעשולדיגט אין אונ־טערצינדען א פאבריק בעת א שטרייק. דער פראצעס איז פארגעקומען אין א קלייער פראווינץ־שטאט. די פריינד זיינע, וועלכע האבען איהם בעג־לייט צו דער באהן, האבען אויסגעדריקט זייער צווייפעל, צי ער וועט בעוויזען זיך צו בעקענען מיט די אקטען פון פראצעס, וועלכע פערנעהמען א באנד פון 800 דרוק־זייטען.

— איך וועל בכלל נישט ליינענען די אק־טען, — האט זיי בריאן בערוהיגט, — איך וועל אויסהערען, וואס עס וועלען זאגען די עדות און דער פראקוראר און דאן וועל איך האלטען מיין רעדע.

— דו, ווייסט, הייסט עס, מאכען באטיצען בעת׳ן פראצעס?

— איך וועל קיין איין ווארט נישט פער־שרייבען.

דער פראצעס האט געדויערט צעה קעג. פאר דער צייט האט בריאן אויפמערקזאם זיך איינ־געהערט צום גאנג פון פראצעס, ער האט אבער

(ווייטער זעה 10. זייט).

דער גרויסער אונטערשיד

א פאר בעמערקונגען וועגען דעם פויפסט׳ס רעדע

פון ד״ר א. גינזבורג

לאנג־לאנג צוריק, שוין העכער ווי נײַנצעהן הונדערט יאהר, האט אין פאלעסטינע, דעמאלט האט מען עס נאך גערופען ארץ־ישראל, געלעבט א יוד מיט דעם נאמען שמעון.

איז דער דאזיגער שמעון געווען נישט קיין גרויסער חכם און נאך א קלענערער למדן, א פראסטער יוד, אנ׳ערליכער ארבייטער, וואס האט געצויגען זיין חיונה פון כאפען פיש. פון צייט צו צייט פלעגט ער, צוזאמען מיט זיינעם א ברודער, ארייבווארפען די פישער־נעץ אין די וואסערען פון דער גאליליער אזערע (ים כנרת) און פון דארטען ארויסציהען וואס גאט האט באר צוגעשיקט, אמאל מעהר און אמאל ווייניגער. דערפון פלעגט ער זיך מפרנס זיין אין דחקות און אין ארימקייט, ווי עס איז דער שטייגער מיט ארימע מענשען.

און דאס וואס שמעון׳ען האט געפעהלט אין חכמה און אין לומדות איז ביי איהם אויסגעפילט געווארען מיט אמונה. ער איז געווען א גרויסער מאמין און, ווי עס איז געוועהנליך דער פאל, א רעכט ביסעל אבערגלויביש דערצו. ער האט נעג[?]לויבט אין כישוף, אין שדים, אין רוחות, אין דבוקים און אין וואס נישט.

האט גראד פאסירט, אז אין יענער צייט האט זיך אין דער זעלבער געגענד בעוויזען א „בעל־מופת", א מענש, וואס האט געקענט אויפטון וואונדער. ער, דער דאזיגער בעל־מופת, פלעגט היילען די פאר׳כושפ׳טע און די צודרייטע, פלעגט ארויסטרייבען שדים, רוחות און דבוקים, עס האט זיך פערשפרייט א קלאנג, אז ער קען אפילו מחיה־מתים זיין. איז דער גלויביגער שמעון דער פישער געווארען זיין ערשטער און שטארקסטער חסיד. ער האט אוועקגעווארפען זיין נעץ און זיינע פיש און איז געווארען דער שטענדיגער בעגלייטער, א מין „גבאי ראשון", פון דעם בעל־מופת.

שמעון׳ס בעגייסטערונג פאר זיין רבי׳ן איז געווען אומבעגרעניצט. צוזאמען מיט איהם פלעגט אונזער שמעון ארומוואנדערען פון ארט צו ארט, וואו געטאגט, דארטען נישט גענעכטיגט, זיך שפייזען מיט רויהע גראזען, ווילדע קרייטיכער און הייזשעריקען, אבער אלץ אנגענומען פאר גוט.

און איינמאל, ווען דער בעל־מופת האט איהם געפרעגט: ווער דענקסטו בין איך? האט שמעון אין גרויס התלהבות געענטפערט:

„דו ביזט משיח, דער זוהן פון לעבעדיגען גאט".

„און דו", — האט יענער געענטפערט, — „ביזט א פעלז. און אויף דעם פעלז וועל איך בויען מיין געמיינדע".

איז פון שמעון דער פישער געווארען סט. פעטרוס, ווייל פעטרוס מיינט אויף גריכיש פעלז.

דער סוף פון דער מעשה איז בעקאנט. דאס ווארט „משיח" איז געווען א שרעקליכער ווארט פאר די רוימער. „משיח" האט געשמעקט מיט יודישער זעלבסטשטענדיגקייט, וואס דאס מיינט מיט רעוואלוציע, האבען די רוימער, די אמת׳ע באלעבאטים פון דעם דעמאלסדיגען ארץ־ישראל, ארעסטירט דעם בעל־מופת און איהם היגגעריכטעט אויפ׳ן רוימישען ברוטאלען שטייגער דורך קרייציגונג.

שמעון־פעטרוסען איז געלונגען זיך ארויסצודרייסען פון די הענד פון די רוימער. אמת טאקע ער האט עס געטון אויף זעהר א נישט־שעהנעם אופן, ער האט פערלייקענט זיין רבי׳ן אין די לעצטע מינוטען, אבער ווער קען איהם דען בעשולדיגען? דאס לעבען איז זיס און ביליכער אפילו פאר א גלויביגען...

איז שמעון־פעטרוס געבליבען לעבען און האט צוזאמען מי־ט אנדערע ווייטער פארטגעזעצט די פראפאגאנדע. וואו און ווען ער איז געשטארבען איז איגגאנצען נישט זיכער. ביי די קאטאליקען אבער איז דא א טראדיציע, אז ער האט געליטען א מארטירער־טויט אין רוים, וואו ער זאל געווען זיין דער ערשטער בישאף פון דער דארטיגער קריסטליכער געמיינדע. דער טיטול „בישאף פון רוים" איז שפעטער פערביטען געווארען אויף דעם טיטול „פאבסט".

און די אלע רוימישע בישאפען און באפסטען, וואס זענען געקומען נאך איהם זענען געווען שטאלץ און האבען זיך בעריהמט, אז זיי פערנעהמען עס דעם פלאץ פון שמעון־פעטרוס, אז זיי זיצען אויף דעם שטוהל פון סט. פעטרוס.

אויף דער שטוהל פון שמעון פעטרוס זיצט איצטער פיאוס דער עלפטער, דער זעלבער וואס האט מיט א פאר וואכען צוריק גערעדט דורך דער ראדיא „פאר דער גאנצער שאפונג", ווי ער האט זיך אויסגעדריקט.

* * *

איז וועגען זיין רעדע, וועגען איהר איגהאלט, זעהר ווייניג דא וואס צו זאגען. עס איז די זעלבע אלטע דרשה, וואס אלע אזוי־גערופענע גייסטליכע,פרעדיגער גלחים, יכדומה, האלטען שטענדיג אין איין דרשענען.

ער האט גערעדט וועגען דער וויכטיגקייט פון שלום אויף דער וועלט. זיי רעדען אלע אזוי, כל־זמן עס הערשט שלום. קוים ברעכט אויס מלחמה, ווערען זיי די ערשטע און די ערגסטע העצער פאר מלחמה. זיי פערגעסען דאן אינגאנצען זייער ליבע צו פרידען, זייער פאציפיזם, די לעצטע וועלט־מלחמה האט עס בעוויזען.

ער האט געמוסר׳ט די רייכע, אז זיי זאלען זיין גוט צו די ארימע ווייל די רייכקייט איז זיי געגעבען געווארען פון גאט כדי צו העלפען די ארימע, דאס טוען זיי אויך, די אלע אנדערע גייסטליכע. און די אלע דרשות העלפען ווי באנקעס א טויטען. די גייסטליכע דרשענען און די רייכע טוען דאס זייעריגע.

ער האט אויך געמוסר׳ט די ארימע, אז זיי זאלען זיין צופרידען מיט זייער ארימקייט און זיי זאלען נישט מקנא זיין די רייכע. ניש־קשה, האט ער געדרשענט, אויב די ארימע קענען נישט קריגען קיין ערדישע רייכטימער, קענען זיי אבער זיך פערזארגען מיט גייסטיגע, מיט הימלישע רייכטימער. הימעלשע רייכטימער, מיינט דער פאבסט, און מסתמא ווייסט ער, איז דא גענוג פאר אלעמען.

די דאזיגע דרשה, אז די ארימע דארפען זיין צופרידען, האבען מיר שוין אויך געהערט און דער פאבסט האט דא גארנישט מחדש געווען, א חוץ אפשר וואס ער האט דערביי געזאגט, אז די ארימע געפינען זיך אין גוטער געזעלשאפט, ווייל יעזוס אליין איז געווען ארים..

א, יא, יעזוס איז געווען ארים, אבער טאקע דערפאר האט ער אזוי פיינט געהאט די רייכע... דערמאנענדיג די ארימע, אז יעזוס אליין איז געווען ארים, האט דער פאבסט פערגעסען, אז שמעון דער פישער, אויף וועמעס שטוהל ער זיצט, איז אויך געווען ארים, — און נאך ווי ארים! שמעון דער פישער האט נישט געטראגען קיין קרוין בעזעצט מיט דימענטען. ער האט נישט געטראגען סיין קליידער פון בעזעצן יידן. ער האט נישט געגעסען פון דאס בעסטע. א לייווענטער זאק איז געווען זיין בגד. א שטיקעל פערדארט ברויט איז געווען זיין „מעדני מלך", און ארומגעהן פלעגט ער, אדער איינגאנצען בארוועס, אדער אין הילצערנע סאנדאלען. איין איינציגער גאלד־געשטריקטער פאנטאפעל, וואס דער פאבסט טראגט און וועלכע די גלויביגע קושען, איז מעהר ווערט וויפיל שמעון פעטרוס און די איבעריגע אפאסטאלען האבען ווען עס איז געהאט אין זייער גאנצען לעבען.

ארימקייט איז טאקע גוט, אבער בלויז פאר יענעם. אליין פיהרט ער זיך אויף ווי א מאנארך פון מיטעל־אלטער, מיט׳ן זעלבען פאמפ און גלאנץ. אליין בעגנוגענט ער זיך נישט מיט הימעלשע רייכטימער. אליין איז פאר איהם ווייניג אפילו א הימעלשע קעניגרייך. פאר זיך וויל ער דוקא אנ׳ערדישע קעניגרייך.

* * *

איז, ווי געזאגט, אין דעם פאפסט׳ס דרשה קיין איינציג ניי ווארט נישט געווען. די אלטע קאזיאנע דרשה, וואס אלע גייסטליכע פון אלע צייטען האלטען שטענדיג אין איין דרשענען.

און דאך איז זיין דרשה געווען אנדערש, ווי די געוועהנליכע דרשות. זי איז געווען אנדערש אין טאן און אין נוסח. דער טאן און דער נוסח איז געווען אויסערגעוועהנליך. עס איז כמעט אומגלויבליך, אז א מענש פון אונזער צייט זאל זיך ערלויבען אזוי צו רעדען.

געווענדעט האט זיך נישט בלויז צו זיינע גלויביגע, נאר צו דער גאנצער מענשהייט, און נישט בלויז צו דער גאנצער מענשהייט, נאר צו דער גאנצער וועלט, „צו דעם גאנצען באשאף".

אנגעפאנגען האט ער מיט א מליצה פון דער ביבעל: „פערנעהמט, איהר הימלען, דאס וואס איך געה זאגען און הער, דו ערד, די ווערטער פון מיין מויל", און איז באלד אריבער צו זיין אייגענער מליצה: „הערט, איהר אלע מענשען, נייגט צו אייערע אויערען, איהר אלע וואס בעוואוינען דעם ערד־קוגעל, אלע פעראייניגט צו איין ציל, סאי ארים און סאי רייך. הערט, א אינזלען, און פערנעהמט איהר פעלקער פון אלע וויטע מקומות".

אין דעם זעלבען טאן און אין דעם זעלבען נוסח איז די גאנצע רייד. איהר לייענט און איהר וואונדערט זיך: איז עס מעגליך? איז עס מעגליך, אז א מענש פון אונזערע צייטען זאל אזוי רעדען? גלויבט ער אין זיינע אייגענע ווערטער? גלויבט ער ווירקליך, אז ער איז גאט׳ס שליח און אז גאט רעדט עס דורך זיין מויל?

ביי זיך בין איך איבערצייגט, אז ער גלויבט ווירקליך אזוי, ווארים עס איז נישטא קיין גרעניץ צו דער מענשליכער גלויביגקייט. בפרט ווען עס האנדעלט זיך וועגען דער אייגענער וויכטיגקייט...

איין זאך ווייס איך אבער, און דאס איז, אז שמעון דער פישער האט אזוי נישט גערעדט.

עס איז א גרויסער מהלך פון שמעון דעם פישער ביז פיאוס דעם עלפטען.

„אין לעדיגען ווינקעל"

דער ענגלישער געלעהרטער וועלכער איז דורכגעגאנגען דעם אראבישען מדבר

דער ענגלישער פארשער בערטראם טאמאס, איז איצט דער העלד פון טאג. מיט זיין נאמען זענען פול די צייטונגען איבער דער גאנצער וועלט. ער האט אויפגעטון א געוואלדיג גרויסע זאך. ער איז אריבערגאנגען דעם געפעהרליכען אראבישען מדבר, וואוהין מענשען האבען פרובירט אריינדרינגען פאר די לעצטע עטליכע טויזענד יאהר און קיינעם איז נישט געלונגען. ער איז דער ערשטער ווייסער מענש, וועלכער האט ווען עס איז ארויפגעשטעלט א פוס אויף יענעם באדען און האט אריינגעקוקט אין יענעם געהיימען ווינקעל, וועלכער האט געקראגען דעם נאמען: „דער ליידיגער ווינקעל פון דער ערד".

וויסענשאפטסלייט פערגלייכען טאמאס׳עס אויפטו מיט לינדענבערג׳ס אריבערפליהען דעם אטלאנטישען אקעאן. לינדבערג׳ס פליה קיין פאריז האט דאן ארויסגערופען א גרעסערע סענסאציע, ווייל זיין טאט איז געווען מעהר פערשטענדליך פאר די גרויסע מאסען. דערפאר איז אבער טאמאס׳עס רייזע איבער׳ן מדבר פון א גרעסערען ווערט פאר דער וויסענשאפט, וועלכע פארשט אויס די געהיימניש פון די אונבעוואוסטע פלעצער אויף דער ערד און וועלכע זוכט זיך צו בעקענען מיט דעם לעבען פון די ווילדע שבטים און מיט די גאר אלטע ציווילִיזאציעס, וועלכע עקזיסטירען ערגעץ אין יענע פערווארפענע געגענדען וואוהין קיין ציוויליזירטער מענש האט ביז איצט נישט געקאנט צוקומען.

און די וויסענשאפטסלייט האבען זיך נישט ענטוישט אין זייער שפאנענדער ערווארטונג צו קריגען דעם בעריכט פון טאמאס׳עס אויספארשונג פון יענע גרויסע וויסטעניש, וועלכע ליגט אין דעם געהיימניספולען ווינקעל אין אזיען — פון דעם אראבישען מדבר.

פון די ערשטע בעריכטען, וואס זענען אנגעקומען פון דער מערקווירדיגער רייזע דורכ׳ן אראבישען מדבר, וואס טאמאס האט אדורכגעמאכט, דערוויסען מיר זיך, אז דער ענגלישער געלעהרטער האט ענטדעקט א גרויסע אזערע מיט געזאלצענעם וואסער, וועלכע איז אזוי געדיכט און שווארץ אז נישט נאר מענשען, נאר אפילו קעמלען האבען מורא דאס וואסער צו פערזוכען.

ווייטער האט טאמאס ענטדעקט א שליאך איבער וועלכע די שבטים וואס וואוינען אין און ארום דער מדבר, האבען אנגעפיהרט זייער האנדעל. דער שליאך איז א פערלאזענער. ער איז אויפגעגעבען געווארען וואהרשיינליך מיט א פאר טויזענד יאהר צוריק צוליב דער געפאהר פון רויבער און ווילדע מענשען, וואס האבען געפיהרט סחורות פון דעם פערסישען ים־אויסגוס צו די לענדער, וואס זענען געלעגען אויף דער אנדער זייט פון דעם מדבר.

אייניגע גלויבען, אז איבער יענעם פערלאזענעם שליאך האבען ד יפיניקיער אמאל געפיהרט סחורות פון ווייטע לענדער צו די יודען און שלמה המלך׳ס צייטען. עס איז אויך פערהאן א לעגענדע, אז איבער יענעם שליאך איז געפאהרען די מלכה שבא, ווען זי איז געקומען אויף א בעזוך צו שלמה המלך און האט איהם געבראכט א סך טייערע פרעזענטען. וויסענשאפטסלייט גלויבען אבער ווייניג די לעגענדעס. זיי זענען גענייגט צו גלויבען, אז דער מדבר האט קיינמאל נישט געזעהן קיין ציוויליזאציע, און אז נישט נאר קיין ווייסער מענש, נאר אפילו קיין אראבער איז קיינמאל נישט דורכגעגאנגען דעם געפעהרליכען מדבר.

טאמאס האט זיך אויך דערוואוסט, אז צווישען די איינוואוינער פון דעם מדבר רעדט מען א סך וועגען שטעט, וועלכע האבען אמאל געבליהט און וועגען מיט דער צייט אונטערגעגאנגען, זענען פערשאטען געווארען אין חורבות ליגען נאך עד־היום אונטער׳ן זאמד.

די הויפט־שוועריגקייט אין דורכגעהען דעם מדבר איז בעשטאנען אין דעם, וואס די האלב־ווילדע שבטים, וועלכע וואוינען ביי די ברעגען פון דעם מדבר, האבען קיינמאל נישט געוואלט דורכלאזען אין מדבר אריין א מענשען פון דער ציוויליזירטער וועלט. זיי האבען בעקעמפט יעדען פערזוך פון דער אויסערדיגער וועלט אריינצודרינגען אין די געהיימנישען פון דעם „ליידיגען ווינקעל" אויף דער ערד. נישט איין מענש האט פערלוירען זיין לעבען אין אנ׳אומגעלונגענעם פערזוך דורכצוברעכען א וועג אין מדבר אריין. דער זעלבער טאמאס האט שוין א פאר מאל פרובירט דורכרייסען זיך דורכ׳ן מדבר און איינמאל איז ער שוין זאגאר אריינגעפאהרען ארום צוויי הונדערט מייל איינעווייניג, אבער ער האט זיך געמוזט אומקעהרען צוליב דער געפאהר, וואס איז געלעגען אויף דעם ווייטערדיגען וועג. דעם איצטיגען מאל איז זיין רייזע געקרוינט געווארען מיט ערפאלג. און ער ווערט בעגריסט פון דער גאנצער וועלט פאר זיין מערקווירדיגען אויפטו. ער האט דורכגעמאכט די רייזע רייטענדיג אויף א קעמעל. אינגאנצען האט די רייזע געדויערט 58 טעג, פון וועלכע 13 טעג האט ער גערוהט און 45 טעג האט ער זיך געשלעפט דורכ׳ן הייסען, טיפען זאמד. די גאנצע שטרעקע איז ארום ניין הונדערט מייל. טאמאס האט מיט זיך געהאט א רייה אסטראנאמישע אינסטרומענטען, וועלכע האבען איהם געגעבען א מעגליכקייט צו בעאבאכטען פיל זאכען און אויסצומעסטען די פערשידענע געגענדען, וועלכע ער איז דורכגעגאנגען.

טאמאס האט אנגעפאנגען די רייזע פון דהאפאר, וועלכע ליגט אויפ׳ן דרום־זייט פון דער וויסטעניש און האט מארשירט איבער׳ן מדבר ביז ער איז אנגעקומען אין דאהא, וואס געפינט זיך ביי דעם פערסישען ים־אויסגוס.

טאמאס האט מיט זיך גענומען א וואך פון דרייסיג אראבער און א קאראוואן פון פערציג קעמלען. ער האט געמוזט האבען אזא שטיקע וואך צוליב דער געפאהר פון די ווילדע שבטים, וועלכע זענען גרייטצו ערמארדען יעדען פרעמדען, וואס וויל דורכגעהן איבער זייער טעריטאריע. ווען ער איז אנגעקומען צו דעם פערסישען ברעג איז זיין וואך בעשטאנען בלויז פון דרייצעהן אראבער און פון די פערציג קעמלען זענען בלויז פערבליבען אכצעהן.

אויף דער רייזע איבער׳ן מדבר האט זיך טאמאס אנגעשטויסען אן גאנצע שטרעקעס „זינגענדיגע" זאמד. דער גערויש פון זאמד וואס ווערט פעראורזאכט פון דעם ווינט, איז אזוי ווי דאס הודיען פון דער סירענע, בשעת א שיף קומט אריין אין האפען. אין מאנכע פלעצער איז דער זאמד אזוי טיף, אז ער איז געווען שווער דורכצוקריכען. טאמאס האט געמוזט אוועקווארפען די לייוועגטענע בײדלעך, וועלכע ער האט מיטגענומען, טראץ דעם וואס בייטאג איז אין מדבר געווען שרעקליך הייס און ביינאכט גאנץ קאלט. עס איז געווען פשוט אונמעגליך צו פיהרען מיט זיך איבעריגע זאכען. אויס׳ן ווערג איבער דעם מדבר האט טאמאס אנגעטראפען אנגעטראפען סך אייניגע וואסער־קוואלען. דאס וואסער איז אבער אזוי שווארץ און געדיכט, אז אפילו חיות וואגען נישט צו טרינקען.

[The column text continues:]

וועג איבער דעם מדבר האט טאמאס אנגעטראפען אייניגע וואסער־שטראמען. דאס וואסער איז אבער אזוי שווארץ און געדיכט, אז אפילו חיות וואגען נישט צו טרינקען.

אין דעם מדבר האט טאמאס געפונען אייניגע האלב־ווילדע שבטים. וועלכע לעבען הויפטזעכליך אויף מילך פון די קעמלען. קיין אנדער זאך עסען זיי נישט, טראץ דעם, וואס אין דער געגענד געפינען זיך זעהר א סך פויגלען און חיות, וועלכע מען האט זעהר לייכט געקענט כאפען. טאמאס האט אויפ׳ן וועג אנגעטראפען זעהר א סך זעלטענע פויגלען און אייניגע חיות. אייניגע מינים פיהרט ער מיט זיך קיין ענגלאנד פאר די דארטיגע מוזעאומס.

פאהרענדיג איבער׳ן מדבר האט טאמאס זיך אנגעשטויסען אן אנ׳אויסגעטראטענעם וועג, וועלכער האט זיך געצויגען ביז א געוויסען פלאץ און דאן איז פון איהם קיין סימן נישט געבליבען. פון א פאר האלב־ווילדע מענשען האט זיך טאמאס דערוואוסט, אז דער וועג האט אמאל געפיהרט צו א געוויסער שטאט, וועלכער ליגט איצט בעגראבען טיף אונטער׳ן זאמד. יענער וועג געפינט זיך ארום טויזענד פוס הויך איבער דער אויבערפלאך פון ים. אין דעם זאמד האט טאמאס געפונען א סך ים־שיסעלען, אלס אנ׳איבערבלייבעכץ פון די ים־בעשעפענישען וואס האבען דארט אמאל געלעבט.

טאמאס האט זיך געגרייט פאר דער רייזע א לענגערע צייט. דער געדאנק דורכצופאהרען דעם געפעהרליכען מדבר איז צו איהם געקומען נאך אין דער צייט פון דער מלחמה, ווען ער האט געהאלטען א רעגירונגס־שטעלע אין יענער געגענד אונטער דעם ענגלישען ציוויל־קאמיסאר סער ארנאלד ווילסאן. אין 1926 האט טאמאס אנגעהויבען אויספארשען די ארומיגע געגענד אלס א פארבערייטונג צו דער רייזע דורכ׳ן מדבר. אין פריהלינג פון לעצטען יאהר האט ער שוין ארײנגעדרונגען ארום צוויי הונדערט מייל אין דעם מדבר און האט אויסגעפונען א סך וויכטיגע אינפארמאציע וועגען דער וויסטעניש. אבער דורכצורייזען דעם מדבר איז איהם נישט געלונגען ביז איצט, ווען ער האט, ווי שוין געזאגט, דורכגעמאכט די געפערליכע רייזע אין 58 טעג צייט.

די גרעסטע וויסענשאפטסלייט זענען פול מיט לויב־געזאנגען פאר דעם אויפטו פון טאמאס׳ן. די ענגלישע פארשער האבען שוין פון לאנג אן געמאכט פלענער פאר אזא רייזע. זיי האבען אבער אלץ נישט געוואגט די רייזע אונטערצונעהמען צוליב דער גרויסער געפאהר, מיט וועלכער זי איז פערבונדען. לעצטענס איז אויסגעארבייט געווארען א פלאן, אז מען זאל דעם מדבר דורכפאהרען מיט דער הילף פון אויטאמאבילען. אבער אויך דעם פלאן האט מען נישט געקענט דורכפיהרען. דאן האט מען אנגעהויבען רעדען וועגען מאכען די רייזע אין צעפעלינען, אדער אין עראפלאנען. טאמאס האט אבער די רייזע דורכגעמאכט אהן טומעל און אהן רעש און אהן צופיל פאראד, בלויז מיט דער הילף פון קעמלען. מען רעדט איצט, אז די ענגלישע רעגירונג וועט ארויסשיקען אנ׳עקספעדיציע מיט אויטאמאבילען און לופט־מאשינען צו מאכען ווייטערע פארשונגען פון דער געגענד און דערוויסען זיך מעהר אייגצעלהייטען וועגען דעם ווינקעל פון דער וועלט, וועלכער איז ביז איצט געווען א פערשלאסענער סוד פאר דער מענשהייט.

דער סאָציאַליזם און די יודישע אידעאַלען

פון א. ש. זאַקס

.1

עס איז אַנ׳אָנגענומענער אמת, אַז דער סאָציאַליזם האָט אַ גייסטיגע קרובה׳שאַפט מיט יודישקייט. דער סאָציאַליסטישער אידעאַל, וואָס וויל איבערבויען דאָס געזעלשאַפטליכע לעבען אויף נייע יסודות און וויל שאַפען אַ מענשליך צוזאַמענלעבען, וואו עס זאָל הערשען סאָציאַלע גערעכטיגקייט, דעקט זיך מיט די יודישע אידעאַלען פון אמת, צדק און יושר, מיט די אידעאַלען פון אונזערע נביאים, וועלכע האָבען געשטרעבט צו אַ וועלט, וואָס זאָל נישט ווערען בעהערשט און רעגירט פון מענשען, פון בשר ודם׳ס, נאָר פון אַ מלכות שדי; צו אַ געזעלשאַפט, וואו די מענשען זאָלען זיין בעוואוסטזיניג, אויפגעקלערט און פול מיט וויסען (ומלאה הארץ דעה כמים לים מכסים).

ישעיהו הנביא האָט נביאות געזאָגט, אַז עס וועט קומען אַ צייט, ווען עס וועלען נישט זיין קיין מלחמות צווישען די מענשען־קינדער, ווען אַלע וועלען מיט זיך פאָרשטעלען איין־איינציגע גרויסע מענשליכע פאַמיליע, וואו עס וועט הערשען דער כלל: אַלע פאַר איינעם און איינער פאַר אַלעמען, ווען די שווערדען און שפיזען וועלען ווערען איבערגעשמאָלצען אין לאַנדווירטשאַפטליכע מכשירים און אַקער־אייזענס, און אין שניידמעסערס (וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות); אַ צייט, ווען דער שטאַרקער וועט נישט וועלען הערשען איבער׳ן שוואַכען, ווען דער וואָלף וועט לעבען פרידליך מיט׳ן שעפס (וגר זאב עם כבש...)

די אַלטע יודישע געזעצגעבונג איז געווען געגען דעם, אַז די ערד, דער גרונט און באָדען, די וויכטיגסטע קוואַלען, פון וואַנען די יודען, אַלס אַן אַקערבוי פאָלק, האָבען געצויגען זייער חיונה, זאָלען ווערען קאָנצענטרירט אין איינציגע הענד. יעדע פאַמיליע האָט געקראָגען נאָר אַזויפיל ערד, ווי זי זאָל אַליין זיין ימשטאַנד עס צו בעאַרבייטען. טאָמער איז עמיצער געווען געצוואונגען צו פערקויפען זיין חלק לאַנד, האָט ער דאָס נישט געקאָנט פערקויפען אויף אייביג, נאָר ביז אַ געוויסער צייט. אין יאָהר פון יובל האָבען אַלע פערקויפטע חלקים ערד געמוזט צוריק ווערען איבערגעגעבען צו זייערע פרידהערדיגע אייגענטימער. „כי לי כל הארץ" — די ערד בעלאַנגט צו מיר, האָט געזאָגט גאָט, אָבער נישט צום מענשען, וועמען עס ווערט געגעבען זי צו בעאַרבייטען, אָבער נישט אַלס זיין אייגענטום.

שקלאַפעריי אין יודישען פאָלק גופא איז געוואָרען בעטראַכט פאַר אַ מיאוס׳ער אינסטיטוציע. איין יוד האָט געקאָנט געהן דינען צו אַ צווייטען יודען העכסטענס אויף זעקס יאָהר. דעם זיבעטען יאָהר האָט ער געמוזט אַרויסגעהן פריי (שמיטה). טאָמער האָט עמיצער געהאַט אַ שקלאַפערישע נשמה און האָט זיך געפיהלט גוט אין זיין קנעכטשאַפט, האָט מען איהם געבויערט דעם אויער, אַלס אַ שאַנד־צייכען, וואָס זאָל איהם פערמיאוסען און דערנידעריגען אין די אויגען פון אַנדערע מענשען. גאָט האָט געזאָגט, אַז די יודען קאָנען בלויז זיין מיינע קנעכט, אָבער נישט קנעכט צו קנעכט (עבדי הם ולא עבדים לעבדים).

ווי ביי אַלע אַנדערע פרימיטיווע פעלקער אין דעם גרויען אַלטערטום האָט אויך דער יודישער געזעצגעבער געהאַלטען, אַז מענשליכע בעציהונגען פערדינען בלויז די מיטגלידער פון דעם אייגענעם פאָלק, אָבער נישט די, וועלכע בעלאַנגען צו אַנדערע שבטים און צו אַנדער פעלקער. בנוגע די פרעמדע האָבען אַלע געבאָטען פון גערעכטיגקייט, פון צדק, נישט עקזיסטירט. אָבער אין די גרענעצען פון די אייגענע פאָלקס־מאַסען האָבען די יודישע וואָרט־פיהרער געשאַפען געזעצען, דינים און תקנות, וואָס זענען אין הסכם מיט די בעגריפען פון אַ גערעכטער סאָציאַלער אָרדנונג.

סאָציאַליסטישע אידעען און געדאַנקען פלעגען אין די אַמאָליגע צייטען גאַנץ אָפט געבוירען ווערען אין יודישע מוחות און האָבען געפונען אַ וואַרימען אָפּקלאַנג אין יודישע קרייזען. גענוג צו דערמאָנען די אסיים, די יודישע סעקטע פאַר׳ן חורבן בית שני, וועלכע האָבען נישט אַנערקענט קיין פריוואַט־אייגענטום, און די ערשטע קריסטליכע אַפּאָסטאָלען, וואָס זענען געקומען פון יודען, וועלכע האָבען פערשפרייט די אידעאַלען פון קאָמוניזם, פון עקאָנאָמישער גלייכקייט און סאָציאַלער גערעכטיגקייט.

דער אוטאָפּיסטישער סאָציאַליזם, וואָס איז געווען פערשפרייט אין דער ערשטער העלפט פון פאָריגען יאָהרהונדערט, דער סאָציאַליזם פון ראָבערט אָוען, פון סען־סימאָן, פון פוריע, פון קאַבע, ווייטלינג און אַנדערע פאָרקעמפער פאַר אַ געזעלשאַפטליכער סיסטעם, וואו „אַלע זאָלען אַרבייטען לויט זייערע מעגליכקייטען און געניסען לויט זייערע בעדערפעניששען" — אַט דער געפיהל־סאָציאַליזם וואָס איז אַרויסגעוואַקסען פון געדאַנק פון יושר, פון דעם געדאַנק, אַז די היינטיגע אָרדנונג איז געגליכען צו אַ [illegible]־הויז, וואו אַלע לויפען, [illegible], פאַר דעם שטיקעל ברויט, וואו איינער שטויסט דעם צווייטען, זוכט צו פערכאַפּען זיין פרנסה, אונטערגראָבען זיין עקזיסטענץ; אַנ׳אָרדנונג, וואו עס הערט זיך בלויז דער קלאַנג פון דער מטבע, וואו עס קומט פאַר אַ קאַמף, אַ געראַנגעל פון אַלע געגען אַלע — דער אוטאָפּיסטישער סאָציאַליזם איז נישט מעהר ווי אַ נייער רינג אין דער גרויסער גאָלדענער קייט, וואָס אונזערע יודישע נביאים האָבען אָנגעהויבען צו שמידען און אויסצוהאַמערען מיט עטליכע טויזענד יאָהר צוריק. דאָס איז אַ נייער פאַדים אין דעם אַלטען געוועב, וואָס ישעיהו, יחזקאל, עמוס, און אַנדערע זייער גלייכען, האָבען אָנגעהויבען צו שפּינען אין יענער צייט, ווען דאָס ווערטער־בוך האָט נאָך נישט געהאַט דעם וואָרט סאָציאַליזם. נישט מעהר, וואָס די יודישע נביאים האָבען בלויז געטרוימט וועגען אַ סאָציאַלער אָרדנונג, וואו עס זאָל נישט זיין קיין האַר און קיין שקלאַף, פריץ און קנעכט, רויבער און בערויבטע, און די ענגלישע, פראַנצויזישע, דייטשע אוטאָפּיסטען־סאָציאַליסטען, מיט הונדערט יאָהר צוריק, האָבען דעם טרוים געזוכט צו פערווירקליכען. די מאָטיווען אָבער, די אויסגאַנגס־פונקטען, זענען ביי די אוטאָפּיסטען געווען דיזעלביגע, וואו ביי די נביאים. און מיט רעכט הויבען היסטאָריקער פון סאָציאַליזם אָן זייער געשיכטע מיט פסוקים פון תנ״ך.

דאָ וועלען מיר מאַכען דעם פערזוך צו בעווייזען, אַז נישט נאָר דער אוטאָפּיסטישער סאָציאַליזם פון פאָריגען יאָהרהונדערט, נאָר אויך דער מאָדערנער, דער וויסענשאַפטליכער סאָציאַליזם, איז שטאַרק געוואָרען בעאיינפלוסט פון יודישער גאונות, פון יודישער חריפות און בכלל פון יודישע אופנים און מעטאָדען פון דענקען.

דער גרויסער קלאַסיקער עקאָנאָמיסט דוד ריקאַרדאָ, וועלכער האָט מיט זיינע עקאָנאָמישע טעאָריעס אויסגעטראָטען דעם וועג פאַר דער לערע פון וויסענשאַפטליכען סאָציאַליזם, און קאַרל מאַרקס, דער פאָטער פון אָט דעם סאָציאַליזם, זענען געווען יודען, הגם זיי האָבען נישט בעלאַנגט צו דער יודישער געמיינדע און האָבען נישט געהאַט צו טון מיט דעם יודישען פאָלק*). אין זייערע אָדערן האָט גערונען יודיש בלוט, זייערע מוחות זענען געווען אויפגעבויט פון יודישען מאַרך, זייערע נערווען, זייערע מוסקולען, און במילא אויך זייער גאַנצער געדאַנקען־גאַנג איז געווען ספּעציפיש יודיש.

דוד ריקאַרדאָס פאָטער קומט פון אַ פרומער יודישער פאַמיליע און מאַרקס שטאַמט־אָפּ פון אַ רבנישען יחוס. אין די פאָריגע דורות פון מאַרקס׳עס משפחה זענען געווען אַ סך גרויסע רבנים און גאונים, וועלכע זענען געווען בערימט אַלס גרויסע חריפים און אומדערשראָקענע שווימער אין ים התלמוד. ריקאַרדאָ און מאַרקס האָבען געירשנט פון זייערע זיידעס זייערע גייסטיגע פעהיגקייטען, זייערע דענקונגס־אָפּאַראַטען; זיי האָבען נישט איבערגענומען דעם יודישען גלויבען, זיי האָבען אָבער איבערגענומען די יודישע פערטיפונג, די יודישע עמקות, די גאונישקייט און, דער עיקר, די מדות, ווי אַזוי די תורה ווערט געדרשנט, די מעטאָדען פון אויפפאַסונג, פון דענקען.

ווען איהר געהט־דורך די קלאַסישע ווערק פון ריקאַרדאָ און מאַרקס, זעהט איהר דאָרטען [illegible] די השפּעה פון תלמוד. עס דאַכט זיך אייך, אַז איהר לערנט דאָ אַ סוגיא פון גמרא. אַנשטאָט אמר רבא און אמר אביי, האָט איהר דאָ פאַר זיך אַנ׳אמת׳ער ריקאַרדאָ, אַנ׳אמר מאַרקס; אַנשטאָט מיגו חזקה, ספק ספיקא, האָט איהר דאָ אַנדערע נעמען פון לאָגישע אויספיהרונגען; אַנדערע נעמען, אָבער נישט קיין אַנדער דרך, נישט קיין אַנדער שטייגער. אַנשטאָט מפרט לכלל און מכלל לפרט — די מידות פון דער תורה — האָט איהר ביי ריקאַרדאָ און ביי מאַרקס׳ען „אינדוקציע" און „דעדוקציע", אַלס מעטאָדען פון מאָדערנעם פאָרשען, פון מאָדערנעם דענקען. עס האָבען זיך געביטען די דורות און מיט זיי די מענשען, עס האָט זיך געביטען דער מאַטעריאַל, עס האָט זיך געענדערט דער אינהאַלט, דער תוך, דער עצם פון די געדאַנקען, אָבער דער אופן פון דענקען, דער צוגאַנג צו דעם מאַטעריאַל, דאָס גייסטיגע געצייג, מיט וועמעס הילף דער מאַטעריאַל ווערט בעאַרבייט, זענען ביי ריקאַרדאָ׳ן און ביי מאַרקס׳ען די זעלביגע, ווי ביי רבי עקיבא און רבי ישמעאל, ווי ביי רבי יהודה און רבי מאיר, ווי ביי רבא און ביי אביין.

* * *

איינער פון די הויפּט־יסודות, אויף וועלכע עס איז געבויט דער וויסענשאַפטליכער סאָציאַליזם, איז די ווערט־טעאָריע.

פון וואַנען בעמט זיך דער ווערט פון אַ סחורה?

— פרעגען די עקאָנאָמיסטען. פאַרוואָס האָט איין זאַך אַ גרעסערען ווערט און אַ צווייטע זאַך אַ קלענערן ווערט? פאַרוואָס גיט מען פאַר איין פּראָדוקט אַזויפיל און פאַר אַ צווייטען פּראָדוקט ווייניגער, אָדער מעהר? פאַרוואָס גיט מען פאַר דערזעלביגער סחורה אין פערשידענע צייטען און אין פערשידענע ערטער אַמאָל מעהר, אַמאָל ווייניגער?

אום צו ענטפערען אויף דער פראַגע דאַרף מען קודם־כל אַריינקוקען אין דעם תוך פון אַ סחורה, איהר אַנאַטאָמירען, אַנאַליזירען, זי פונאַנדערלייגען אויף איהרע אייגענע שטיקען, און ווען אַט די אַרבייט וועט ווערען דורכגעפיהרט, וועט מען עס קאָנען וויסען, פון וועלכער אייגענשאַפט, וואָס די סחורה בעזיצט, בעמט זיך איהר ווערט.

וועלכע אייגענשאַפטען דאַרף אַ זאַך האָבען, כדי זי זאָל ווערען אַ סחורה, זי זאָל האָבען אַ ווערט, זי זאָל קאָנען ווערען אויסגעביטען אויף אַנ׳אַנדער זאַך אָדער אויף געלד. וואָס איז אויך נישט מעהר, ווי אַנ׳אַנדער זאַך, אַנ׳אַנדער סחורה?

צוערשט מוז זי זיין ניצליך, זי מוז בעפרידיגען אַ מענשליכע בעדערפעניש. פאַר אַ זאַך, וואָס איז נישט נוצליך, וואָס קיינער בעדאַרף זי נישט האָבען, וועט מען גאָרנישט נישט געבען. קיינער וועט איהר נישט קויפען, קיינער וועט איהר אפילו אין האַנט נישט נעמען.

די ניצליכקייט אַליין איז אָבער נאָך ווייניג. עס זענען פערהאַן אַ סך ניצליכע זאַכען, אַזוי ניצליך, דאָס אָהן זיי קאָן מען נישט לעבען, ווי, אַ שטייגער, ליכט, זונען־שטראַהל, לופט, וואַסער ביים טייך, און דאָך זענען זיי נישט קיין סחורות, זיי האָבען נישט קיין ווערט, קיינער וועט זיי נישט קויפען. כדי אַ זאַך זאָל זיין אַ סחורה און קאָנען פערקויפט און געקויפט ווערען, מוז זי, א חוץ איהר ניצליכקייט, נאָך דערצו זיין אַ רעזולטאַט פון מענשליכער אַרבייט. זי מוז ענטהאַלטען אין זיך מענשליכע ענערגיע, מענשליכען כח.

אַ סחורה מוז האָבען ביידע אייגענשאַפטען: זי מוז זיין ניצליך און זי מוז זיין אַ פּראָדוקט פון מענשליכער אַרבייט.

געהען זיך דאָ די עקאָנאָמיסטען פונאַנדער. אַנדערע זאָגען, אַז דער ווערט פון אַ סחורה בעמט זיך פון איהר ניצליכקייט, והא ראיה, אַז עמיצער האָט צוויי זאַכען, איינע איז מעהר ניצליך און די צווייטע איז ווייניגער ניצליך, איז יענע, וואָס איז מעהר ניצליך, אויך טייער, האָט פאַר איהם אַ גרעסערען ווערט — אַ סימן, אַז דער ווערט בעמט זיך פון דער נוצליכקייט.

אַנדערע עקאָנאָמיסטען, ווידער, זאָגען, אַז דער ווערט ביי אַ סחורה בעמט זיך נישט פון איהר נאַטירליכער אייגענשאַפט, פון דעם, וואָס זי איז נוצליך, נאָר פון איהר געזעלשאַפטליכער אייגענשאַפט, פון דעם, וואָס זי איז אַ פערקערפּערונג פון מענשליכער אַרבייט, והא ראיה, אַז עמיצער האָט צוויי זאַכען, איין זאַך איז איהם שווער אָנגעקומען און די צווייטע איז איהם לייכט אָנגעקומען, האָט אַ גרעסערען ווערט יענע זאַך, וועלכע איז איהם שווערער אָנגעקומען, וועלכע האָט איהם, הייסט עס, געקאָסט מעהר ענערגיע, מעהר אַרבייט.

דער פאָטער פון פּאָליטישע עקאָנאָמיע, אַדאַם סמיט, בעגרינדעט אַזוי זיין שיטה, אַז דער ווערט קומט פון אַרבייטסקראַפט, וואָס איז אַריינגעטון אין דער סחורה.

דוד ריקאַרדאָ האַלט אויך, אַז דער ווערט בעמט זיך פון דער אַרבייט, וואָס געפינט זיך אין יעדער סחורה, ער בעטראַכט עס אָבער אַנדערש ווי אַדאַם סמיט. בעת סמיט געהט־אַרויס פון דער פּסיכאָלאָגיע פון מענשען צו שאַצען טייערער דאָס, וואָס עס קומט שווערער אָן, און ביליגער דאָס, וואָס עס קומט גרינגער אָן, בעגרינדעט עס ריקאַרדאָ אָביעקטיוו, אויפ׳ן סמך פון מאַרק־בעוועגונג, פון דעם אָנבאָט און נאָכפראַגע אויף די סחורות.

*) דוד ריקאַרדאָ האָט זיך אַליין אָפּגעריסען פון׳ם יודישען פאָלק, ווען ער איז געווען אַלט 14 יאָהר, און מאַרקס איז שוין פון קינדווייז אָן אויסגעהאָדעוועט געוואָרען אַלס נישט־יוד. זיין פאָטער האָט זיך און איהם געשמד׳ט, ווען ער איז געווען זעקס יאָהר אַלט. — א. ש. ז.

ווען די שטערן זינגען...

שטיפעריי

פון ב. קאָוונער

אַ ווייסע נאַכט.

אַ ווינטער נאַכט.

גרויסע שטערן זינגען אַרונטער אויף דער ערד מיט אַ שטיל געזאַנג.

מיט אַ בלוי געזאַנג.

מיט אַ ליכטיג געזאַנג.

די גאַסען־לאַמפּען וואַרפען פון זיך גאָלדענע פעכער׳ס אויפ׳ן שניי.

איך געה און אָטעם אַרויס אַ ווייסע פאַרע; די טריט אונטער די פיס זינגען אויך, אָבער נישט אַזוי שטיל ווי די שטערן; זייער געזאַנג איז העכער, סקריפּענדיג קאַלט.

אַ פּרעסטעל, אַ הונגעריגס, עסט שטיל מיינע שפּיץ אויערען; עס גריזשעט מיט פייערדיגע ציין.

איך שליס אויף די טיר פון מיין צימער, צינד אָן די לאָמפּ. עמיצער קלינגט אין דער טיר.

עטעל, מיין שכנטע, אַ יונגע אָבער אַ פרומע, אַ נאַרישע אָבער אַ שעהנע און אַ צוגעלאָזענע, קומט אַריין, בלייבט שטעהן ביים טיר און שמייכעלט מאָדנע און זי ווייזט מיר איהרע ציין, וואָס זענען אַזוי ווייס ווי דער שניי אין דרויסען.

און זי שטעהט אַ צופלאַמטע, אַ לאַכעדיגע, קוקט אויף מיר מיט צוויי בלויע פייערען, וואָס קריכען אַריין אין בלוט און מאַכען עפּעס...

זי צוקנעפּעלט איהר מאַנטעל, טוט אַ טרייסעל מיט די האָר, טרעט צו נעהנטער צו מיר, נעמט מיך אָן פאַר׳ן האַנד.

איך ווער בערוישט, ווייס נישט אויף קלאָר וואָס זי מיינט. וואָלט זי זיך נישט געהאַלטען פאַר אַ פרומע, וואָלט איך יאָ געדאַכט; וואָלט זי זיין אַנדערע, [illegible] אויך געוואוסט; אָבער אַזוי ווי זי האָט אַ מאַן, און ער ליבט זי און ער מאַכט אַ שעהן לעבען פאַר איהר, האָב איך נישט געוואוסט, וואָס זי איז אויסען.

און אַצינד האָב איך יאָ געוואוסט און זיך געמאַכט נישט־וויסענדיג?

און זי שטעהט אַ צוקנעפּעלטע פאַר מיר, און דאָס פנים ברענט און די אויגען לייכטען, און דאָס מויל שמייכעלט.

זעהט זי, אַז איך בין אַזוי קאַלט, אַזוי פרעמד צו איהר, זאָגט זי גאָרנישט און לאָזט זיך אַרויסגעהן.

ווער איך שוין אַנדערש, געה איך צו צו איהר, נעם זי אָן ביי דער האַנד.

— בלייבט מיט מיר, איך בעט אייך...

זי האָט זיך אַרויסגעדרעהט פון מיינע הענד, זיך געריסען צו דער טיר.

איך האַלט זי פעסט און ציה זי צו זיך און איך נעהם זי אַרום הייס און נאָך הייסער, און איך בעט זיך:

— געהט נישט אַוועק; איך בין היינט אַליין; איהר זענט אויך אַליין; קומט, לאָמיר פערטרייבען אונזער עלענד...

אָבער זי רייסט זיך אַלץ און הערט נישט אויף צו מורמלען: לאָזט מיך אָפּ; נישט היינט... נישט היינט... איך בעט אייך...

— פאַרוואָס?

— היינט איז מיין מאַנ׳ס געבורטס־טאָג.

— וואָס האָט עס צו טון מיט אייער מאַנ׳ס געבורטס־טאָג?

— איך בעט אייך, לאָזט מיך אָפּ... איך וויל איבערהויפּט נישט זיין צוגעהעפט צו אַ דיכטער. אַ דיכטער קוקט אויף דער פרוי, ווי אויף אַ טעמע. איך בין זיכער, אַז איהר וועט די איצטיגע סצענע אויך אויסנוצען, איהר זייט אַנדערש ווי אַנדערע; אַנדערע זענען מענער און איהר זייט אַ פּאָעט, אַ שרייבער און זעהר אָפט אַ מלמד... מיט אייער האַלטונג קאָנט איהר אָפּקיהלען אפילו דעם גהינום; לאָזט מיך אָפּ, איך בעט אייך...

— אָבער איצט, ווען איהר רייסט זיך פון מיינע הענט, בין איך נישט קיין פּאָעט, נישט קיין מלמד, נאָר אַ מאַן; אַ מאַן מיט ליבע צו אייך, מיט אַ געפיהל...

— עס קען זיין, אַז איהר האָט רעכט, אָבער איך האָב אויך רעכט. לאָזט מיך אָפּ!...

— איך פערשטעה אייך נישט.

איך טו זי אַ פעסטען דריק צו מיר און זויג זיך איין אין איהרע יונגע ליפּען...

— זי ווערט שוואַך, מורמעלט עפּעס, איך כאַפּ אויף די ווערטער: „נישט היינט, נישט איצטער... לאָזט מיך אָפּ!.. מיין מאַן איז דאָ אין הויז, ער זיצט און רעכענט, גריבעלט זיך אין חשבונות, נאָר ער חשבונ׳ט... מיך רעכענט ער אָבער קיין מאָל נישט איבער, ער רעכענט נישט, אַז ער קען מיך אַמאָל פערלירען... אַ מאָדנער מענש׳...

און זי האָט זיך אַרויסגעריסען פון מיינע הענד, זיך צוזעקנעפּעלט, פערריכט די האָר, מיר צוגעוואָרפען אַ וואַרימען שמייכעל, אַ שמייכעל וואָס האָט געלעכט, און געזאָגט:

— מיר וועלען זיך נאָך זעהן... ווען איהר ווערט אויס דיכטער, אויס מלמד, ליב איך אייך; איהר קענט גוט אונזערע פרויען, איהר ווייסט זייערע וועגען זעהר גוט... מיר וועלען זיך נאָך זעהן... אָבער איך בעט אייך: נוצט מיך נישט אויס פאַר אייער פרנסה; זאָל די איצטיגע סצענע צווישען אונז בלייבען אַ סוד; איך בין דאָך, פערגעסט נישט, ר׳ יאָשע פעטעפּיק׳ס אַ שנור; אַ יחסן, פון דער גילדענער פּאָהן, אַ מזרח־וואַנט שטעהער; [illegible] דאָך זיין זוהן פאַר אַ מאַן; אַ מאַן... אַ בעל־[illegible], אַ מאַן פון ציפערען; נאָר ער זיצט און רעכענט... אָבער מיך, זיין פרוי, בערעכענט ער נישט... איך לעב גאָרנישט אויף דער וועלט... מיר דאַכט זיך, אַז איך בין גאָרנישט זיין פרוי... אַך, די חשבונות זייערע, נישט אַלע מאָל שטימען זיי... אַ גוטע נאַכט, אַ גוטע נאַכט...

איך האָב זי ווידער אַ נעם געטאָן אין מיינע הענד און ווידער זיך איינגעגעסען מיט מיינע ליפּען אין איהרע...

דאָס מאָל האָט זי זיך מעהר נישט געוועהרט...

— — — — — —

אין אַ ליכטיגע נאַכט אַ ווייסע, האָט אַריינגעקוקט צו מיר אין צימער מיט ליכטיגע אויגען.

און די שטערן האָבען נאָך אַלץ געזונגען זייער שטיל געזאַנג; זייער בלוי געזאַנג...

און בלויע דיימענטען האָבען געשימערט אויפ׳ן שניי און אויך געזונגען...

און די גאַס־לאַמפּען האָבען נאָך אַלץ געפּעכערט דעם שניי מיט גאָלדענע פעכערס...

די דאָזיגע נאַכט האָב איך נישט געשלאָפען, נישט געשריבען, נישט געלייענט, נאָר געטראַכט...

און געטראַכט האָב איך וועגען די אידיאָטישע מענער, וואָס האָבען שעהנע, יונגע פרויען; פרויען מיט הייס בלוט, מיט פלאַמען און לייב, מיט פייער אין די אויגען, מיט אַ לוסט צו לעבען און זיי, די אידיאָטען, זיצען און פיהרען חשבונות, דרעהען זיך אַ קאָפּ מיט ציפערען, מיט קאָנטאָ־קאָרענטען, מיט פּראָצענטען און זיי פיהלען נישט און וויסען נישט, אַז זיי פערלירען דעם קרן...

און ווידער האָב איך געטראַכט: זי האָט רעכט. מיר, שרייבער, נוצען טאַקע אויס די פרוי, די ליבע, דאָס הייליגסטע פון אַלע סודות און חלומות פאַר אַ טעמע, פאַר פרנסה.

דאַכט זיך אַ נאַריש ווייבעל, אָבער אין די זאַכען איז זי נישט נאַריש...

און זי האָט טאַקע געטראָפען; נישט מעהר, וואָס איך האָב שכל גענוג נישט צו דערמאָנען איהר אמת׳ען נאָמען.

יאָ, איך האָב יענע נאַכט אָנ׳אויג נישט צוגעמאַכט... דאָס איז געווען אַ נאַכט פון יענע נעכט, ווען די שטערן זינגען...

די מגפה

פאָלקס - דערצעהלונג

פון י. מאָרגענשטערן

געוואוסט האָט מען אַז שטאַמען שטאַמט ער, פון אַ שטעטעל אין רוסלאנד, וואו זיין פאַמיליע איז פאַגראמירט געוואָרען, און אַז אין דער פאָגראָם־נאַכט, ווען הילפלאָזע געשרייען האָבען זיך פון אַלע זייטען געטראָגען — איז ער פון זינען אַראָפּ.

אין שטעטעל האָבען איהם יונג און אַלט גע־קענט, ווייל שטענדיג איז ער אַ האַלב־נאַקעטער איבער די גאַסען אַרומגעלאָפען און מיט זיינע גרויסע ווילדע איבערגעשראָקענע אויגען, אויף דער ערד געזוכט, ווי ער וואָלט עפּעס פערלוירען... פאַר זיין שוואַרץ בעוואַקסענעם פנים, פלעגען מאַמעס די קינדער אין די שטובען בעהאַלטען, מעוברת'דיגע פרויען פלעגען זיך אויסדרייען מיט'ן פנים צום וואַנט, כדי זיין צורה נישט אָנקוקען...

גערופען האָט מען איהם „משוגענער אברהמ'לע". געהאַט האָט אברהמ'לע אַזאַ טבע, ער פלעגט זיך אַוועקשטעלען אין מיט'ן מאַרק, און אויפ־הויבען זיין לאַנגען סענקעוואַטען שטעקען צום הימעל און פאָכענדיג מיט איהם אין דער לופטען, האָט ער מיט כעס צו גאָט אַזוי געשריגען:

— „גאָט! גאָט! שיק אַראָפּ אַ מגפה אויף די טמאים, וואָס דרייען זיך אַרום אויף דער זינדיגער ערד"!

ווייסע חברה־לייט פלעגען איהם שוין בעגעגענען מיט אַ שווישטשערייַ, אָדער איהם אַרומרינגלען אין מיט'ן מאַרק און פאָדערען, ער זאָל זיך אויס־טענה'ן מיט גאָט"...

אברהמ'לע פלעגט אָבער זייגס טון, און טאָג בייטאָג זיך אוועקשטעלען אין מיט'ן מאַרק און פאָכען מיט'ן שטעקען צום הימעל.

איינמאָל איז דער בעוואוסטער פאָגראָמשטשיק גענעראַל זשולאַכין אַלס גאַסט אין שטעטעל אַראָפּ־געקומען. די באַלקאָנען און פענסטער זענען געווען אומעטום דעקאָרירט, פענער האָבען פון אַלע זייטען געפלאַטערט און פאָליציי איז אויף די זוילען געשטאַנען, נישט אַריינגעלאָזט קיין פוהר אין שטאָט.

ביים טויער, וואָס איז לכבוד דעם גאַסט אויפגעשטעלט געוואָרען, זענען געשטאַנען צוויי שורות שול־קינדער, וועלכע זענען גרייט געווען צו בעגריסען דעם גענעראַל מיט אַ הילכיגען אויס־געשריי „זאָל לעבען", צווישען די פערשידענע שטאָט־דעלעגאַציעס האָט מען אויך געזעהן אַ יודי־שע דעלעגאַציע פון די שענסטע באַלעבאַטים פון שטעטעל, מיט'ן אַלטען גרייז־גראָהען רב בראש, דער לעצטער האָט געהאַלטען אַ ספר תורה אין די אָרעמס, און דער גביר ר' מרדכי'לע, האָט איהם נאָכגעטראָגען אַ זילבערנע טאַץ מיט ברויט און זאַלץ.

רייטער־פאָליציי מיט בלויזע שווערדען אין די הענד, זענען געקומען פייל פון בויגען און אַנגעזאָגט דעם עולם די בשורה, אַז דער גענעראַל איז שוין דאָ.

צום טויער איז צוגעריטען אַ מיליטער־מאַן, מיט חוצפה'דיגע שאַרפע אויגען און מיט גאוה האָט ער געקוקט אַרום זיך.

ביי אַ טויטער שטילקייט, איז צו איהם צוגע־גאַנגען דער אַלטער רב, איהם דערלאַנגט די טאַץ מיט ברויט און זאַלץ און מיט אַ ציטערדיג שוואַך קול געזאָגט דעם פסוק: „ברוך אתה בבואך, וברוך אתה בצאתך".

פלוצים איז פון אַ ווינקעל אַרויסגעשפרונ־גען דער משוגענער אברהמ'לע און צושטופענדיג זיך צום טויער, איז ער אַ ווילע געבליבען שטיין אַ פערטראַכטער, נישט אַראָפּלאָזענדיג קיין אויג פון גענעראַל, דערנאָך, האָט ער מיט כעס אַ הויב געטון דעם שטעקען צום הימעל, און אויך גענו־מען שרייען:

— „זעה, גאָט! וואָס מען מאַכט פון דיין תורה! פאָגראָמשטשיקעס דערלאַנגט מען דיין הייליגע תורה פון לא תרצח! אָט איהם בעגריסען די ימגוולים אין דיין נאָמען! גאָט, שיק אַראָפּ אַ מגפה אויף די טמאים וואָס דרייען זיך אַרום אויף דער זינדיגער ערד!..

מעהר האָט מען זיין קול נישט געהערט, וויל אַ מיליטער־מאַן האָט מיט דער בלויזער שווערד אָפּגעהאַקט זיין האַנד, און פערשידענע קאָ־פּיטעס האָבען אויף זיין קערפּער געטראָטען, וואָס געוויקעט האָט זיך אין אַ קאַלוזשע בלוט...

יאָהרען זענען זיך געגאַנגען, צרות האָבען זיך געמעהרט, יודען שטענדיג פערדאגה'טע, יערחושכ־טע, דאַרפען פרנסה — האָט מען אין דער גאַנצער מעשה שוין געהאַט פערגעסען.

פלוצים איז אין שטעטעל אַ מגפה אויס־געבראָכען. זרח קרעמער וועט אַ פונט צוקער אין בלייבט אַ פערשטאַרטער אויפ'ן אָרט... אַ יונ־געלע געהט פון חדר אַהיים און פאַלט מיט'ן חומש אַ טויטער אויף דער גאַס... אַ מאַמע דערלאַנגט דאָס קינד אַ סאַסקע אין מויל און פלאַצט אַרויס מיט אַ היסטערישע געוויין...

איז אין שטעטעל געוואָרען אַ טומעל אַ גע־רויש, מאַמעס האָבען זיך די האָר פון קאָפּ גע־ריסען און טאַטעס האָבען זיך די הענד געבראָ־כען און פערצווייפעלטע זענען מענער און פרויען מיט די קינדער ביי די ברוסטען אַריין צום אַלטען רב מיט אַ געוויין:

— רבי ראַטעוועט! אַ מגפה איז אין שטעט־טעל אויסגעבראָכען! קינדער שטאַרבען אין די וויגען אויס:

לכתחלה איז דער אַלטער רב געזעסען אַ פער־שטאַרטער, דעם קאָפּ אויף ביידע הענד אָנגעשפאַרט, ווי ער וואָלט קיינעם אין שטוב נישט בעמערקט, דערנאָך האָט ער אויפגעהויבען זיינע ווייסע ברעמען און מיט טרעהרען אין די אויגען אַ זאָג געטון צום עולם:

— קינדער וואָס ווילט איהר פון מיר? וואָס קען איך אייך העלפען? זאָל יעדער פון אייך תשובה טון. זאָלען מענער פאַסטען, זאָלען תלמוד־תורה קינדער תהילים זאָגען, און איהר נשים, — ווענדט זיך דער רב צו די ווייבער, וועלכע זענען געשטאַנען מיט צופלאַמטע פנימער אין שאָלען איינ־געהילט — געהט רייסט קברים, ספרי תורות, אפשר וועט גאָט רחמנות האָבען אויף אייערע אומשולדיגע קינדער.

איז אין שטעטעל באַלד געוואָרען אַ יללה אַ געוויין, אין אַלע בתי מדרשים האָט מען ליכט אָנ־געצונדען, און תלמוד־תורה קינדער האָבען הויך אויפ'ן קול תהילים געזאָגט און פרויען זענען אויפ'ן בית־עולם געלאָפען קברים רייסען.

פלוצים האָט זיך די טיר ביים רב אויפגע־פראַלט און ס'איז אַריינגעפאַלען דער בית־הקברות־יוד אַ טויט־בלאַסער און מיט אַן אויסגעשריי „רבי"! איז ער געפאַלען אין אָנמאַכט אויף דער ערד, נאָך איהם זענען געקומען צולויפען יודענעס מיט טרעהרען און שוויס אויף די פנימ'ער בעדעקט און אויסשטרעקענדיג זייערע ביינערנע דאַרע הענד צום רב האָבען זיי ציטערענדיג פון פחד אַלע צוזאַמען געשריגען:

— רבי ראַטעוועט! אויפ'ן בית־עולם שטעקט אַ נאַקעטע האַנד פון אַ קבר אַרויס און לאָזט אונז צו די קברים נישט צו!

האָט דער אַלטער גרייז־גראָהער רב ברייט געעפענט די אויגען, זיין איינגעבויגענער קערפּער האָט זיך גענומען וואַרפען ווי אין פיבער און אויף זיין פנים האָט זיך אויסגעגאָסען אַ שרעקליכער צער, ער האָט עפּעס דערזעהן אין דער גמרא, וואָס איז געווען אויפגעמישט אויפ'ן טיש אַ פיגור, וואָס האָט איהם עפּעס דערמאָנט, די קנייטשען אויף זיין שטערען זענען זיך צונויפגעקומען און דאָס האַרץ האָט ביי איהם אָנגעהויבען הויך צו קלאַפּען, און אַפּווישענדיג זיך דעם שוויס פון פנים, האָט ער הויך אַ געשריי געטון:

— שמש! שוין זאָלען יונג אַלט, אנשים, נשים וטף, קומען אין שול אַריין, קיין איין לע־בעדיגער נפש זאָל אין שטוב נישט פערבלייבען.

איז באַלד די שול פול געוואָרען מיט מענער, פרויען און קינדער און וויערע יללות זענען גע־גאַנגען עד לב השמים... אויפ'ן בעלעמער האָט זיך, בעוויזען דער רב מיט אַ ספר־תורה אין די הענד און צום עולם אַ זאָג געטון:

— זאָלען אַלע מיט מיר מיטגעהן!

דער גאַנצער עולם איז נאָכגעגאַנגען דעם אַלטען רב, וועלכער האָט זיי אויפ'ן בית־עולם אַרויסגעפיהרט, דאָרט איז ער געבליבען שטעהן בייב קבר פון משוגענעם אברהמ'לען און מיט אַ ציטערדיג קול אַזוי געזאָגט:

— זיי אונז מוחל, צדיק! אין נאָמען פון דער גאַנצער עדה קלאָפּ איך איצט אָן אין דיין קבר און בעט ביי דיר מחילה, מיר האָבען מיזה געמאַכט די הייליגע תורה, מיר האָבען די פאָג־ראָמשטשיקעס דערלאַנגט... מיר האָבען אויך דיר פערשעמט פאַר גאָט און פאַר מענשען, זיי אונז מוחל, צדיק!..

און דער אַלטער רב איז געפאַלען מיט'ן פנים אויפ'ן קבר און זיך שטאַרק צווויינט, און מיט איהם האָט מיטגעוויינט דער גאַנצער עולם. — — — — — — — — — — — — — — — —

אויפ'ן צווייטען טאָג איז דער אַלטער רב נפטר געוואָרען, פאַר יציאת נשמתו האָט ער אָנגע־זאָגט דעם עולם, מ'זאָל איהם מקבר זיין נעבען „צדיק הנסתר ר' אברהמ'לע ז"ל".

חבר זלמן

ערצעהלונג

פון רחל האָלטער

די ירידה פון חבר זלמן מאַנדעלבוים'ס פלאַם־פייערדיגער אידעאַליזם דאַטירט זיך פון עטליכע וואָכען פאַר זיין חתונה. ווי אויפגעוואַרימט וואַסער אין אַ כלי, וואָס קיהלט פאַמעליך אָפּ, ווען מען נעמט עס פון פייער אַוועק, האָט זלמן מאַנדעלבוים, אַ פערטוגענער אין פריוואַטע געשעפטען און דאגות, זיך אָפּגערוקט פון געזעלשאַפטליכען לעבען און אייב ציגווייז פאַסיוו געוואָרען. זיין ברויזענדע נשמה, וואָס האָט געשטורעמט אין זיין שוואַכען פראָ־לעטאַרישען קערפער האָט אויפגעהערט צו ברוי־זען, זיין רעוואָלוציאָנערישקייט, וואָס האָט גע־וואָלט איבערנאַכט די וועלט איבערקעהרען האָט זיך געזעצט און איינגעשטילט. זיין חבר'יש געוויסען, איז אַ בערען - שלאָף בעפאַלען ווי יעדער חתונה געהאַטער האָט ער זיך אָנגעהויבען צו בעל־בית'ן...

צוגעגאַנגען איז די איבערקעהרעניש אין זלמן מאַנדעלבוים'ס לעבען אויף אַן עוואָלוציאָנערען הדר־רגה'דיגען אופן: בכ"ש די ערשטע דריי „האָ־ניג חדשים" איז ער נישט געקומען אין פאַרטיי־לאָקאַל אַריין צוליב ריין פערזענליכע טעמים: ער וואָלט ביי די ערשטע צעהן נאָהענטע און משפחה־אָנגעהעריגע זיך פערשעמט אַ נאָמען פון אַן'אונטריי־ען און קאַלטען מאַן, ווען ער וואָלט אין איינעם פון יענע „אתרו־חג"־אָוונדען איבערגעלאָזט זיין „חלק ש"י" אינדערהיים און געגאַנגען אַליין אין פאַרטיי־לאָקאַל פאָליטיקירען (זיין ווייב איז נישט קיין חברטע, האָט נישט דעם מינדעסטען אינטערעס דערפאַר), יעצט ערשט די מחותנים, די בגד־געבערס זיי וואָלטען זיך דאָך צולאָזט אַ ביסעל ברייטער, יש"ית איז סתם נישט אויסגעקומען ווען צו־געהען, ווי יעדעס יונגע צעפיעשטשעטע פאָר־פאָלק האָט ער און דאָס ווייב, ווי ביי די פויערים אויפ'ן דאָרף, פריה זיך שלאָפען געלעגט און ווי גבירישע פערוואָרגטע קינדער שפעט אויפגעשטאַנען, פון געהן אין לאָקאַל אַריין אין מיטען העלען טאָג איז דאָך אָפּגערעדט מען דאַרף דאָך עפּעס זאָרגען אויף חיונה, האָט עס אָפּגעלאָזט אויף דער נאָהענטסטער געלעגענהייט, וואָס וועט זיך נאָר מאַכען, אַז דער האָניג האָט זיך נאָך די 90 לאַנג־צעצויגענע לאַנג־ווייליג־געוואָרענע אָוונדען זיך אויסגעשעפּט און מיט זיין עקסטראַק־זיסקייט זיי זיך פערנודיעט, האָט זלמן מאַנדעלבוים געמיינט, אַז אָט וועט ער זיך אין אַ פרייען פאַרנאַכט אָפּרייסען אויף אַ שעה און אַריינכאַפּען זיך אין לאָקאַל אַריין, נאָך ווייזען עס האָט איהם געצויגען ווי אַ פאָטער צו אַ וויי־טען זון, ער האָט זיך געוואָלט זעהען און טרעפען מיט די ענערגיע און כוחות, וואָס ער האָט דאָרט אַריינגעלעגט, מיט דער ביבליאָטעק, מיט'ן כאָר, איז אָבער מעשה שטן אונטערגעקומען דער שניידערישער „יעשקען" — דער פעליגער סעזאָן. זלמן מאַנדעלבוים, ווי אַ פראַקטישער מאַן, וואָס וויל זיך דעראָביען און דערשלאָגען צו עפּעס, איז אין ד ידעמפיגע זומער־טעג ווי אַ געדונגענער אַקאָרד־אַרבייטער געזעסען פון אינדערפריה, ווי ס'איז נאָר ליכטיג געוואָרען ביז שפּעט ביינאַכט, ווען אַלץ שלאָפט שוין, ביי דער מיט אייל אָנגעסרינקענער מאַשין און זי געיאָגט מיט אַלע זיינע כוחות. ער האָט נישט קיין אַכט געלייגט אויף די גרויסע היץ, וואָס טובלט איהם אין שוויס. זיצענדיג אַהן מאַ־רינאַרקע אין בלויזען אויפגעקנעפּלטען העמד, מיט אַ פערנאַכלעסיגטע פעריוואַקסענע באָרד ווי ביי אַנ־אַרעסטאַנט איז ער אויף קיין איין מינוט נישט אָפּגעטרעטען פון דער פערשקלאַפטער מאַשין, וואָס יאָגט זיך צוזאַמען מיט איהם. עס האָט איהם שטאַרק הנאה געטון, וואָס דאָס ווייב זיינס, אַ גע־לע פול מיט פרישקייט (קוקענדיג אויף איהר האָט ער זיך דערמאָנט אין טערמין „געלע פרעגע") זיצט אַנ'איינגעביקטע אויף אַ בענקעל, וואָס שטעהט אָקעגענאיבער איהם און ווי אַ טייערע הונט מיט שליפעריגע האַלב־צוגעפאַלענע אויגען העלפט זי איהם אַריינניידען די אַרבעל פון די פויער'שע סאָג־דייט־סוקמאניעס, וואָס די מיש'ן ליוועיר איהר יעדע פינף מינוט צו, אַז זי בעווייזט נישט פונקט ווי ער אויסצוגלייכען דעם רוקען און אָפּאָטעמען אויף אַ רגע.

די איינציגע פרייע צייט, וואָס איז איהם פער־בליבען פון דער שווערער־אָנגעהאָרעוועטער וואָך, איז געווען דער שבת'דיגער נאָכמיטאָג. אָבער אויך די פּאָר פרייע שעה, ווי דער וואָכען־לוין פון אַנ־אַרבייטער זענען ש'ין געווען אַ חוב פערשפּעקט, זיין ווייב האָט זיי רעזערווירט אויף רעוואַנשירען זיך מיט די מחותנים און ש'ועגערינס און זיי ווי־זיטען אָפּשאַצען. ער האָט צוליב דער דאָזיגער קלייניגקייט נישט געוואָלט צושטערען דעם שלום־בית און איז מיטגעגאַנגען. ער האָט מיט קלייניגע לעפּעלער געגעסען טעלער איינגעמאַכטס, מאַרי־מען, געטרינקען ווינפּערלינג־וויין, אויסגעהערט רכילות, געזאָגט וויצען און געוויילט די געשעפטס, אַזוי שבת־אויין, שבת־אויס, פון נאָכמיטאָג ביז אין דער זינקענדיגער נאַכט אַריין. ער האָט זיך מיט דער צייט אַזוי צוגעפּאַסט צום נייעם אָרט לעבען, אַז ער האָט זיך אַליין נישט דערקענט (און פיזיש האָט ער זיך געענדערט, געקריגען אָנגעשוואָלענע באַקען און אָבעלייגט בייכעל).

ווען מיצער וואָלט איהם אַמאָל געזאָגט, ריזאָל זיך אָפּרייסען אויף אַ חודש פון געזעלשאַפטליכער אַרבייט, אָדער שווייגען, ווען עמיץ זאָגט אַרויס אַ פערקעהרטע מיינונג פון די, וואָס ער דענקט, וואָלט ער איהם אויסגעלאַכט, לעצטענס האָט ער זיך אָבער פון ביידע אָפּגעווויינט, נישט די געזעל־שאַפטליכע אַרבייט פעהלט איהם און נישט קיין געגנערישע מיינונג אַרט איהם, ער איז נאָכגעגע־בער געוואָרען און האַלט נישט פון קיין דיסקוסיעס, יענעמ'ס בלוט אויסקאָכען, אויך זיין שפּראַך איז אַנ'אַנדערע, ש'ין נישט מיט דעם ליטווישען אַק־צענט. ענדע סעזאָן, ווען מ'האָט פון דעם אָפּגעש־פאַרטען געלד געוואָלט אַראָפּנעהמען אַ כאַר זלאָט און ערלעדיגען דעם פערלעגענעם פאַרטיי־שטייער, זעקס אָדער זיבען חו"ש־קוויטונגען, ווערען צוריק אַקטיוו אין דער בעוועגונג און העלפען מיט זיין ווייר־ביגקייט „שווידען די צוקונפט", איז איהם דאָס ווייב געלעגען געוואָרען מיט אַ „זיבעטעל" און ס'איז איהם דאַן קיין „קולטורעלע אויטאָנאָמיע" און „חבר'ש פליכטען" איז קאָפּ נישט געקראָכען. גאַנ־צע טעג און נעכט האָט ער ווי אַ טאַטע רק גע־טראַכט וועגען די גרויסע הוצאות'ן, פון וועלכע ר'האָט קיינמאָל נישט געוואוסט: אַקושערקע, דאָק־טאָר, פּלעצער, מעדיצינען און פרנסה פאַר אַ בי נפש... און אויב די בעל־כרחו'דיגע פאַטשוקיס אַ געווען אַ צוקלייניגער „קרבן" פאַר אַזאַ איבערגע־געבענעם חבר ווי ס'איז געווען חבר זלמן, די דער רויט־בערדיגער שיעלדיגער רב איהם מו געווען: קענען זיין אַנטי־רעליגיעזע איבער־גונג, קענען זיין בעוואוסטזיין, האָט ער געמוזט ג קומען דעם רב'ס פערלאַנג און אינ'ם טאָג „ברית" געהן אין בית־מדרש אַריין דאַווענען.

צום ערשטען מאָל נאָך דער חתונה, האָט ער זיך איינגעהילט אין דעם נאָך־שפּאַגעל־נייעם טלית. אָנגעטון די פע"ש מעלטע אָפּגעריבענע תפילין, ווי אַנ'אַלטער דאַווענער. אויף דער שמחה'דיגע „פער־בעטונג", וואָס ער האָט געמאַכט פאַר קרובים און בעקאַנטע, האָט זיך אין דעם קרענצעל באַלעבאַטיש יודען געפונען זיך איין פאַרטיי־חבר, זלמנ'ס אַנ־אינטימער פריינד, וואָס שטעהט נאָך מיט ביידע פיס אין דער פאַרטיי. צום סוף שמחה, ווען דער פריש־אָנגעכאַקענער טאַטע האָט אַ ביסעל אָפּגע־אָטעמט פון די „לחיים'ס" און האַנד־קוועטשעניש, האָט דער חבר אויסגענוצט די געלעגענהייט אין אַ קורצע פול־זאַגענדיגע פראַגע איהם געשטעלט: זלמן, וואָס הערט מען? זלמן מאַנדעלבוים, ווי אַ געכאַפּטע מויז אין דער פולאַפּקע האָט זיך געפער־בעט אין אַ פערלעגענהייט, נישט געקאָנט אַרויס מיט לש'ן, ער האָט פערשטאַנען דעם מין פון חבר'ס ווערטער און מיט אַ רויט־צופלאַמט פנים בענבלעד־סיג געשמעקעלט: אַזוי זיך. מיט אַנדערע ווערטער האָט עס געהייסען: אַז מ'ווערט עלטער ווערט מען קעלטער...

(סוף — זכמ״גג)

דיר געהערען!

פון לייב מאָרגענטוי

דיר געהערען מיינע טרעהרען, דיר געהערט מיין טיפע פרייד,
ווען עס פאַלען בלויע שטערען, ווען עס פלאַמט דער אָוונד־רויט.

וויפיל טעג האָב איך געזוכט דיך, וויפיל אָוונדען געוואַרט,
וויפיל שעהן נאָכגעשפירט דיך, און זיך מיאוס אָפּגענאַרט...

וויפיל מאָל האָב איך מיט שטומען אויסברעכען דיין טיר געוואָלט,
נאַכדעם ווילד און מיט יסורים, זיך אַליין דערפאַר בעצאָהלט...

וויפיל מאָל האָב איך אין קישען איינגעגראָבען שטים מיין קאָפּ,
וויפיל מאָל ביז בלוט פערביסען מיינע ליפען און — געחאַפּט...

וויפיל מאָל האָב איך פערצווייפעלט אויסשליקען מיין האַרץ געוואָלט...
כ'האָב געזוכט פון זיך ענטלויפען, כ'האָב דעם טויט זיך אָפּט געמאָלט.

וויפיל מאָל האָב איך צוריסען מיינע ליבע־בריף צו דיר...
קיינער, קיינער זאָל נישט וויסען — חוץ דאָס ווייסינקע פאַפּיר...

חוץ די בוימעלעך די קליינע דורכגעזאַפּטע מיט מיין בלוט,
פון מיין בענקשאַפט נאָך דיר איינער, נאָך איין גליקליכע מינוט...

איז מיר גוט איצט אין פאַרנאַכטען, איינטוליען מיין מידען קאָפּ
אין דיין שויס, און גאַרנישט טראַכטען, גליקליך שווייגען אָן אַ סוף.

מיט די כוואַליעס גאָלד זיך שפּילען, כוואַליעס גאָלד פון דיינע האָר,
דיינע ווייסע אָרימס פילען — שוואַנען לויטערע אַ פּאָר...

האַרציג בענטשען די אידיליע פון מיין אויסגעבענקטען גליק,
און בעגלייטען מיט אַ שטומער תפילה יעדען זיסען אויגענבליק — — —

דיר געהערען מיינע טרעהרען, דיר געהערט מיין טיפע פרייד,
נאָר אַז פאַלען בלויע שטערען, ווען עס פלאַמט דער אָוונד־רויט — —

אויף זינדיגע וועגן

47 סענסאציאנעל־עראטישער ראמאן פון לאדזער לעבען

קאפיטעל ניינצעהן
לײדען אהן א סוף

קאָמיסאַר דאַנסקי איז געגאַנגען הין און צוריק איבער זײַן קאַבינעט און צוגעפּיפּען אַ לידעל, דאָס איז געווען אַ סימן, אַז ער איז געווען זעהר צופרידען און באמת האָט איהם די אויספאָרשונג וועגען מאָרד פון איגנשיניער מערטענס געגעבען זעהר פיל סאַטיספאַקציע. ער איז געווען זיכער, אַז דורך דער דאָזיגען מאָרד וועלען אויפגעקלערט ווערען פיל זאַכען, וועלכע זענען פאַר דער פּאָליציי געווען אַ געהיימניש און וועלכע האָבען שטאַרק קאָמפּראָמיטירט דעם אויספאָרשונגס־אַמט.

אין קאַבינעט איז אַרײַנגעקומען דער קאָמיסאַר לעוואַרטאַוויטש.

— נו, זיך גוט אויסגעשלאָפען קאָזשעק, האָט געפרעגט דאַנסקי.

— נישט געקענט אײַנשלאָפען בשום אופן, אַלץ נאָכגעטראַכט וועגען דער הײַנטיגער מציאה, דוכט זיך, אַז מיר זענען אויף אַ שטיקעל וועג.

— זיכער, איך גיב מײַן קאָפּ, אַז דורך דעם דאָזיגען מאָרד וועט אויפגעקלערט ווערען דאָס געהיימניש מיט דער געגנבעטער ערפינדונג פון כעמיקפּאָל און דער ערמאָרדונג פון איגנשיניער הענריק הערץ.

— ס'איז מעגליך, אָבער...

— וואָס פאַראַ אָבער איז דערבײַ פאַרהאַן?

— אַ קלײניגקײט, לויט דעם האַלטען זיך פון דעם אַרעסטירטען שאָפער יאַקוב ראָטמאַן שטעל איך מיר נישט פאָר, אַז מיר זאָלען קענען פון איהם פיל אַרויסבעקומען.

— ס'איז אמת, אַ מאַדנער טיפּ איז דער דאָזיגער שאָפער, ער וועט זיך אַזוי לײַכט נישט אונטערגעבען.

— וועלען מיר מוזען אויף אַן־אַנדער אופן אַרויסבעקומען, דער אַרעסט פון דעם מעדעל „ב. ב." האָט אונז צוגעשפּילט דאָס פײגעלע וועט שוין אויסזינגען, פון איהר וועלען מיר זיך שוין עפּעס דערוויסען.

— יאָ, איך ווער פערבערעט פאַר בײגיריגקײט וואָס ס'וועט אונז געבען דער ערשטער געניטער פערהער פון די חברה־לײַט.

— ווען דאַרף ער פאָרקומען?

— אָט באַלד, איך וואַרט נאָר אויפ'ן אויספאָרשונגס ריכטער לוסקאָ, ער קומט יעדען אויגענבליק אַהער און מיר וועלען אָנהויבען.

בײדע קאָמיסאַרען האָבען פערויכערט פּאַפּיראָסען און געשמײכעלט, בײדע האָבען זיך דערבײַ געטראַכט.

— אָט וועלען מיר אַרויסווײַזען אַ צונג אַלע די וואָס האָבען פון אונז געלאַכט.

אין עטליכע מינוט אַרום איז געקומען דער אויספאָרשונגס־ריכטער און קאָמיסאַר דאַנסקי האָט בעפוילען אַרויסצוברענגען פון אַרעסט דעם אַרעסטאַנט יאַקוב ראָטמאַן.

יאַקוב האָט אויסגעזעהען נאָר אַביסעל מיד, אָבער נישט רעזיגנירט, נישט פערצווײפעלט און נישט דערשראָקען אַפילו, שטאָלץ און מיט פעסטע טריט איז יאַקוב אַרײַן אין צימער וואו די אויספאָרשונג האָט געזאָלט פאָרקומען.

— זיצט האָט דער אויספאָרשונגס־ריכטער זיך העפליך געווענדעט צו יאַקובען.

יאַקובען איז אַפילו די דאָזיגע העפליכקײט נישט געפעלען געוואָרען, אָבער ער האָט זיך גלײַך אַוועקגעזעצט אויף דעם אָנגעוויזענעם שטוהל.

דער אויספאָרשונגס־ריכטער האָט אַרויסגענומען פון דער טעקע אַ פּאַק מיט אַקטען, אָנגעטון די בריל גענומערמעלט עפּעס צו זיך, אַזוי ווי די אָנוועזענהײט פון אַרעסטאַנט וואָלט איהם גאַרנישט אינטערעסירט, פלוצלונג האָט ער אַבער אַ פרעג געטון?

— וואו האָט איהר בעקויפט דאָס מעסער?

יאַקוב איז געווען צוגעגרײט צו אַ סיסטעמאַטישער אויספאָרשונג און האָט אַפילו זיך שוין געהאַט געמאַכט אַ פּלאַן פון זײַן פערטײדיגונג, אָבער אויף אַזאַ פראַגע האָט ער זיך קײנמאָל נישט גערעכט אין דעם ערשטען אויגענבליק האָט ער זיך פערלוירען און געענטפערט מיט אַ פראַגע אויף אַ פראַגע

— וואָס פאַראַ מעסער?

— נו דאָס מעסער, וועלכעס מ'האָט געפונען בײַ דעם ערמאָרדעטען מערטענסן אין האַרצען.

— איך ווייס פון גאָרנישט צוזאָגען האָט יאַקוב געענטפערט.

— איהר ווייסט נישט, צי איהר ווילט נישט, זעהט איהר, דאָס איז אַ גרויסער אונטערשיד, אויב איהר ווילט גאָרנישט זאָגען, האָט דאָס געזעץ די פריווילעגיע פאַר אײַך געמאַכט, איהר קענט זיך אָפּזאָגען פון ענטפערען, אָבער זאָגען, אַז איך ווייס נישט, דאָס זעהט דאָס געזעץ נישט פאָר.

— מיר קענען אויך אַמאָל צווינגען צו ענטפערען, האָט דאַנסקי אַרײַנגעוואָרפען אויך אַ וואָרט.

— מיר האַלטען אָבער נאָך נישט דערבײַ האָט דער אויספאָרשונגס־ריכטער געזאָגט, מיר וועלען אָנהויבען פון אָנהויב, ווילט איהר ענטפערען אויף פראַגען?

— אויף וויפיל דאָס וועט מיר מעגליך זײַן, האָט יאַקוב געענטפערט.

— אַלץ ערגער פאַר אײַך, ווייל איך מוז אײַך אויך זאָגען, אַז מיר ווייסען שוין פיל מעהר ווי־פיל איהר מיינט.

— איך מײַן גאָרנישט, האָט יאַקוב געזאָגט.

— אַלזאָ, איהר זענט זיך נישט מודה אינ'ם מאָרד?

— בשום אופן נישט.

— וועלען מיר מוזען זוכען דעם מערדער ערגעץ אַנדערשוואו, אָבער זאָגט אונז, ווי אַזוי מיר זאָלען זיך פערטײַטשען דאָס, וואָס איהר זענט גראָד אין דער זעלבער צײַט פון מאָרד, אין אַזאַ שפּעטער שעה זיך געפונען אויפ'ן אָרט פון מאָרד.

— אויף דער דאָזיגער פראַגע קען איך נישט ענטפערען.

— איך פּראָטאָקאָליר, אַז איהר ווילט נישט ענטפערען, נישט אַז איהר קאָנט נישט.

— זאָגט, כ'בעט אײַך, אויף וועלכען אָרט האָט איהר זיך געפונען ווען דער מאָרד איז בעגאַנגען געוואָרען.

יאַקוב איז אויך נישט געווען צוגעגרײט אויף דער דאָזיגער פראַגע און האָט זיך אַביסעל פערלוירען.

— איך האָב זיך געפונען אין קאָרידאָר.

— אַלזאָ, טאַקע דאָרט, וואו דער מאָרד איז פאָרגעקומען, האָט איהר דאָך געדאַרפט עפּעס זעהען, הערען.

— אין ווייס, גאָרנישט, מעהר פון דעם וואָס איך האָ[illegible] געזאָגט בײַנאַכט, בײַ דער ערשטער אויספאָרשונג.

— איך וועל אײַך שוין נישט מעהר פרעגען וועגען אײַך, נאָר וועגען אימיצען אַנדערש.. ווער האָט מיט אַ רעוואָלווער פערוואונדעט דאָס מײדעל וואָס האָט זיך געפונען בײַ אײַך אין צימער?

— איך ווייס אַלײן נישט.

— ווי אַזוי ווייסט איהר נישט, זי וואוינט אויך בײַ אײַך און איהר זענט שטענדיג מיט איהר צוזאַמען.

— מאַניע איז פערוואונדעט געוואָרען בײַ זעלטענע אומשטענדען.

— אויף וועלכען שטאָק וואוינט איהר.?

— אויפ'ן ערשטען.

— קענט איהר זיך דאָס פאָרשטעלען, אַז אימיצער זאָל פון אַ רעוואָלווער אַרײַנשיסען דורכ'ן ערשטען שטאָק.

— אַזוי [illegible] דאָך.

— און קענט איהר דאָס בעווײַזען אויך?

— יאָ, איך האָב עטליכע עדות וועלכע האָבען געזעהען, ווי אַן'אומבעקאַנטער האָט זיך אַרויפגעדראַפּעט אויפ'ן באַלקאָן פון ערשטען שטאָק און באַכ'ן שיסען ענטלאָפען.

— אַזוי גאָר, איהר האָט עדות אויך? וועלען מיר אײַך מוזען גלויבען, אָבער זאָגט מיר, פאַר־וואָס האָט איהר דעמאָלט נישט מיטגעטײלט דער פּאָליציי וועגען דעם פאַרפאַל.

— צוליב אַ געוויסע סיבה, וועלכע איך קען אויך נישט דאָ איבערגעבען.

— זאָלען מיר אָננעהמען, אַז איהר האָט נישט געקענט איבערגעבען דער פּאָליציי פאַרוואָס האָבען דאָס נישט געטון די עדות וועלכע האָבען געזעהען דעם פערברעכער.

— איך האָב געזאָגט, אַז זיי זאָלען וועגען דעם קײנעם נישט דערצעהלען, ווײַל איך אַלײן וועל שוין דאָס ערלעדיגען.

— איז דאָך אַ סימן, אַז איהר ווייסט ווער עס האָט געשאָסען?

— נײן, איך ווייס דאָס נישט.

דער אויספאָרשונגס־ריכטער האָט אָנגעקוקט בײדע קאָמיסאַרען יענע ווידער, האָבען איהם אָנגעקוקט, און אַלע דרײַ האָבען געמאַכט דעם אײַנדרוק ווי זיי וואָלטען געזאָגט:

— אַ שווער שטיקעל אַרבײַט מיט דעם בחור.

— איך וועל אײַך נאָך שטעלען די לעצטע פראַגע, האָט געזאָגט דער אויספאָרשונגס־ריכטער, אָבער איך וואָרען אײַך, אַז מיר זענען אײַך חושד אין בעגעהן דעם מאָרד. זײַט אַזוי פערנינפטיג און ענטפערט אויף די פראַגען:

— אין וואָס איז בעשטאַנען דער אינצידענט וואָס איהר האָט געהאַט מיט מערטענסן, בעת'ן וועלכען איהר האָט בײַ איהם צוגענומען זײַן רעוואָלווער, וועלכען מיר האָבען געפונען בײַ אײַך אין טאַש.

— ער האָט מיך דאָן געוואָלט דערשיסען.

— בײַ וואָס פאַראַ אומשטענדען?

— דאָס קען איך אײַך לײדער נישט זאָגען.

— דער פערהער איז געענדיגט, האָט זיך דער ריכטער לוסקאָ צובײזערט, איך ראָט אײַך זיך איבערצולעגען וואָס איהר טוט. ס'קען ווערען צו שפּעט, מיר וועלען נאָך אײן מאָל פערהערען.

(המשך קומט).

אכטונג, האנדווערקער!
פון לאדז און פראווינץ

וועלכע האָבען נישט די נויטיגע פּאַפּירען, וואָס בערעכטיגען אײַך לויט'ן צעכען־געזעץ צו פיהרט אַ וואַרשטאַט. קאָנט איהר אין אײַערע ענינים זיך ווענדען אין בעוואוסטען ביוראָ

„POLPRAW"

ul. PR. NARUTOWICZA 1

fr II piętro. Telefon 170 01

ווי איהר וועט ווערען צוגעשטעלט און פּינקטליך ערלעדיגט.

בעמערקונג: עס ווערען אויך ערלעדיגט ענינים פאַר געזעלען פון אַלע פאַכען.

שפּרעכשטונדען פון 4 ביז 7 אַ זײגער נאָכמיטאָג.

Dr. Z. Rakowski

פאַר אויערען־, נאַז־, האַלז־ און לונגען־קראַנקהײטען

9 קאָנסטאַנטינער 9, טעלעפאָן 127-81.

שפּרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אָן אין לעמשניצע נעווושע 17 פון 10—11 און פון 2—3

16 מאל פרעמיער — 36 מאל מיניסטער

(ענדע פון 6־טע זייט).

קײן שום באַטיצען זיך נישט געמאַכט. און ווען ער האָט געקריגען דאָס וואָרט צו דער פערטײדיגונג, האָט ער געהאַלטען אַ גלענצענדע רעדע און האָט דערבײַ נישט פערפּלאָנטערט קײן אײן נאָמען, קײן אײן דאַטע און קײן אײן ציפער.

פּונקט אַזוי איז אימפּראָוויזירט זענען זײַנע פּאָליטישע רעדעס. ער בעזיצט דעם וואונדערבאַרען טאַלאַנט צו אָנשטעקען די צוהערער מיט דעם פּאַטאָס פון זײַן אויפריכטיגקײט. ערשט די טעג האָט בריאַן געהאַלטען אין פּאַרלאַמענט אַ רעדע, וועלכע איז אײנשטימיג אָנערקענט געוואָרען אַלס העכסטע פּאָלקאָמענהײט פון רעדנערישער קונסט און פּאָליטישער ווײַזהײט.

* * *

בריאַן איז איצט אָנ'ערך 70 יאָהר אַלט. קײנער ווייסט נישט, צי ס'איז איהם בעשערט צו פײַערען די גאָלדענע האָכצײַט מיט זײַן פרוי — פראַנקרײַך, אַזוי ווי עס האָט איהם געוואונשען אין זײַן דזשעפּעשע לאָיד דזשאָרדזש. אַ סך מײנען, אַז זײַן באַהענסטען יובילעאי וועט ער שוין נישט פײַערען אַלס מיניסטער, נאָר אַלס פּרעזידענט, ווײַל ער איז אײנער פון די וואַהרשײַנליכסטע קאַנדידאַטען אויף דעם דאָזיגען פּאָסטען, וועלכער ווערט פרײַ אין עטליכע וואָכען אַרום. אויב דאָס וועט געשעהן, דאַן וועט אויף אַ ווירדיגען אופן געקרוינט ווערען די דאָזיגע מערקווירדיגע און גלענצענדע פּאָליטישע קאַריערע. אָבער די, וועלכע קענען בריאַנען, זענען דערין נישט [illegible] איבערצײַגט, נישט דערפאַר, ווײַל בריאַן וועט נישט בעקומען די נויטיגע צאָהל שטימען אין קאָנגרעס, וואָס וועהלט דעם פּרעזידענט, נאָר ווײַל עס איז אַ פראַגע, צי דער טעמפּעראַמענטפולער בריאַן וועט וועלען ווערען דער „געפאַנגענער פון עליזעי־פּאַלאַץ". נאָר אויב ער וועט דאָס וועלען, וועט ער פּרעזידענט ווערען.

דאס לעבען פון א יודישער אקטריסע

דערצעהלט פון דער בעריהמטער שוישפּילערין עמיליע אַדלער.
געשריבען ספּעציעל פאַר'ן „נײַעם פאָלקסבלאַט" פון זלמן זילבערצווייג

אַ בעקאַנטער איז צו מיר געקומען, אַז כ'זאָל זיך פערשרײַבען אין דעם קרײַז פון די דאַמען, וועלכע האָבען זיך אונטערגענומען צו שאַפען וועש פאַר די פערוואונדעטע סאָלדאַטען. כ'האָב זיך פערשריבען און בין צוויי טעג אַרומגעגאַנגען איבער דער שטאָט צו בעקאַנטע און צונויפגעקליבען וועש פאַר דעם צוועק. דאָ קומט צו מיר צו לויפען דער פעלדשער מעלעך, אַז כ'זאָל מיך שנעל אָנטון און מיטגעהן מיט איהם העלפען באַנדאַזשירען פערוואונדעטע סאָלדאַטען. ער האָט מיך אַרײַנגעפיהרט אין גרויסען טעאַטער. דאָס גאַנצע טעאַטער איז געווען אַזוי פערלײגט מיט פערוואונדעטע, אַז ס'איז בוכשטעבליך נישט געווען קײן אָרט, וואו זיך אַ ריהר צו טון. כדי צו בעקומען אָרט, וואו זיך צו בעוועגען, האָט מען געמוזט אַוועקרוקען אין אַ זײַט אָדער אַרויפלײגען אויף אַן'אַנדערן סאָלדאַט אַ פערוואונדעטע האַנד אָדער פוס אָדער אַן'אַנדער אבר.

און דאָ האָט מען כסדר געהאַלטען אין אײן ברענגען נײַע קרבנות. ס'האָט אויסגעזעהען, ווי אַ טײַך, וואָס האַלט אין אײן אָנשווילען.

אַ גאַנצען טאָג האָב איך דאָרט געאַרבײַט. די שרעקליכע בילדער, וואָס כ'האָב דאָרט געזעהען, דער שוידער פון טויט, וואָס האָט געשוועבט אין דעם פערמאַכטען בנין, האָט מיך קראַנק געמאַכט. אי דהאָב בעקומען היץ און געמוזט אַ טאָג ליגען אין בעט.

די שלאַכט האָט זיך דערווײַל פערשטאַרקט. אויך יוליוס איז אַרויס אין שטאָט העלפען. ער איז געגאַנגען אויף אַ געפעהרליכע פּאָזיציע, הינטער דער שטאָט, נעבען שלאַכט־פעלד.

די גאַנצע שטאָט איז געווען אַ גרויסער שפּיטאָל יעדער אײנער איז געוואָרען אַ שטיקעל מעדיקער.

דערווײַל קומט צו לויפען אונזערער אַ בעקאַנטער, פעליקס שוועטשקאָ, אַז כ'זאָל זיך דערבאַרעמען און געהן מיט איהם מאַכען באַנדאַזשען פון שטיקלען וועש, וואָס מיר וועלען צונויפקלויבען. עס פעהלען אויס באַנדאַזשען פאַר די פערוואונדעטע סאָלדאַטען.

דאָ קומט ווידער דער פעלדשער שטײַנבערג, אַז ס'האָט פערפעהלט יאָד. אַלע זענען צוטומעלט, וואָרום יאָד איז דאָך דאָס ערשטע פערהיטונגס־מיטעל בײַ וואונדען. איך דערמאָהן זיך, אַז אײנער אַ פעלדשער גערסאָן פון פּאָזנאַנסקיס שפּיטאָל, האָט מיר געשאָנקען אַ קוואָרט יאָד. נו, עס איז זיך שווער פאָרצושטעלען די שמחה, וואָס איז געוואָרען בײַ אַלע, ווען מען האָט דערזעהען דעם יאָד. צוליב דעם יאָד בין איך באַלד געוואָרען זעהר פּאָפּולער צווישען אַלע דאָקטוירים. אײן דאָקטאָר האָט מיך באַלד אויסגעלערענט אַרויסנעהמען שטיקלעך שראַפּנעלען. ער האָט מיט מיר אײַנגעלערנט ווי אַזוי צו מאַכען אַ שנעלען שניט אין אַ וואונד.

מיט אײן וואָרט — איידער וואָס — ווען בין איך געוואָרען אַ באַרמהערציגע שוועסטער.

און אַרבײַט האָט נישט געפעהלט. די צאָהל פערוואונדעטע האָט געהאַלטען אין אײן שטײַגען. אָבער איך האָב זיך שוין אײַנגעאײַבט אין דער אַרבײַט. כ'האָב שוין מעהר נישט געהאַט דאָס בעביהל וואָס פריהער. בלויז האָט מיך אויפגעהערט אָפּצושרעקען און די שאַרפסטע וואונדען האָבען מעהר נישט אַרויסגערופען דעם אויפציטער און עקעל, וואָס פריהער.

אין אַ לאָזשע איז געלעגען אַ פערוואונדעטער און פון דאָרט אַרויסגעשריגען אויף רוסיש:

— שוועסטערל העלף, שוועסטערל!

איך בין אַרײַן אין לאָזשע און ער האָט זיך אײַנגעקלאַמערט אין מײַן שערץ, אָבער עס האָט נישט לאַנג געדויערט און די קאַטאַסטראָפע איז געקומען. ביז איך בין אַרויס פון דער לאָזשע האָט מען די שערץ געמוזט מיט געוואַלד אַרויסנעהמען פון זײַנע פערקלאַמערטע, טויטע פינגער.

אַן'אַנדערער סאָלדאַט האָט געמאַכט אַ ווילדען אײַנדרוק. ער איז געווען פערגאָזט און זײַן קערפּער איז געווען שרעקליך אויפגעבלאָזען. יעדער אבר זײַנער איז געווען אפשר 10 מאָל גרעסער ווי בײַ יעדען באַרמאַלען מענש.

און דאָ ליגט אײנער מיט אַן'אַדורכגעשאָסענער לונג. דער אומגליקליכער קאָן מעהר נישט אָטעמען. נאָר ער פײַפט. דער טויט פײַפט [illegible] זײַן אָנקומענדען מאַרש.

אַ סאָלדאַט, וואָס ליגט אויף אַ טראַג־שטול, רופט מיך צו און בעט, אָנווײַזענדיג אויף דער טאַש:

— נעהם אַרויס, שוועסטער.

דער סאָלדאַט בעט עס מיך צושיקען צו זײַן פרוי.

איך נעהם אַרויס אַ ביכעלע.

— וואו האָסטו, ברודערל, דעם אַדרעס?

— הינטער די פּאָגאָנעס (שליפּעס).

דאָרט איז טאַקע געווען דער אַדרעס. אין ביכעל איז געווען געשריבען צום ברודער, אַז ער זאָל אַכטונג געבען אויף זײַן פרוי און די צוויי קינדער, ווײַל ער איז אין אַ גרויסער סכנה און אײן גאָט ווייסט, אויב ער וועט נאָך זעהן זײַנע ליבע.

דאַכט זיך, אַז ער האָט זײ טאַקע מעהר נישט געזעהען....

בײַ אײן סאָלדאַט זענען די פיס שוואַרץ ווי ערד, אַזוי אויך דער געשלעכטס־אָרגאַן. באַלד שטעלט זיך אַרויס, אַז מען מוז איהם קאַסטרירען, אויב נישט, וועט ער אינגאַנצען פערברענט ווערען.

געווען סאָלדאַטען, וואָס האָבען אין זײער וועהטאָג, געשאָלטען זײערע מאַמעס, וועלכע האָבען זײ אויף דער וועלט געבראַכט. ווער עס האָט צו־געזעהען זײערע לײדען, האָט זײ געמוזט מוחל זײַן זײערע קללות. וואָס האָבען זיך געריסען פון זײערע פערקרומטע, פערגיפטעטע מײַלער.

21 טעג האָט אַזוי געדויערט די באָמבאַרדירונג, איך האָב כמעט די גאַנצע צײַט געאַרבײַט אַרום די פערוואונדעטע.

די טראַגעדיעס, וואָס איך האָב דאָ צוגעזעהען, זענען גרעסער געווען ווי ס'וואָלטען בעקאָמט אַרויסברענגען די גרעסטע קינסטלער אויף מעלכער ס'איז ביהנע.

דער קונדס

הומאָר — סאַטירע

צוזאַמענגעשטעלט דורך א. שאַרמצינגעל

פּאָליטיק פון וואָך

ווען מיר הויבען אָן ס׳אַכטען וועגען פּאָליטיק, קומט אונז באַלד אויף די געדאַנקען — מלחמה. מיר ווייסען נישט פאַר וואָס דאָס איז אַזוי, נאָר אַזוי איז עס. פּאָליטיק מיט מלחמה גייען שטענדיג האַנד ביי האַנד און טאָמער זאָל מען פאַרבען אפצורייסען איינס פון ס׳אַנדערע, קען באַלד אויסברעכען — א מלחמה. לויגנט דאָך פּשוט נישט, צוליב אַזא נישטיגע זאַך ווי פּאָליטיק א׳ז, צו ברענגען א מלחמה אויף דער וועלט. ווי נאָר עס ברעכט אויס א מלחמה, איז אויס מיט דער פּאָליטיק.

מיר רעדען דאָס מאָל ערנסט, ווייל מיר זעהען, אַז עס האַלט נאָר נאָהענט צום סוף פון דער העררשאַפט פון דער פּאָליטיק, דאָס הייסט אָבער נאָך נישט, אַז מיר האַלטען שוין ערב מלחמה. אויב מיר וואָלטען אפילו געהאַלטען דערביי, אז אָט, אָט, הענגט מען אויס מאָביליזאַציע פּלאַקאַטען, וואָלטען מיר דאָך אויך געמאַכט א שווייגענדיג׳ל תּ עתּה, ווייל מיר זענען דאָך דיפּלאָמאַטען און הויך־פּאָליטיקער.

שווייגען מיר דיפּלאָמאַטיש.

א גליקליכער מאַן

מאַן (וואַרפט אַוועק די צייטונג, לויפט צו צו זיין ווייב און כאַפּט איהר אַרום): — אַך, מיין זיס ווייבעלע, איך בין אַזוי גליקליך, וואָס איך האָב דיך פאַר א ווייב!

פרוי (ערשטוינט): — וואָס איז דער מעהר מיט דיר? וואָס האָסטו זיך אַזוי צוהיליצט?

מאַן: — איך האָב געלעזען, אַן אַרטיקעל ווי אומגליקליך עס זענען די מייסטע מענער, וואָס הייראַטען שעהנע און גוטע לייטישע פרויען. (קושט זי) איך בין אַזוי גליקליך, וואָס איך האָב נישט חתונה געהאַט מיט אַזא פרוי.

אויב אַזוי

קינד: — פּאַ, מעג איך אַרויסגעהן און זיך שפּילען מיט הערין?

פאָטער: — ניין, איך האָב פיינד הערין.

קינד: — אויב אַזוי, פּאַ, מעג איך אַרויסגעהן און וואַרפען הערין אַ שטיין?

זי האָט אַ סימן

פרוי (אין טויטען־שמיבעל, וויינענדיג): — מיין מאַן איז דערהרג׳עט געוואָרען און ער ליגט דאָ, ביז איך איהם געקומען אָפּנעהמען.

אָנגעשטעלטער: — וואָס פאַר אַ סימן האָט איהר איהם צו דערקענען?

פרוי (מיט אַ זיפץ): — ער איז געבען געווען אַ טויבער....

צוליב די קינדער

— נו, ווי געהט עס מיט דעם גט־פּראָצעס?

— אַלעס איז גוט, אַ חוץ, וואָס מיר קענען נישט איינשטימען וועגען די קינדער.

— וואָס הייסט?

— נישט איך און נישט מיין ווייב ווילען זיי.

מאַי קא משמע לן?

מאַי קא משמע לן דער שדכן,
וואָס־זשע לאָזט ער כיך צו הערען?
אַז ער קומט א שידוך רעדען,
טוט ער דעם הומאָר פערשטערען

רעדט ער מיר א כלה־מיידעל,
זעהר א „וואוילע", זעהר א „פיינע",
אַז איהר פאָטער גאָר א קבצן,
ס׳זענען אויך די האָר נישט זיינע...

רעדט ער ווידער מיר א מיידעל
זעהר געבילדעט, זעהר א רייכע,
האָט זי אָבער זעק מיט יאָהרען
און די באַקען, דאַרע, בלייכע...

אָדער רעדט ער מיר א מיידעל,
זעהר א „שעהנע", זעהר א „זיסע",
לאָזט זיך אָבער אויס א בוידעם:
זי איז דוקא... א מיאוסע!

מאַי קא משמע לן דער שדכן,
וואָס זשע לאָזט ער מיר צו הערען?
אַז פון זיינע „גליק"־שידוכים
קען מען גאָר אומגליקליך ווערען!...

אברהם קימעלדראָף.

ירושה מ׳שטיינסגעזאַגט
(וואָר־קלאַנגען)

ווידער מאַכט זיך א סענסאַציע,
א ירושה׳לע אויפסניי:
עפּעס צוויי א האַלב מיליאַרדלעך,
ווייסט מען, איז נישט קיי און שפּיי...

אָט א סברא, אַז מען טאַפּט לאַנג,
און מען ט נה׳ט צו דער וואַנט
רופט זיך אָפּ א טויטער ווענדעל
פון דעם ווייטען גאָלד׳נעם לאַנד...

שרייבט מען בריוולעך, שרייבט מען קאַרטלעך,
און מען רודערט אויף א וועלט:
— איי, אַמעריטשקא, דו גנב,
גיב אהער צוריק דאָס געלד!

ס׳גייט א סדרה פון רעיענטען,
דאָקומענטען, מאַיסטראַט...
און בעדייזען האַרב, סימנים:
ס׳איז א מענש נישט... קיין פּסי־בראַט...

מילא, ווי ס׳זאָל זיין — זאָל זיין שוין,
אָבער — מאַכט׳ס א סוף־אַנ׳עק:
זאָ״ען האָפנונגען אַלע
מיטאַמאָל נישט גיין אַוועק...

כ׳מיין נאָר, אַז ס׳זאָל ווענדעל הויבען
צו דעם הימעל הויך די הענט,
און א ביסעל תּהלים זאָגען —
וועט עס גילטען אַלס... פּראָצענט!

יאָקעל בן פּלעקעל.

אין דער צוקונפט

איינער (צום צווייטן) זעהסט, דאָ איז א מאָל געווען לאַנד, דער קריזיס האָט פערפּליצט די שטאָט.

א צווייערל

זיצען צוויי דיכטער אין אַ קאַפע־הויז און רעדען.

איינער דערזעהט ווי אונטערן טיש ליגט אַ צוויי זלאָטע־שטיק, ער האָט באַלד אַרויפגעשטעלט אַ פוס אויף דעם, דענקענדיג, אַז דער צווייטער וועט אַוועקגעהן וועט ער עס אויפהויבען.

זיי זיצען.

דער ערשטער וואַרט, אַז דער צווייטער זאָל שוין אַוועקגעהן. דאַן וואָלט ער אַ כאַפּ געטון דעם צווייערל און געגאַנגען.

דער צווייטער דיכטער איילט זיך נישט צו געהן. פערקעהרט, ער בעשטעלט נאָך אַ קאַווע.

וואו נעהמט עס יענער אַזוי פיל געלד צו טרינקען צוויי מאָל קאַווע — וואונדערט זיך דער ערשטער דיכטער.

— דו האָסט געמוזט קריגען אַ ירושה — זאָגט איהם דער ערשטער דיכטער.

— כמעט ווי אַ ירושה — ענטפערט איהם דער צווייטער.

— טאָ דערצעהל מיר — זאָגט איהם דער ערשטער — לאָמיר אויך הנאה האָבען.

— איך וועל דיר דאָס דערצעהלען אַן אַנדערט־מאָל. איצט קען איך נישט — זאָגט איהם דער צווייטער.

זיי זיצען.

ענדליך רופט זיך אָפּ דער צווייטער! — ווי לאַנג דענקסטו דאָ צו זיצען?

— איך מוז דאָ היינט לאַנג זיצען — זאָגט דער ערשטער.

— שלעכט — מאַכט דער צווייטער — איך וואָלט ליב געהאַט צו בלייבען דאָ אַליין.

— דאָס קענסטו נישט אויספיהרען — מאַכט דער ערשטער, — היינט בלייב איך דאָ דער לעצטער.

זיי זיצען.

ענדליך טוט דער צווייטער אַ קוק אונטערן טיש און רופט אויס: — געוואַלד, איך בין אומגליקליך!

— וואָס איז? דו האָסט פערלוירען געלד? — פרעגט מיט שרעק דער ערשטער.

— כמעט ווי פערלוירען — ערקלערט דער צווייטער — איך האָב געזעהן אַ צווייע״ל אונטערן טיש. איך האָב אויף דעם חשבון געגעסען. — פּלוצלונג איז דאָס צווייערל פערשוואונדען.

— אין דעם צווייערל האָב איך אַ גרעסערן חלק ווי דו — מאַכט דער ערשטער — ווייל עס ליגט אונטער מיין פוס.

— איך האָב דאָס צווייערל פריהער דערזעהען ווי דו — שרייט דער צווייטער.

— אָבער מיין פוס שטעהט אויף דעם — טענה׳ט דער ערשטער.

— אוי איך בין אויף דעם חשבון שוין שולדיג — אַרגומענטירט דער צווייטער.

— טאָ וועלען מיר זיך דערמיט צוטיילען — מאַכט אַ פּשרה דער ערשטער.

— גוט — זאָגט דער צווייטער — אָבער צו ערשט בעצאָהלען מיר דעם קעלנער און מיט׳ן איבעריגען צוטיילען מיר זיך.

קיין סך איז זיי פון דעם נישט געבליבען.

ס. שין.

ווענעז משיח׳ן

ווען ר׳ חיים שניידער איז געקומען קיין לאָנדאָן, האָט ער געזעהן צו זיין גרויס וואונדער, ווי אין אַ ווינקעל פון אַ גאַס שטעהט ר׳ משה, דער מגיד פון דער אַלטער היים און האַלט אַ פייערדיגע מיסיאָנערישע דרשה.

נאָכ׳ן ענדיגען די דרשה איז ער צוגעגאַנגען צו איהם און געפרעגט:

— ר׳ מיטש, היתּכן? דאָ נישט לאַנג, פּאַראַיאָהרען, האָט איהר געדרשנ׳ט פאַר איישישאָקער ישיבה, און איצט זענט איהר גאָר פאַר די מיסיאָנערען?

— איך וועל אייך זאָגען גאָר פּשוט — האָט איהם ר׳ משה געענטפערט — אין דער היים האָט מען מיר געגעבען געלד, איך זאָל דרשנ׳ען, אַז משיח וועט קומען, האָב איך געהאַלטען דרשות, אַז ער וועט קומען. דאָ אין לאָנדאָן גיבען מיר די מיסיאָנערען געלד, איך זאָל דרשנ׳ען, אַז משיח איז שוין געקומען, זאָג איך פאַר׳ן עולם, אַז ער איז שוין געקומען. אָבער אין דער אמת׳ען זאָלען אַזוי די גויים האָבען די בעזער אויף זיך, ווי משיח איז שוין געקומען, און זאָלען אַזוי די יודען האָבען אַזוי זייערע בעזער אויף זיך, ווי משיח וועט קומען.

אַ סעכין אַזאַ

יונגע פרוי: — איך האָב זיך אויסגעלערנט קאָכען אין דער צייט, וואָס ער איז געווען אַוועקגעפאָהרען.

מוטער: — סאָ, וואָס האָט ער געזאָגט, ווען ער איז צוריקגעקומען?

יונגע פרוי: — ער איז באַלד ווידער אַוועקגעפאָהרען.

פילאָזאָפישע געדאַנקען

א מענש וואָס היט זיך
פון הינטען און פאָרענט
איז פון אַלע חולאת׳ן
בעשיצט און בעוואָרענט;

דאָס וועט איהם, אָבער,
ליידער, נישט שטערען
פון א פליג׳ס א ביס
זיך איבערצוקעהרען,

אָדער אינמיטען פון
די בעסטע יאָהרען
פון אַן׳אויטאָמאָביל
ווערען איבערגעפאָהרען,

אָדער פון דעם, אַז
א פרוי זאָל א תל פון
איהם מאַכען, און ער זאָל
נישט קאָנען זיך העלפען.

פון געריכטס־זאַל

זעהר אָפט קאָן מען אין געריכט־זאַל זיך צוהערען מאַנכע גאָר וויציגע און זעהר אָפט צוויי דייטיגע ווערטער.

איך האָב אַמאָל צוגעהערט אין געריכט, ווען אַ ריכטער האָט אָנגעשריגען אויפין יודישען אַנגעקלאָגטען און האָט איהם צוגערופען:

„דו ביזט אַ אייזעל"!

דער יוד האָט רוהיג געענטפערט:

„למאי וואָלט איהר כאָטש געזאָגט: „איהר זענט אַ אייזעל"!

* * *

בשעת אַ געריכטס־פער־האַנדלונג געגען איינעם, וואָס איז אַנגעקלאָגט געווען פאַר גנבה און מען האָט איהם דאָס נישט געקאָנט בעווייזען, האָט איהם דער ריכטער בעפרייט מיט די ווערטער:

„אייער שולד איז נישט בעוויזען, איהר זענט פריי און פאָלגט מיך און פערמייד אַ יעדע שלעכטע געזעלשאַפט".

דער אָנגעקלאָגטער האָט באַלד געענטפערט:

הער ריכטער, איהר קענט זיכער זיין, אַז מיך וועט איהר אין אייער געזעלשאַפט נישט מעהר זעהן.

* * *

פון דעם בעקאַנטען יודישען פערד־גנב לייבשי פּרעמישלאַנער, ווערט נאָכדערצעהלט אַזא געשעהניש:

בשעת ער איז געשטאַנען אָנגעקלאָגט פאַר אַ גרויסער גנבה און דער ריכטער האָט געוואָלט, אַז ער זאָל זיך מודה זיין און לייבשי האָט זיך איינגעשפּאַרט, אַז ער וועט זיך נישט מודה זיין, איז דער ריכטער בייז געוואָרען און האָט אויף איהם מיט אַ הויכען קול מיט פיל כעס אָנגעשריגען:

„זאָג צו וועסטו זיך מודה זיין צו נישט"?

דערויף האָט לייבשי גאַנץ רוהיג געענטפערט:

„פריץ לעבען! און אַז איך וועל זיך נישט מודה זיין, וועט איהר אפשר בייז ווערען און מיך אַרויסוואַרפען"?

וואָס פרויען קענען!

פרוי: — איז דאָס נישט וואונדערבאַר? איך האָב ערשט געלעזען וועגען אַ מאַן, וואָס איז אַלט געוואָרען פערציג יאָהר און האָט נישט געקענט לעזען און שרייבען, האָט ער בעגעגנט אַ פרוי, און צוליב איהר איז ער צוויי יאָהר צייט געוואָרען אַ געבילדעטער מענש.

מאַן: דאָס איז גאָרנישט. איך קען אַ מאַן, איז ער אין עלטער פון פערציג יאָהר געווען אַ גרויסער געלעהרטער, האָט ער זיך אָבער פער־ליבט אין אַ פרוי און צוליב איהר איז ער אין צוויי יאָהר צייט געוואָרען אַ גרויסער נאַר.

אַ לאַנגווייליגע געזעלשאַפט

זי: — איך וואָלט געוואָלט וויסען, ווי עס קומט וואָס מיינע פוס שלאָפען אָפט איין?

ער: — ווייל זיי געפינען זיך שטענדיג אין דיין געזעלשאַפט.

אַן׳ענטפער פון אַ קריטיקער

מאָהלער: — דענקט איהר, אַז איך האָב דעם שרעק פון דער מלחמה געמאָהלען גאַטירליך?

קריטיקער: — קיין שרעקליכערע בילד פון דעם האָב איך נאָך נישט געזעהן.

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג 20 ב' ניסן תרצ"א

מערץ
זון-אויפגאנג 5.47
זון-אונטערגאנג 5.41
ליכט-צינדען: 5,26

דער נאמענסטאג פון מארשאל פילסודסקי אין לאדז

די פייערונגען לכבוד דעם נאמענסטאג פון מארשאל פילסודסקי האבען זיך אין לאדז אנגעהויבען נאך מיטוואך אין אווענט, איבער דער שטאט איז איינגעארדענט געווארען א צאפשטיק, אלע הייזער זענען דעקארירט געווארען מיט פלאגען און אויף פיל באלקאנען און די שוי - פענסטער אין די געשעפטען מלוכה-עמבלעמען און פארטרעטען פון מארשאל, אינדערפריה זענען אין אלע געבעט-הייזער און אין גארניזאן קאשטשאל אפגעריכט געווארען תפילות א פייערליכע תפילה איז אפגעריכט געווארען אין דער קאטעדרע. נאך דער פייערליכער תפילה איז פארגעקומען א דעפילאדע פון אלע מיליטער טיילען פון לאדזער גארניזאן, פיזישער דערציהונג, פאליציי און פייערלעשער.

די דעפילאדע האט אפגענומען דער לייטער פון ד. אא. ק. גענעראל מאלאכאווסקי און וואיעוואדע יאשטשאלט. אין אווענט איז פארגעקומען אן אקאדעמיע אין פילהארמאניע.

* * *

9 א זייגער אינדערפריה איז אין דער אלט-שטעטישער שוהל אויף וואלבארסקא פארגעקומען א פייערליכער גאטעסדינסט, באדעם ווי דער חזן ווינאגראד מיט'ן כאר האבען אפגעזונגען איניגע תפילות איז מיט א גרויסער רעדע ארויסגעטראטען דער פארזיצער פון לאדזער קהלה דעפ. מינצבערג. נאכדעם האט דער כאר געזונגען דעם פוילישע הימן איניגע קאפיטלען תהלים אויף דער פייערליכער תפילה זענען אנוועזענד געווען דער לייטער פון זיכערהייטס-אמט ביי דער וואיעוואדזטווע ה' לו-טאמסקי, דער שטאט קאמענדאנט פולקאווניק האר-בערלינג, וויצע-פרעזעס פון קרייז-געריכט — שווי-דערסקי, פערטרעטער פון שול-קוראטאריום אדמי-ניסטראטיווער מאכט און זעהר פיל מתפללים.

* * *

אויך אין דער סינאגאגע אויף קאשטשושקי איז פארגעקומען א פייערליכער גאטעס דינסט אויף וועלכער דער חזן און כאר אונטער דער לייטונג פון ה. מ. דארגושאנסקי האבען געזונגען איניגע קאפיטלען תהלים און דעם פוילישען הימן אויף דער פייערליכער תפילה זענען אנוועזענד געווען די שילער פון די יודישע מיטעל שולען און א גרויסער עולם יודען.

* * *

די לאדזער יודישע קהלה פערוואלטונג האט ארויסגעשיקט אויף מאדערא א גליקוואונש דע-פעשע צום מארשאל פילסודסקי.

פאבריקען ווערען געשלאסען אויף דער חנא-וואך

(ב) ווי מיר דערוויסען זיך האבען די גרעסערע פאבריקען בעשלאסען אויף די חגאות צו שליסען די פאבריקען אויף 7 טעג פון 30. מערץ ביז'ן 7. אפריל, כדי אויף אזא אופן מאכען אפשפארונגען.

ענדערונגען אין פאליציי

(2) בעכטען האט איבערגענומען זיין אמט דער לייטער פון 8. פאליציי קאמיסאריאט, דער ביז איצטיגער לייטער פון 8 פאליציי קאמיסאריאט אונטער-קאמיסאר קושאווינסקי האט ווידער איבערגענומען די לייטונג פון 1 פאליציי קאמיסאריאט.

דער לייטער פון 14. פאליציי קאמיסאריאט איז איבערגעטראגען געווארען אויפ'ן לייטענדען אמט אין 2. פאליציי קאמיסאריאט אויפ'ן ארט פון אספיראנט פאדבעשינסקי, וועלכער איז בעשטימט געווארען אלס פערטרעטער פון קאמענדאנט אין דער פוס-רעזערווע אין 12. פאליציי קאמיסאריאט פערנעמט דערווייל די לייטונג דער עלטערער משא-ראוויק ביטדארף.

אלע יודען

אחן אויסנאהם זענען מקיים די מצוה
פון ארבע כוסות מיט ר'

מענדיל בארנשטיינס וויין

באנקראטען, נאכמאכונג פון פאטענטירטע סחורה-צייכענס

טעגליכע כראניק פון האנדעלס-געריכט

מיט עטליכע טעג צוריק האט דאס אפעלאציע געריכט אין ווארשא אפגעשאפט דעם באנקראט פון פיאטר ווּלאדארסקי (מעכאנישע וועבעריי זאר-קאנטנא 9), איצט האט דאס אפעלאציע געריכט בעטראכט די פראגע וועגען אויפנעמען דעם באנק-ראט פון דער פירמע „וולאדארסקי סטאוויצקי און קאמפ." דער באנקראט איז ערקלערט געווארען אויפ'ן סמך פון פראטעסטירטע וועקסלען וועלכע זענען אונטערגעשריבען געווארען דורך איין שותף סטאוויצקי בעת לויטן אפמאך פון דער שותפות געזעלשאפט דארפען זיין ווענינגסטענס צוויי אונטער-שריפטען אונטער'ן שטעמפעל פון דער פירמע. דאס געריכט האט די ווענדונג אפגעווארפען.

צו דער אריענטאציע דארף מען צוגעבען, אז דאס האנדעלס געריכט האט פאראיאהרען ערקלערט 2 באנקראטען פיאטר וולאדארסקי (מעכאנישע וועבעריי) דער דאזיגער באנקראט איז אפגעשאפט געווארען. דאגעגען איז געבליבען אין קראפט דער באנקראט וואס איז ערקלערט געווארען דער פירמע „וולאדארסקי, סטאוויצקי און קאמפ.".

* * *

די אקציען-געזעלשאפט „לאדזער בייה-גארן פאבריק, וועלכע רעכענט זיך פאר דער גרעסטער אין פוילען וואס בעשעפטיגט 800 ארבייטער איז ארויסגעטראטען אין געריכט אז מענדעל באהאריער זאל פערווערט ווערען צו געברויכען עטיקעטען וואס זענען ענליך צו די עטיקעטען פון דער אקצ. געזעלשאפט וועלכע זענען פאטענטירט. די אקציע געזעלשאפט האט אויך געפאדערט פערפליכטען באהאריערן אז ער זאל ארויסציהען די גארן, וואס געפינט זיך איצט אין פערקעהר מיט די ענליכע פאבריקס-צייכענס און א שאדען ערזאץ פון 10,000 זלאטעס.

אין 1928 י. איז באהאריער לויט א קרימינע לען פראצעס פערמשפט געווארען אויף 2 חדשים ארעסט, די שמירה איז איהם לויט דער אייעזטיגע געשענקט געווארען, דאס אפעלאציע געריכט האט איהם פריי געשפראכען.

דאס האנדעלס געריכט האט אויסגעהערט די מיינונג פון דער האנדעלס קאמער און האט צוגע-פסקנט דער אקצ. געזעלשאפט 5,000 זל. און פערווערט באהאריען צו געברויכען זיין צייכען, באהאריער האט דעם אורטייל אנגעקלאגט אין אפע-לאציע-געריכט.

פון דער יודישער קהלה

יודישע פערזיכערטע פון דער קראנקע קאסע זאלען קענען זיך היילען אין יודישע שפיטאלען און קליניקעס

צו דער יודישער קהלה האבען זיך לעצטענס אנגעהויבען ווענדען פערזאנען, וועלכע זענען פער-זיכערט אין דער קראנקען קאסע, בשעתו פלעגט אויסקומען, אז ווען א יודישער קראנקער, אדער קראנקע פלעגט בעשטימט ווערען אויף היילונג אין שפיטאל פלעגט איהם אנקומען נישט שווער אויסצופועלן אז מ'זאל איהם בעשטימען אין יודי-שען שפיטאל אדער אין א יודישער קליניק. לעצ-טענס אין צוזאמענהאנג מיט די אפשפארונגען וואס ווערען אין דער קראנקען קאסע געמאכט, האט מען די דאזיגע בעשטימונגען אויפגעהערט און אלע יודישע קראנקע מוזען זיך היילען אין שפיטאל פון דער קראנקען קאסע.

די רעליגיעזע געשטימטע קראנקע וואס ווילען נישט עסען קיין טרפה האבען זיך דעריבער גע-ווענדעט צו דער קהלה אז זי זאל אינטערווענירען ביים קאמיסאר פון דער קראנקען קאסע, אין צוזא-מענהאנג דערמיט האט די קהלה פערוואלטונג נעכ-טען ארויסגעשיקט א מעמאריאל צום קאמיסאר פון דער קראנקען קאסע אין וועלכען זי בעט אז די יודישע קראנקע וועלכע וועלען עס פערלאנגען צו בעשטימען אין יודישען שפיטאל אדער אין די יודישע געבורטס-קליניקעס, בפרט, ווייל אין די קלי-ניקעס פון די שפיטאלען איז נישט קיין ארט אויף איבערצוארדענען א ברית מילה א. א. וו.

צוליב דעם וואס אזעלכע פאלען זענען נישט פיל, רעכענט די קהלה אז די ווענדונג וועט גינסטיג בעפרידיגט ווערען.

ווענדונג צום „דזשאינט" וועגען שטיצע פאר די פוילישע יודען

מארגען שבת קומט פאר א זיצונג פון „דזשאינט אין ניו-יארק, אין צוזאמענהאנג דערמיט, וואס ס'-דראהט א געפאהר אז ס'זאל אפגעשאפט ווערען די הילף פאר די פוילישע יודען האט נעכטען די קהלה פערוואלטונג ארויסגעשיקט א דעפעשע קיין ניו-יארק, אין דער דעפעשע דאנקט די קהלה דעם „דזשאינט" פאר זיין ביז איצטיגער הילפס אקציע לטובת דער פעראריעמטער יודישער בעפעלקערונג אין פוילען.

וויפיל דארף נעמען דער מאגיסטראט פאר איינקאסירען דעם גמינע-עטאט ?

ווי בעקאנט נעמט דער מאגיסטראט ביים איינ-קאסירען דעם עטאט פון דער יודישער קהלה א מינימום אפצאהל פון 5 זל. די קהלה האט זיך גע-ווענדעט אין בילדונגס מיניסטעריום און האט בע-קומען פון דארט אן אויפקלערונג אז פאר איינקא-סירען דעם עטאט דארפען די מאגיסטראטען נעמען פון 2 ביז 3 פראצ.

אין צוזאמענהאנג דערמיט האט נעכטען די קהלה זיך געווענדעט צום מאגיסטראט מיט א בריף אין וועלכען זי פעררופט זיך אויפ'ן דאזיגען ציר-קוליאר פון בילדונגס-מיניסטעריום און שלאגט פאר דעם מאגיסטראט צו שליסען מיט דער קהלה אן אפ-מאך וואס זאל דעם דאזיגען צירקוליאר ענט-שפרעכען.

קצבים געהען זעלבסטשטענדיג צו די קהלה-וואהלען

דינסטאג אין אווענט איז אין לאקאל פון יודי-שען קצבים פעראיין (פעטריקאווער 24) פארגעקומען א געמיינזאמע בעראטונג פון אלע יודישע פליישער פעראיינע זאין לאדז, אין דער בעראטונג האבען אנטיילגענומען דער קצבים פעראיין (פעטריקאווער 24) פליישער הורטאווניקעס (פאדזשעטשנע 10) גראשער פעראיין (אלעקסאנדריסקא 8) עופות הענד-לער פעראיין (פאמארסקע 17) פעראיין פון האנדעל מיט לעבעדיגע געפליגעל, באלוטער קצבים פער-איין (זגערזשער 84), נאך א רעפעראט וועגען די פארשטעהענדע וואהלען צו דער יודישער קהלה זענען פארגעקומען וכוחים און ס'איז בעשלאסען גע-ווארען געמיינזאם ארויסצוטרעטען בעת די וואה-לען, צו דעם צוועק איז געשאפען געווארען א גע-מיינזאמער וואהל-קאמיטעט.

וויין כשר לפסח

גוט און געשמאק איז
נאר אין נישיפס
„צענטראווי"
פיעטרקאווער 39, טעל. 112 41

אפטייקען

(2) א. פאטאש. (פלאץ קאשטשעלני 10), כא-רעמזא (פאמארסקא 12), מילער (פעטריקאווער 46) עפשטיין, (פעטריקאווער 225), גארטשיצקי, (פשע-יאזד 59). אנטאנעוויטש, (פאביאניצקא 50).

א גוטער ווינטער די קינדער

איז גאראנטירט, אויב זיי ווערען ערנערט מיט

שאקאלאד

PLUTOS

MLECZNA JASNA
פרייז 100 גר. 1.25

ŚMIETANKOWA
פרייז 100 גר. 1.30

דאס קרעפטיגט און גיט בלוט
קינדער און אפגעשוואכטע.

DZIŚ W RADJO

Godz. 20.15
Koncert symfoniczny
ERICH KLEIBER
(Dyrekcja)

יודיש פאלקס-טעאטער, זגערזשער 17 טעל. 193-03

מיט'ן אנטייל פון דער סובּרעטין **רעגינא בוימאן.**
אויפטריט פון דעם בעקאנטען כאראקטער-קאמיקער, וועלכער איז צוריקגעקומען
פון א טורנע איבער אויסלאנד **משה מאכאראווסקי.**

10.000 מענשן האבן בעזוכט און בּאגייסטערט דאס שפילען אין פאלקס-טעאטער!

היינט, פרייטאג, דעם 20-טען, 9 אווענד
צום 1 טען מאל אין פאלקס-טעאטער די שיינע
שפאנישע היסטארישע אפערעטע
„כל נדרי" אין 4 אקטען
פון שארקאנסקי

שבת, 4 נאכמיטאג צו ביליגע פרייזען
די גרויסע היסטארישע אפערעטע
„עקדת יצחק"
אין 4 אקטען פון א. גאלדפאדען.

שבת, ד. 21-טן, 9 אוו. די בצל. קאמ. אפערעטע 3 שעה לאכן! פיל קאמ. סצענעס!

חאנטשע אין אמעריקא

אין 4 אקטען מיט שיינע נומ' געזאנג און טענץ. ראל „חאנטשע"-רעגינא בוימאן.

זונטאג, 22-טן, 9 אוו. אויפן פערלאנג פון פובל.
פאלקס-פרייזען פון 60 גר. ביז 1.50
אויפ'ן וועג
קיין בוענאס-איירעס
אין 3 אקטען מיט געזאנג און טענץ.

דינסטאג, דעם 24-טען, 9 א זייגער אווענד
צום 1. מאל אין פאלקס-טעאטער
פרייזען פון 60 גר. ביז 1.50 זל.
די פאלקס פיעסע פון גרויסען
פאלקס-שרייבער שלום אש
„מאטקע גנב"
אין 3 אקטען מיט פראלאג פון ש. אש.

מאנטאג, ד. 23-טען, ווערט נישט געשפילט.

ס'נעמט אנטייל פרויען: בוימאן, בוימאן, ל. גאלדשטיין, ח. מאכאראווסקא, פאדערמאן, ראזענצווייג. מענער: אריעל, באלבירסקי, גאלדבערג, דראנאוו, נייהויז, מאכאראווסקי, פאלאנסקי, פאסטעל.

לייטער: ח. אריעל. סופלער: וו. נייהויז. אדמיניסטראטאר: נ. גאלדשטיין.

בעמ.: פארשטעל. לטובת אינסטיטוציעס און פעראיינען ווערען פערקויפט צו צוגענגליכע פרייזן בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון פאלקס-טעאטער. — דער זאל איז גוט בעהייצט.

אין פארבערייטונג: „מאמעס נשמה" און „גאלדענער הוזאר".

גוט און ביליג

כשר לפסח

וויין, מעהד און שפריט

כשר לפסח

קויפט מען נור אין בעריהמטען
וויין-געשעפט פון
מענדיל בארנשטיין
בארוויך' לאדז
נאווראמיעסקא 30
טעלעפאן 58-210

כשר לפסח

גוט און ביליג

ערב דער גרינדונג פון א שפינער-קארטעל אין לאדז

געכטען איז פארגעקומען א קאנפערענץ פון די בעזיצער פון די שפינעריען, אויף וועלכער עס זיינען געווען פארטרעטען די פירמעס: פאזנאנסקי, שייבלער, גייער, אזער, ציטינגאן א. א. לאדזער גרויס-אינדוסטריעלער.

אויף דער דאזיגער קאנפערענץ האט געדארפט ענדגילטיג בעשלאסען ווערען די פראגע וועגען גרינדען דעם אלגעמיינעם שפינער-קארטעל.

ארום דער פראגע האבען זיך אין דער לעצטער צייט געפירט פערהאנדלונגען צווישען די לאדזער אינדוסטריעלער און רעגירונגס-פארשטעהער.

אויף דער נעכטיגער קאנפערענץ האבען זיך ארויסגעזאגט פאר דער גרינדונג פון א קארטעל די בעזיצער פון 74 פראצענט שפינדלען אין לאדז.

עס איז אבער גלייכצייטיג בעוואוסט געווארען, אז די אינדוסטריעלער זאלען שאפען דעם קארטעל אהן דער אריינמישונג פון די רעגירונגס-ספערען.

לסוף איז אויסגעוועהלט געווארען א קאמיסיע, אין וועלכער עס זענען אריין פערטרעטער פון די אנהענגער און געגנער פון קארטעל. די דאזיגע קאמיסיע דארף אין משך פון דריי טאג ערלעדיגען אלע שטרייט-פונקטען בנוגע דער קארטעל-פראגע.

אין פאל, די קאמיסיע וועט נישט קומען צו אן אויסגלייך, דארף דער ענין איבערגעגעבען ווערען צו אן ארביטער, און אויב מ'וועט נישט אדורכקומען וועגען דעם פערזאן פונ'ם ארביטער זאל דער ענין איבערגעגעבען ווערען צו ענטשיידען דעם מיניסטאר פריסטאר.

אנ'אינטערעסאנטער רעפעראט

פון דר. פרייליך אין יודישע פאלקס אוניווערסיטעט

שבת, דעם 21. ד. ח. וועט אין זאל פון התאחדות רעפערירען דער ד"ר פרייליך א. ד. ט. „זעלבסט האס ביי יודען". דער רעפערענט וועט זיך אפשטעלען אויף די ערשיינונגען פון „אנטיסעמיטיזם" ביי יודען.

יין כשר לפסח

ווילט איהר גוטען וויין אויף ארבע כוסות
און הנאה האבען פאר אייער געלד, נישט פערגעסט
קויפט ראדזינען-וויין דעם בעסטען
פון דער וויין- און מעהד פאבריק פירמא „פראגרעס".

פאר א זלאטע פופציג קריגט איהר דארט
א באטשינקע וויין גאר אנ'אנטיק
און דערצו אויך אנדערע ווייגען
פון אונזער אייגענער פאבריק.

„פראגרעס" נומער זיבען קויפען אלע,
ווייל ער איז גוט, און ביליג אנערקענט,
ווער עס קויפט איהם איינמאל,
בלייבט אונזער שטענדיגער קליענט.

מעהד און וויין די בעסטע סארטען
בעקומט איהר ביי אונז אלערליי,
גוט און ביליג איז נאר „פראגרעס"-וויין
אלטער מארק נומער צוויי.

דעם הויפט-געווינס
האט דער, וועה פון 15. מערץ ביז'ן 30. אפריל קויפט
א מענער-הוט ביי מ. קאפעלושניק
קאנסטאנטינער 8
ווייל נאר איז דעם אנגעגעבענעם טערמין זענען די פרייזען רעדוצירט מיט 30 פראצענט.
אײַלט אייך צו און נוצט אויס די געלעגנהייט!

22-טע מלוכה-לאטעריע
5-טע קלאס — 9-טער טאג

15.000 zł. na nr.: 13644.
10.000 zł. na nr.: 179602.
5.000 zł. na nr.: 183006.
Po 3.000 zł. na nr.: 5677 18136 16389 194603.
Po 2.000 zł. na nr.: 39403 59717 75718 88908 89144 103418 109770 119388 134635 147620 156452 199804.
Po 1.000 zł. na nr.: 16 670 17548 17753 20483 32828 34037 50789 52883 67794 68290 70249 70967 72175 75072 79522 82624 86640 90210 92915 95251 95691 110889 120210 128012 130739 132278 148796 156844 163183 168765 178454 185865 191177 196121 201629.
Po 500 zł. na nr.: 1337 2759 2875 3256 4367 6610 7099 9156 11851 13155 14159 14736 15949 17296 21737 22299 23801 28453 30620 37840 30916 34424 38005 38391 40525 40576 40812 43298 45001 45812 46785 48799 49401 49889 50333 51623 55186 55609 56165 57304 57936 60123 61101 62083 62494 62946 63559 64485 64811 65811 68003 69353 69451 73518 73555 73691 75534 76700 76735 78124 84262 84669 84889 85769 90712 91230 91655 93441 93116 96811 97056 100374 100848 104323 104505 107083 108281 112502 115481 115942 118576 118986 119563 123881 126166 127016 129192 129404 130462 132699 134976 135297 139248 140870 140950 141647 144812 149809 150772 153910 154243 154692 158420 158688 159447 162616 163300 164573 166155 166213 166913 167940 168311 168350 169841 161940 170549 171230 171297 171545 171655 172302 172603 173685 174011 174793 174946 175185 177665 181514 182478 183615 186964 187231 187995 189998 192449 193936 198544 198646 202850 203728 204334 204369 208137 208359 208455 209429 209649.

Po 250 zł. wygrały numery następujące:

119 260 530 63 661 95 510 94 965 26 1027 105 69 419 28 94 543 628 832 61 963 2125 97 326 610 21 24 820 928 71 3052 119 23 211 24 396 429 63 95 506 33 676 781 857 89 4066 248 50 722 89 852 922 56 5059 72 74 84 205 37 76 485 88 602 20 51 60 89 717 45 89803 908 63 74 6042 197 230 46 66 77 317 28 71 620 59 64 739 838 924 57 7045 69 74 116 27 49 224 25 390 96 97 543 58 623 33 711 64 71 800 914 37 84 8077 138 99 230 34 45 74 375 457 87 573 607 12 69 712 83 87 97 830 96 990 9092 257 84 86 335 37 58 93 510 77 633 45 66 370 908 29

10021 25 49 78 183 358 401 45 703 63 811 36 904 24 97 110,7 33 174 449 85 511 44 606 36 767 925 12009 95 293 462 99 662 738 42 959 13285 348 84 692 721 841 990 14191 228 330 38 39 433 515 678 733 879 15064 80 88 179 82 253 58 68 310 15 73 565 627 794 15 892 16144 252 441 631 828 907 17358 145 530 94 731 34 64 881 87 954 90 18037 92 193 263 370 425 63 506 11 36 79 613 34 57 783 821 37 984 85 19020 33 34 69 116 27 213 34 57 783 53 610 76 775 81 846 52 65 962 94 97.

20094 166 286 92 594 637 717 25 805 17 22 24 904 20 21188 310 452 54 506 63 73 661 711 72 859 935 86 22058 253 336 73 424 94 518 706 50 83 900 24 73 23066 116 207 97 328 95 727 93 809 972 24061 80 315 35 91 416 57 501 35 54 606 82 784 86 901 53 75 25109 42 305 418 502 11 781 26097 143 213 58 417 521 26 657 710 89 821 90 990 27018 44 179 90 278 79 308 14 22 49 406 31 46 626 817 28029 49 96 182 225 394 480 608 36 916 68 29011 117 229 57 68 328 52 98 592 649 718 882 928 98

30058 104 45 47 72 328 79 88 96 524 40 75 86 604 29 72 884 906 45 31115 238 363 68 450 517 717 21 92 943 93 32041 66 98 252 75 438 61 98 588 636 92 806 89 97 33062 75 105 217 21 425 98 542 94 711 34 52 6734069 109 45 288 416 37 590 678 763 95 867 918 24 35102 247 321 51 424 71 500 97 707 34 46 82 98 868 924 36042 222 310 440 69 542 70 641 812 914 37016 85 112 84 86 246 52 361 482 543 71 623 999 38073 90 114 16 209 20 74 81 304 433 639 92 920 92 39191 219 373 530 75 96 609 50 755 81 902 28.

40018 152 254 560 92 679 707 14 70 938 41054 150 204 39 355 45 82 417 18 591 618 37 60 739 815 42176 258 407 505 59 683 754 76 808 901 18 79 43025 31 59 69 85 112 31 383 450 93 707 48 875 932 48 44003 39 42 43 52 139 305 417 554 695 764 823 25 63 98 904 19 45102 2031 87 390 481 504 74 630 722 55 859 63 989 46115 307 909 633 66 762 79 854 47039 148 317 409 20 29 506 61 90 600 15 50 703 846 920 76 48051 65 216 468 84 642 77 708 860 90 998 49129 98 321 24 70 529 52 633 745 77 89 813 32 35 44 904.

50040 96 128 290 339 458 93 602 58 827 46 56 63 914 39 51044 357 445 98 565 655 856 52010 128 231 305 426 49 83 554 89 642 627 53132 389 704 8 832 979 54015 22 206 45 372 656 60 72 725 63 65 937 78 90 55085 216 447 522 620 734 55 831 51 56049 60 79 110 38 52 206 46 497 563 82 637 819 29 31 947 80 57006 188 265 329 403 82 92 531 49 90 672 762 850 953 58007 213 32 72 81 352 402 550 81 764 845 77 84 947 59111 89 277 85 341 48 488 518 647 60 67 69 703 56 804 12 59 986.

60011 14 29 136 89 381 453 68 583 678 61071 75 137 304 35 51 472 674 761 84 844 943 77 62033 73 164 207 46 374 596 621 71 706 878 970 62042 66 110 33 230 350 97 411 62 587 619 68 91 717 818 26 916 60 64088 240 52 56 86 90 310 627 721 86 839 65072 74 254 499 506 632 61 84 90 823 73 908 41 66144 81 98 350 431 508 71 56 620 841 48 84 67069 85 232 326 64 660 92 700 38 40 77 833 62 915 68136 39 257 372 403 508 77 91 93 652 98 977 80 69090 215 23 73 83 360 97 507 674 700 31 39 48 52 63 800 944 56.

70011 454 60 79 603 97 749 817 71 99 71034 41 125 58 341 515 68 35 651 76 885 912 49 72080 85 210 92 312 406 523 62 601 66 77 785 854 995 73050 159 84 212 71 343 404 42 797 820 904 93 74075 92 185 304 447 75 517 60 94 850 903 75096 204 319 68 638 89 91 744 832 76194 215 302 522 48 607 81 867 69 92 999 77068 89 99 111 454 91 501 33 607 737 95 842 963 78137 241 46 58 305 61 437 48 75 80 595 665 79 730 52 968 79044 147 200 17 343 56 462 76 512 85 603 752 821 75 82 913 86.

80053 147 345 541 41 53 64 78 713 48 53 81105 86 389 402 60 884 85 82076 116 560 748 915 83019 23 57 69 163 97 218 326 37 77 451 67 736 49 81 837 53 48 985 90 84065 196 204 339 571 76 607 48 71 883 954 85053 64 86 192 302 11 518 24 638 68 970 86159 200 65 367 84 457 562 92 602 3 43 775 95 915 70 89 87159 62 228 64 86 338 421 39 50 515 637 713 851 948 88023 163 69 90 203 442 66 595 603 96 724 993 89041 50 97 356 413 67 520 51 68 638 824 905 27.

90053 123 41 86 201 411 79 89 617 46 723 36 916 70 88 91010 110 77 206 11 309 20 573 620 772 811 976 92071 85 118 67 260 315 43 579 619 910 40 80 93014 192 503 618 708 52 914 94131 48 453 545 637 722 845 95092 143 200 93 415 94 516 27 76 630 59 81 819 79 96135 44 57 72 99 299 48 58 333 45 459 71 726 37 88 97 97082 441 630 741 56 996 98073 157 98 347 63 70 440 83 590 606 58 76 919 99101 30 304 54 411 21 74 93 554 80 650 70

100025 49 138 40 358 420 64 619 794 851 72 940 101018 20 54 66 22 85 97 218 27 351 640 958 102142 224 43 63 349 64 90 495 96 540 617 90 95 729 939 92 103041 227 449 500 41 58 678 713 871 905 62 87 104052 79 193 242 76 314 536 85 602 20 24 46 53 105033 40 99 123 92 396 483 532 59 58 92 996 106026 124 250 70 79 362 66 411 572 77 767 73 92 837 905 43 57 107003 54 130 230 408 52 54 73 680 86 728 39 55 77 832 79 108170 72 210 35 39 466 92 560 561 67 861 916 60 92 109056 77 110 47 89 253 57 78 344 411 560 75 630 843 913 51.

110050 63 39 98 169 239 85 343 47 75 417 534 58 793 808 88 936 91 111203 388 535 80 670 80 725 803 938 83 112003 251 63 96 219 23 28 70 443 75 77 505 29 666 867 80 903 56 113357 473 627 807 98 913 42 114133 251 352 415 81 517 639 80 823 70 115001 44 201 35 46 68 93 480 723 56 60 957 115024 128 88 335 51 563 617 27 729 49 83 812 909 117118 43 67 335 435 504 95 614 706 870 903 93 118011 17 121 96 227 83 314 422 803 63 901 64 119107 29 278 38 536 68 71 90 605 53 91 769 824 50 88 936 53 62

120027 46 64 303 471 507 627 872 909 99 121013 79 89 113 20 32 217 18 403 583 623 738 56 96 999 122149 331 415 37 907 617 723 808 918 123157 262 80 87 350 483 521 611 852 57 902 80 124069 277 328 405 530 33 500 940 55 125113 15 222 366 77 523 25 651 66 80 732 39 48 990 98 126047 66 201 12 23 55 354 68 433 95 562 665 69 769 805 127021 25 132 36 207 330 566 97 716 83 128009 135 59 200 301 26 87 427 596 635 58 788 893 129029 104 49 215 53 346 412 15 562 81 708 800 928 44.

130043 126 37 77 84 293 407 14 54 63 570 72 558 701 30 853 131021 25 29 59 102 237 89 429 34 71 646 875 997 132251 293 157 632 705 48 863 02 133030 90 110 86 203 44 60 67 576 657 760 945 134052 58 178 205 674 563 709 50 786 135006 84 98 313 51 81 677 87 907 30 31 56 136037 71 191 247 54 309 33 434 36 71 539 678 97 929 137156 214 399 442 582 790 91 890 937 138060 91 92 95 180 212 308 87 404 4 50 87 551 732 44 749 850 139010 56 255 306 7 498 562 89 727 965 73 82.

140249 72 93 611 723 27 915 21 54 141149 70 98 241 56 90 542 638 80 735 71 142030 182 87 475 42 99 541 793 143017 108 277 303 421 22 24 719 53 93 850 144118 37 204 90 302 12 21 408 88 650 740 861 959 145037 41 75 79 215 69 93 369 486 565 642 71 703 45 936 55 146042 379 84 523 25 634 787 881 147114 77 263 347 69 433 577 710 902 17 25 29 88 148260 392 904 149026 64 169 99 289 361 408 80 540 607 715 861.

150212 46 377 492 38 55 64 548 600 151130 73 330 47 431 35 550 73 652 71 794 895 998 152029 62 208 10 319 441 605 829 67 153047 209 26 356 412 502 88 673 96 736 804 35 154107 253 312 65 479 511 91 623 64 71 90 940 90 974 155118 243 47 351 554 75 573 738 878 817 73 80 921 58 156019 68 155 215 330 54 656 719 20 22 530 38 44 75 912 33 157091 124 32 273 377 469 72 537 612 742 68 820 934 35 158004 188 237 88 389 486 643 47 746 824 33 909 72 86 159077 81 82 208 349 99 460 86 573 96 821 968.

160099 123 29 215 35 309 401 75 81 661 73 96 762 91 946 98 161015 88 97 142 60 409 17 28 585 645 935 162030 77 311 40 432 44 762 609 862 974 163025 69 124 58 91 218 337 72 99 449 65 82 581 85 650 95 795 98 980 164053 56 99 122 39 271 432 60 89 696 782 964 165314 419 37 70 85 99 602 16 74 705 8 68 809 953 166006 57 156 203 318 66 444 553 95 96 694 747 938 83 167045 103 10 18 271 319 528 77 632 44 67 706 35 96 914 30 168085 106 22 26 88 270 512 29 714 47 91 828 85 87 916 169028 94 249 356 77 81 473 86 559 64 85 659 717 31 70 854 87 220 21.

170013 67 78 133 69 316 81 463 65 89 559 95 783 839 44 931 71 95 171154 314 66 92 601 706 800 911 87 172066 214 500 836 60 955 173122 30 259 317 407 32 550 709 80 82 890 998 174002 47 131 200 400 649 837 999 175030 120 52 74 350 487 88 513 610 713 18 39 80 916 52 87 176232 330 420 54 91 597 673 701 810 31 908 38 90 177078 174 83 222 50 61 337 449 91 94 560 667 78 859 178025 80 226 76 345 87 554 67 81 87 624 712 16 53 856 90 998 94 179005 28 49 142 57 216 94 395 491 549 659 706 33 849.

180044 186 224 92 376 536 38 52 96 658 60 85 705 23 53 868 75 181072 106 68 203 24 40 352 460 583 631 93 762 93 817 18 52 182123 337 74 538 46 88 687 89 94 706 12 811 12 928 183154 94 319 424 606 48 935 43 51 58 184026 191 204 8 59 91 314 67 450 57 558 656 739 81 86 892 918 185089 261 72 91 31 999 402 51 60 535 62 773 834 970 76 186177 97 277 83 307 594 601 25 27 719 187013 80 127 74 363 520 600 65 69 81 738 874 915 188011 99 284 450 84 818 69 94 991 189060 131 42 232 395 52 67 500 86 723 52 59 93.

190030 118 99 338 540 48 786 861 923 61 191055 287 482 513 16 54 604 37 925 76 192016 37 100 5 9 223 44 386 430 67 686 864 97 193043 74 133 241 305 31 455 688 828 74 921 77 194069 142 93 462 97 573 763 27 77 997 195119 59 389 424 515 663 956 196054 74 104 223 313 444 57 700 93 939 58 197076 77 218 301 24 449 99 511 29 620 742 72 867 91 946 89 198032 61 86 143 95 204 9 359 410 96 98 554 647 854 57 62 915 56 199008 72 144 260 378 407 536 56 79 614 25 59 720 33 45 75 837 996.

200030 131 321 28 37 437 675 922 58 201001 169 71 202 18 305 24 493 510 714 19 806 18 28 57 957 202010 28 75 113 77 243 470 535 656 78 721 45 79 957 203041 103 5 804 25 52 204009 196 208 388 532 54 684 800 33 57 966 205032 47 205 61 332 97 401 9 33 510 39 727 79 843 969 206323 52 61 68 777 896 207017 226 332 469 531 77 921 208089 215 402 532 625 802 25 64 992 209059 444 586 89 664 722 64 808

עפענטליכע ווענדונג -צו- אלע בעזיצער פון אפגעטראגענע מענער-היט!
אויב איהר ווילט אייער געלד נישט ארויס-
ווארפען אין גאס, טאו נים אייערע
היטען צו פאסאנירן
טויזענדער קונדען
נאר אין
הוטען-געשעפט מ. קאפעלושניק
8 קאנסטאנטינער 8
האבען זיך איבערצייגט, אז א פאסאנירטער הוט פון מ. קאפעלושניק, קאנסטאנטינער 8
ווערט ווי אין צוריאשנע, און די אין דער ארבייט ערשטקלאסיג אויסגעפערטיגט.

פאהז-פייערונג פון „החלוץ המרכזי“

מארגען קומט פאר אין לאקאל פון „ווידא“ (שענקעוויטשא 26) א גראנדיעזער פאהן-פייערונג פון „החלוץ-המרכזי“ אין לאדז מיט א זעהר רייכען פראגראם מיט'ן אנטייל פון ד״ר מ. ברוידא, און דעפ. יצחק גרינבוים, ווי אויך סבעציעל דעלעגירטע פון ציוניסטישען צ. ק. און פיל געסט פון דער פראווינץ. פאר דער פייערונג קומט פאר אדורכמארש פון דער מחנה חלוצים מיט'ן אנטייל „בר-כוכבא“ ארקעסטער פון זייער לאקאל צעגעלניאנא 4 ביז'ן „ווידא“ לאקאל.

בעריכטיגונג

אין צוזאמענהאנג מיט דער נאטיץ אין אונזער צייטונג פון דאנערשטאג א. נ. „געפעלשט א ביכעל אין דער קראנקען קאסע“ בעט מען אונז מיטצוטיילען אז שטאטלער איז נישט בעשטראפט געווארען.

קאנצערט-דירעקציע:
אלפרעד שטרויך, טעל. 213-84.

זאל פילהארמאניע
דינסטאג, דעם 24-סטן מערץ 1931,
8.30 א זייגער אוועגד
2-טער לידער-אוונד פון
VIKTOR
CHENKIN
אין פראגראם: נייע לידער פון א קלאוו, קינמא-לידער, אוקראינישע לידער, יודישע חסידישע לידער.
בײם קלאוויר: Dyr. Teodor Ryder

מיטוואך, דעם 25-סטן מערץ 1931,
8.30 א זייגער אוונד
RAFAŁ
Schermann
וועלט-בעריהמטער פסיכאגראפאלאג וועט האלטען אין דער פוילישער שפראך
א פארטראג
אילוסטרירט מיט בילדער אויף ד. ט.:
„די ליבע און פערברעכען אין שריפט“
בילעטען צו בעקומען אין דער קאסע פון פילהארמאניע-זאל.
1882

בלויז 25 גראשען
הנחה פאר די לעזער פון „נייעם פאלקסבלאט“
ביים בעזוכען די אויסשטעלונג פון אדאלף בעהרמאן

די אויסשטעלונג פון אדאלף בעהרמאן א. ז. „מזרח און מערב“ (מאניושקי 2) האט, ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט, ארויסגערופען א קאלאסאלען אינטערעס. די בעזוכער ענטציקען זיך מיט די פארבענרייכע בילדער, וועלכע דער בעריהמטער מאלער האט געבראכט פון זיין שטודיען-רייזע איבער אייראפע און אין די לענדער פון מזרח (ארץ ישראל א. א.).

כדי צו געבען די מעגליכקייט די ברייטסטע קרייזען פון אונזערע לעזער צו בעזוכען די אינטערעסאנטע אויסשטעלונג, האבען מיר זיך פערשטענדיגט מיט דער דירעקציע און אויסגעפועלט א הנחה דהיינו, פארן אריינגאנג וועלען די לעזער פון „נייעם פאלקסבלאט“ צאהלען בלויז צו 25 גראשען א בילעט.

אין היינטיגען נומער וועלען די לעזער געפונען קופאנען, מיט וועלכע יעדער וועט קאנען בעקומען בילעטען צום פרייז פון 25 גראשען אויף צו בעזוכען די אויסשטעלונג.

קופאן נר. 1
גילטיג דעם 20 און 21 מערץ
צו דער אויסשטעלונג
פון אדאלף בערמאן
מאניושקי 2
אריינגאנג 25 גראשען.

קופאן נר. 2
גילטיג דעם 20 און 21 מערץ
צו דער אויסשטעלונג
פון אדאלף בערמאן
מאניושקי 2
אריינגאנג 25 גראשען.

פון די יודישע טעאטערס

אין „ארט“

ווערט היינט 1 מאל (9.45) און מארגען 3 מאל — 4, 8 און 10 א זייגער געשפילט דאס גלענצענדע פראגראם א. נ. „יום טוב אינדערוואכען“.

אין טעאטער „פילהארמאניע“

ווערט געגעבען די פרעמיערע „אויפ'ן עהרליכען וועג“ מיט ש. קוטנער און פראניע ווינטער אין די הויפט-ראלען.

אין „פאלקס-טעאטער“

שפילט מען היינט: „כל נדרי“, מארגען בייטאג „עקדת יצחק“ און אויפדערנאכט „חנה'טשע אין אמעריקא“.

לאדזער יודישער
קאמעראל-טעאטער
ביילער
„ארט“
אין ווייסען זאל
„מאנטיי פעל“
זאכאדניא 43.
קינסטלערישער לייטער:
מ. בראדערזאן.

היינט, פרייטאג — 1 פארשטעלונג אנהויב 9.45 אווענד
מארגען, שבת — 3 פארשטעלונגען: אנהויב 4 נאכמ., 7.45 און 9.45 אווענד
א.נ. „יום-טוב אינדערוואכן“
אין 2 טיילען, 12 נומערן

אין פראגראם:
1) געטרייע ליבע; 2) שפאניאלא; 3) פריהלינג; 4) קאטארינקע; 5) א תפלה; 6) בלאטע יאטען; 7) שנעלע בעלי-מלאכות; 8) היינטער די קוליסען; 9) פרצים סמיט און סיידי קנעפל; 10) מאנאלאג; 11) אויף דער גאלעריע; 12) ס'גייט שוין ווערען גוט.

טעקסטען: משה בראדערזאן, משה נשריר, און מ. גאדעלמאן.
מוזיק: ה. רובין און א. ביינעלמאן.
דעקאראציעס און קאסטיומען: י. ברוינער.
טענץ און פלאסטיק: ז. קרושובנא און מ. שלפערן.
רעזשי: דזשיגאן—שומאכער.
מוזיק-לייטער—ה. רובין. פאטא: — ה. סראקא
קאנפעראנסיער — דוד קאזאנאווער.
ליכט-עפעקטען: יעראן. בינע-אינספעקטאר: מ. קאן

אנסאמבל לויט א.ב. פרויען: זיסעלע גירל, מרים דאלסקא, לאלא זילבערמאן, שיינע מרים. מאשע פעטערמאן. מענער: ה. אלטמאן, שמואל גאלדשטיין, שמעון דזשיגאן, מאטל קאן, יעקב ריינגלאס, ישראל שומאכער, יוסף שיפער
בילעטען צו בעקומען ביי דער קאסע פון 5 א זייגער נאכמיטאג אן.

קלאנג-פילם-טעאטער
„CASINO“
3-טע רעקארד-וואך!
היינט און פאלג. טעג!
גרעסטער פילם פון סעזאן, וואס איבערשטייגט דעם פילם „ליבעס-פאראדע“
רעזשי פון
ERNEST LUBITSCH
מאנטע-קארלא
אין דער הויפט-ראל די וואונדערבארסטע קינא-ארטיסטין Janette MAC DONALD
אויסער'ן פראגראם: קלאנג-צוגאבע און לאנד-אקטואליטעטען.
די פרייזען זענען אויף אלע סעאנסען פערקלענערט 1, 2 און 3 זל.
שבת און זונטאג—פריהמארגען-פארשטעל. פון 12 א זייגער. פרייזען פון די פלעצער 75 גר. און 1 זל.
כדי אויסצומיידען א געדראנג ווערט געבעטען צו קומען אויף די פריהערדיגע סעאנסען.

מעלדונגען

פערשרייבט אייך אלס לעזער אין דער פאלקס-ביבליאטעק א. נ. פון א. ד. גורדון אין לאדז שיענקיעוויטשא 3[5.

די יודישע נאציאנאל פאלקס ביבליאטעק א. נ. פון א. ד. גורדון איז איינע פון די גרעסטע ביבליאטעקען אין אונזער שטאט, זי בעזיצט 6000 ביכער אין די שפראכען: העברעאיש, יודיש, פויליש און דייטש און די נייעסטע ארץ ישראלדיגע און ארטיגע אויסגאבען, א ספעציעלע אפטיילונג פאר אנפאנגער אין העברעאיש, דער חודש אפצאהל איז א מינימאלער, א ספעציעלע הנחה פאר ארבייטסלאזע און שילער, די ביבליאטעק איז אפען 4 מאל וועכענטליך זונטאג, דינסטאג, דאנערשטאג און מוצאי שבת פון 7 ביז 9 אין אוועגד.

מעלדונג פון חוג „אחדות“ (החלוץ המרכזי“).
שבת דעם 21[3 פינקטליך 9 אוועגד קומט פאר אין לאקאל פון „ברית טרומפעלדאר“ פיאטרקאווסקא 79 דער המשך פון קאלעקטיווען רעפעראט: פארוואס זענען מיר אויסגעשלאסען געווארען פון „החלוץ המרכזי“?

מיט דער בעטייליגונג פון די ח״ח סוראסקי, טעמפעלהאף, ווייגרייך, וואלאדד, רעדליך, קירשנבער און ח. דיאמאנד געוו. פארזיצענדער פון סניף ודונסקא וואלא, איינגאנג פאר חברים.

א רעפעראט אין יודישען פאלקס-אוניווערזיטעט.
שבת, דעם 21. ד. ח. 8.30 ארוענט איין דער יודישער פאלקס-אוניווערזיטעט א רעפעראט א. ד. ט. „זעלבסטהאס ב ייידען“. רעפערירען וועט ה' ד״ר פרייליך. דער רעפעראט קומט פאר אין זאל פון „התאחדות“, שענקיעוויטשא 3[5.

ווירכטיג פאר שניידער-מייסטער און קאנפעקציאנערען!
מיר טיילען מיט, אז אונזער
שניידער-צודאטען-געשעפט
בעזיצט אויף לאגער צום איצטיגען סעזאן א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע
פאלטען-פוטערס, סאטינען, וואטעלינען, וויקטאריעס, בעק. ערמעל-פוטער, וולאשאנקא.
אלפאגאס, זיידענע פוטערס, ראססהאר, סטפער, קרויזע, מושלין, לייוועגד,
סאמט-קעלנער, ספעציעל אפטיילונג פון דאמען, הערען, קינדער קיעפ, גארנע
25 פראצענט ביליגער
25 פראצענט ביליגער
קומט און איבערצייגט אייך! מיט אכטונג
BAZAR KRAWIECKI 8 נאוואמיעסקא
פראנט געווע־ב
אין הויז ווי עס געפינט זיך דאס טוך-לאגער פון ב. מאראקא
בעמ: צוליב'ן איצט הערשענדען קריזיס האבען מיר רעדוצירט די פרייזען ווייט פריהער מיט 25 פראצענט

א פלאץ
אין בעסטען צענטרום פון פאדעמביע מיט שעהנעם וואלד צו פערקויפען אויף אויסצואהלען, אפפערטען אונטער „פאדעמביע“ אין אדמינ. פון דער צייטונג.

די בעסטע
בליטץ-פערשליסער
„REOR“
אין אלע גרויסען און קאלירען צו בעקומען אין הורט-יאלאנטעריע-געשעפט
ה. אפפעלבוים, פולנאצנא 2 טעל. 14292

FABRYKA TRYKOTAŻY
D. Szajn i ska
Łódź, Gdańska 79, tel. 153-82
פערקויף פון טריקאט-שטאפע
פאר וועש און רעקלאמען ווי אויך פערטיגע קאנפעקציאן אין אלע סארטען.
1843

דאנקזאגונג

דעם מיט דריקען מיר אויס אונזער איבגסטען דאנק דעם מוזיקער ה' מוצמאן און זיין קאפעלע פאר פערשאפען אונז גרויס פערגעניגען בעת אונזער חתונה מיט זיין קלאסישען און גוט איינשטודירטען שפילען.

מחותנים און געסט
פנחס פינקוס און פרוי.

1 WÓZ parokonny
1 WÓZ pojedyńczy
trzy śrubsztaki, oraz nóż do żelaznej tokarni. Do sprzedania bardzo tanio. Łódź, ul. Zgierska 59
Kurczewski

א שעהנע
וואוינונג
מיט 1 פענסטער איז פון זאפארט איבערצוגעבען
מארגענשטערן
קילינסקיעגא 40.

— א —
דאמען שניידער
אויף אהיימצונעהמען בעסערע מאגאזין-ארבייט קען זיך מעלדען אין דאמען-קאנפעקציע
גלובנא 1.
1846

2 קוואליפיצירטע
טריקא-נייערינס
קענען זיך מעלדען פון זאפארט
די אדרעס צו ערפאהרען אין אדמ.
1852

אכטונג
מענער-מאגאזין פארלעגער
צווייטע סארט! ס'ווערט געברויכט א פרעסער, א מאשינער און א האנד-נייהערין. צו ערפאהרען קאנסטאנטינער 59 ביי שוואלבע

איבערצייגט אייך
איבער דער גוטקייט פון אונזער כעמישער רייניגונג.
עס ווירקט
אזוי, אז איהר בלייבט אויף שטענדיג אונזער קונדע.
כעמישע וועשעריי און פארבערײ
Bracia Anders Łódź
נאווא-צעגעלניאנא 20, טעל. 191-25
אנגאהמע-שטעלען: צענטראלע, נאווא-צעגעלניאנא 20, געבר. שוואלבע, פיעטריקאווער 85, ב. קייזער, נאווראט 10, עמיל שוואלבע, פיעטריקאווער 207; ה. מילער, אנדזשעיא 36; פ. צימער, אלעקסאנדראווסקא 19; וו. הילשער, זגערזשער 150; מ. ווערנער, קילינסקי 6'2; ל. דאלפעלד, קאלאניע קארלעווו הילענסקא 24 (הויפטאנסקא 4A)

עס ווערט געזוכט
א ביילער
און א ריכטעוועער
און א געהילף
ביי בעלבאטאווסקי
זגערזשער 26.

Tarnowski Icek, Kielma 18 zgubił Potwierdzenie zgłoszenia wydane przez Urząd przemysłowy I Instancji przy Magistracie m. Łodzi.

עס קענען זיך מעלדען
קוואליפיצירטע ארבייטער צו שטרימפ א גוטע קעטלערין ווי אויך א פארמירער זגערזשער 13 פראנט 2-טער שטאק וו. 17.

א קוואליפיצירטע
מאשין-נייערין
צו סוויטערס קען זיך זאפארט מעלדען
זאוואדזקא 26 וו. 14

א פאבריקס-
סוטערינע
מיט קאנצעסיע איז אפצוגעבען.
נאווא-צעגעלניאנא 22
ביים ווירט.

א רעמיזע
מיט א קאנטאר ס'קען זיין געאייגנעט פאר א פאבריק איז פון זאפארט צו פערמיטען
קילינסקיעגא 12 אין האבער-געשעפט אין הויף

א פריזירקע
נעהמט אן פערשידענע בעשטעלונגען ווי אויך גרייטע פאלקעס
נאוואמעסקא 28
גוטשטאדט
רעעלע בעהאנדלונג

א בודקע
צו פערדינגען
פאדזשעטשנא 15
אין פוטער געוועלב
ביי פריים.

א שפולער (רין)
ווערט געזוכט ביי
דאבזשינסקי
פולנאצנא 23

קינא-טעאטער
ZACHĘTA
26 זגערזשער 26

היינט איז פאלגענדע טעג!

מעכטיגע דראמע פול מיט פּאעזיע און ראמאנטיזם. קאמף וועגען דאזיין און זארג וועגען קינד, אט דאס איז דער יסוד פון פילם א.ג.

„שונאים"

אין די הויפּטראָלן: אין די הויפּטראָלן:

LILJANA GISH i RALPH FORBES

ועקליבינער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' סטעפּאנסקי
אנהויב פון די סעאנסען: אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב — 12 א זייגער בייטאג. דער זאל איז גוט בהייצט.

קלאנג-פילם-טעאטער
„MIMOZA"
ul. Kilińskiego 178.

היינט און פאלגענדע טעג!
מעכטיגער קלאנג-פילם!

„POGANIN"
אין דער הויפּטראָלע

Ramon Novarro

אויסערדעם: רלאנג-צוגאבע און לאנד-אקטואליטעטען.
אנהויב 5.30, 7.30 און 9.15, שבת, זונטאג און יום טוב 3.30 נ"מ

די ניי-ערעפנטע פּערפומעריע
„ORCHIDEA"
Łódź, ul. Prez. Narutowicza Nr. 3
wł. M. DOBRECKI

עמפּפעהלט: עלעגאנטע טואלעט-ארטיקלען, פּערפומעריע און קאסמעטיק. די מאדערנסטע פּערפומען פאר בילגע פּרייזן. דאמען און הערן צו קאנקורענץ פּרייזן.

בעשאנקען מיט א סך געלדענע מעדאלען!

מיר האבען געלאזט און בעטריב די נייעסטע אינסטאלאציעס, וואס זענען דער לעצטער אויסגעפונען פון דער טעכניק, א דאנק וועלכע

מיר האבען רעדוצירט די פּרייזען!

פון כעמישען וואשען ביז

50%

	פון	יעצט
מענער-גארניטורען	8 זל.	7—8 זל.
הערען פּאלטאס	8	4—8
דאמען-קאסטומען	8	6—9

פּאר'ן פּייסירען קליידער טעמפּעראטור צושלאג.

Parowa Pralnia Chemiczna i Farbiarnia
JAN CEBULA
Łódź, Piotrkowska 116, tel. 129-75.

מעבעל מאדערן, גאנצע איינריכטונג מעבעל
ווי אויך עינצלנע געגנשטענדע פון א געוויזער אויסשטאטונג, זאווי צאמענשטעלטע קאבינעטען. אויך בייכטע איבערקויפען
עמפּפעהלט
I. Dreispiel, Al. Kościuszki 36
róg Andrzeja
א שפּייזע-צימער אין געזאנגעגע פּרייזען.

מעבעל ניי-ערעפנטער מעבעל-מאגאזין
CH. GLIKSZTAJN
פּיעטריקאווער 45 (ויעלאנא 1)
עמפּפעהלט אין גרויסען אויסוואהל מאדערנע מעבעל, גאנצע איינריכטונגען, זאווי איינצעלנע געגנשטענדע פון איינפאכען ביז דער לוקסוס. אויך גוטע בעדינגונגען און לאנגזאהליגער גאראנטיע.

1714

Dr. W. ŁAGONOWSKI
Specjalista chorób skórnych, wenerycznych i moczopłciowych
przeprowadził się na ul.
Piotrkowskiej 70 róg Traugutta).
Przyjmuje od 8.30 do 10.30 rano, od 1-ej do 2.30 pp od 6 do 8.30 wiecz. w niedziele i święta od 10 do 1-ej.

DR. MED.
Z. Datyner
אוראלאג
ספעציאליסט פאר באזען, ניערען און פּראסטאטא
Piasnowska 2 (Olginska) Telef. 148-95
נעמט אן פון 9—10 פרי, און פון 6—8 אווענד

Dr. MED.
J. PIK
ul. Żeromskiego 36
ביים גרינעם מארק
טעל. 176-50
נערוון און אינערל. קראנק
נעמט אן פון 5½—7

Dr. med. D.
Wajskopf
פּיעטרקאווער 104 B
טעל. 114-82
אינערליכע קראנקהייטען, ספעציאליסט פאר מאגען, קישקעס און לעבער, רענטגען. אזוי א.ה.
שפּעטער פון 4 — 7 נאכמ.

Dr.
HELLER
ספעציאליסט פאר הויט-, וועגערישע קרענקהייטען און מענער-שוואכע.
נאוואט 2 טעל. 79-89
נעמט אן פון 10 פרי און פון 4—8 אווענט. פאר פרויען ספעציעל פון 4—5
פאר אונבאמיטלטע, לעטשניצע-פרייזען.

DR. MED.
Halfrecht
ספעצ. ארצט פאר הויט, גשלעכטס-קראנקה., נעמט אן פון 8 ביז 10 פרי, פון 12—2 נאכמ. און פון 6 ביז 9 אווענד. זונטאג פון 9 ביז 1 בטאג.
פּיעטריקאווער 10
נעמט אן אין לעטשניצע „סאניטאס" ציגעלניא 29
פון 2 ביז 3 נאכמ.

Dr. med.
W. Eychner
גינעקאלאג-אקושער
זגערזשער 11
טעלעפאן 134-72
נעמט אן פון 2—3 נאכמ. און פון 7½—9 אוונט.

צו פערדינגען
א שאפע
אויך קאהלען, קאן זיין אויך אויף ענטע יאכען ב ל.ב. צו ערפאהרען
וואלבא ארסקא 12, טעל. 1084 גאלדמאן.

וויכטיג פאר א
דאמען-שניידער
עס איז דא איבערצוגעבען א פּראצוסיע, באריסער מיט איינריכטונג, זיך ניט שווער א גוטער, גוטע בעדינגונג, בייפאוולאווסקי 22, ראקישענסקא.

Potrzebna Uczenica do pracowni kapeluszy damskich. Wiadomość Piotrk. 61, Salon mód.

Złoty medal na Wystawie w Katowicach 1927 r.
Zastępca: S. B. Redlic, Łódź, Południowa 86.

לעטשניצע
„Unitas"
פּיעטקא 19 טעל. 78-111
וועכנערין-אנשטאלט
א נעבער דער לייטונג פון ד"ר מעד.
H. BEGSON
נעמט אן געבורען:

I קלאס	פּרייז 300	זל.
II קלאס	175	(מיט פּערזאהנליכע)
III קלאס	100	(מיט מעלטע)

HEMOROIDY
stan zapalny
swędzenie
krwawienie
USUWA
HEMORIN KLAWE

פּערקויף פון פעש. מאדערנע
פאלקעס אויך שייטלען
ערשט לאסיגע אויסארבייטונג, בילליגע ווי א בערעל, ביי פּ
צוקער קאנסטאנטינער 15

DOKTÓR
H. WOŁKOWYSKI
האט זיך איבערגעצויגען אויף
צעגעלניאנא 36, טעל. 216-90
ספעציאל-ארצט פאר הויט- און וועגערישע קרענקהייטען, מענער-שוואכע, סאלווארסאן, קאסמעטיק, עלעקטראטעראפיע, רענטגען-באהאנדלונג, פיס קווארץ-שטראהלען
נעמט אן פון 9 — 2 נאכמ. און פון 5 — 9 אווענד
פאר דאמען באזונדערע ווארטע-צימער.

וועער ווייסט!!!
דאס נישט, אז די איינציגע ביליגע קוועלע ווי מען קריגט צו קויפען דאמען- און מענער-היטען וואס איך האב ספּעציעל צוגעגרייט אויף יום-טוב די נייעסטע פאסאנען, מאדערנסטע קאלירען און פּערשידענע פורמען.
געלעגענהייט נעם איך אן צום איבערמאכען דאמען- און מענער היטען פון נאר עלטע אויף גאנצליך ניע אויסגעבן פּוק לך צו דער צייט.
ווער עס וויסט נאך נישט קען קומען זיך איבערציינגען לויט דעם אדרעס:

פּערדער
זגערושער 20 אדער לוטאמירסקא 2

יעדער איינציגער
מעבעל
האט זיך איבערצייגט, אז פאר מעבעל
דיוואנעס פעלצען, נייע מעשי פון, גאראבען און...
צאהלט די העכסטע פּרייזען
א. ווייצמאן שינקעוויטש 23
טעלעפאן 00-191.
ביי מיר אויך ספּעציעל פּערשיידענע געניצטע מעבעל אין גיטען צושטאנד צו פארקויפען.

Doświadczony administrator
znający dobrze SPRAWY PODATKOWE i nowe rozporządzenia o meldunkach przyjmuje domy w administrację. Łaskawe oferty sub. „Doświadczony" do admin. niniejszego pisma.

ODCISKI
usuwa
RADYKALNIE
płyn wyrobu
Laboratorium Chem. Farm.
ST. HAMBURGA
ŁÓDŹ, GŁÓWNA 50

די איבעראל רענאמירטע שיך=פירמע

L. FRIEDLAND / ŁODZ

CEGIELNIANA № 51. TEL. 171-41

עמפפעהלט צום קומענדעז פריהלינג און זומער=סעזאן די לעצטע קרעאציעס פון עלעגאנטע

שיך

הערען דאמען און קינדער-

פון אייגענע און אויסלענדישע אויסארבייטונגען. צוגענגליכע פרייזן

אכטונג ! ס׳איז אנגעקומען אויף יום-טוב א גרויסער טראנספארט שיך פון דער פירמע „CENTRA" צו פאבריקס-פרייזען

פערלאנגט ווינער מעבעל נור פון דער פירמע „VIENPOL"

גאראנטירט מיט איהר שטארקייט און דויערהאפטיקייט

צו בעקומען איז אלע מעבעל=געשעפטען

פאבריקס-לאגער אויף: זאוואדזקא 5

FABRYKA GIĘTYCH MEBLI

„VIENPOL"

Zawadzka 5, tel. 191-20

מעבעל

מאדערנע סטילאווע

אלערליי עקזאטישע האלץ — אין לוקסוס-אויספיהרונג —

לאנגיעהריגע גאראנטיע! צוגענגליכע פרייזען!

די מעכאנישע מעבעל - פאבריק

M. GELERMAN

NAPIÓRKOWSKIEGO 59, tel. 186-71

די פאבריק בעזיצט א מעכאנישע טראקנעריי

Kino-Teatr Spółdzielnia

40 Sienkiewicza 40

אנהויב פון די סעאנסען אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב 2 נאכמ. לעצטער סעאנס 10 אווענד

זיפן 1 סעאנס זענען די פרייזן פון אלע פלעצער 60 גר.

היינט און פאלגענדע טעג ! 1) אונגעוועהנליכע קאמעדיע אונטער׳ן נאמען:

פרויען=טויט=באטאליאן

אין דער מלחמה — אדער Cohn i Kelly

— אין די הויפטראלן: George Sidney, Charles Murray

2) ווען ס׳שלאגט האלבנאכט

ריהרענדע עראטישע דראמע פון לעבען פון די אונטערוועלט-מענשען. די אקציע שפילט זיך אפ אויפ׳ן באדען פון די אפריקאנער דזשונגליס א.נ.

אין די הויפט=ראלן: Jacquline Logan, Clive Brook

גרויסער דאפעלטער פראגראם!

נעכסטער פראגראם: "KRÓL KRÓLOW"

קינא-טעאטער PRZEDWIOŚNIE

זשעראמסקיעגא 74/76.

(רוג קאפערניקא)

צופאהר מיט די טראמוואיען 5, 6, 8, 9, 10.

אנהויב טעגליך 4 נ"מ. שבת א זונטאג 2 בייטאג. לעצטער סעאנס 10 אוו.

היינט און פאלגענדע טעג !

די גרינע בריגאדע

(ליד פון דאנער קאזאקען)

אין די הויפטראלען: H.A. SCHLETTOW

J. KOWAL SAMBORSKI i LIEN DEYERS צו דעם דאזיגען בילד איז אנגאזשירט א ספעציעלער רוסישער כאר אונטער דער לייטונג פון ה׳ AKIMOW די מוזיק איז ספעציעל צוגעפאסט צום בילד אונטער דער לייטונג פון ה׳ א. משודנאווסקי. אויפ׳ן ערשטען סעאנס זענען אלע פלעצער צו 60 גר. שבת ד. 21 ד.ח. 12 בייטאג, זונטאג ד. 22 ד.ח. 11 א זייגער פריה פריהמארגען=פארשטעלונגען פאר קינדער פרייזען פאר קינדער 20 גר. פאר דערוואקסענע 50 גראשען. נעכסטער פראגראם: .דער העלד פון דער בלוטיגער ארענע" מיט W. GAJDAROW

קלאנג=קינא-טעאטער ODEON

היינט און פאג. טעג !!!

דער פירשט און די סובירעטקע

(א חתונה אין האליוואוד) ::-:: וואונדערבארע אפערעטקע פון Oskar Strauss ::-:. רייך פון מעלאדיעס און ציגיינער-ראמאנסען!

אימפאנירענדע אויסשטאטונג.

אין די הויפטראלען: NORMA TERRIS i J.H. MURRAY

אויסערן פראגראם: Racquell Meller אין קלאנג צוגאבע.

ניי ערעפענטער קינא-טעאטער „ARS"

(פריהער RAJ) 5 באלוטער מארק 5

אינגאנצען אינטער א נייער דירעקציע.

היינט איז פאלגענדע טעג ! מעכטיגע עראטישע דראמע א. נ. היינט און פאלגענדע טעג

„צוריסענע סטרונעס"

אין די הויפטראלען: J. AUBERT, ANDRE NOX i GASTON JACQUET

פערשטארקטער ארקעסטער. ספעציעל צוגעפאסטע מוזיק. אויסערן פראגראם: א פרעהליכע קאמעדיע.

קינא-טעאטער BAJKA

רוג בושצזשינער, פראנטשישקאנער 31

צופאהר מיט די טראמוואיען 1, 6 און 14.

אנהויב טעגליך 5.30 נאכמיטאג ...ית, זונטאג און יום-טוב 4 א זייגער בייטאג. פערשטארקטער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה׳ ש. בייגעלמאן

-:- דער זאל איז בעהייצט. -:-

היינט און פאלגענדע טעג ! :-: מאנומענטאלער לופט-מייסטערווערק, וואס איבערשטייגט מיט זיין טעכניק אלע ביז איצט געוויזענע פילמען א. ג.

„פליגער=פלאט" (Skrzydlata Flota)

.פליגעל=פלאט" איז א העכסט שפאנענדער פילם, וואס שפילט זיך אפ אין דער לופטען. „פליגעל=פלאט" מוז יעדער איינער זעהען.

.פליגעל=פלאט" האט דעם גרעסטען ערפאלג אויף די וועלט-עקראנען. אין „פליגעל=פלאט" שפילט די הויפראלע דער ליבלינג פון גאנצען ערד-קוגעל

RAMON NOVARRO מיט זיין פארטנערקע ANITA PAGE

קינא ERA

פריהער פלארא

זאווישא 22 (באלוט)

בעמערקונג: צוליב דעם גרויסען קריזיס נישט קוקענדיג אויף די גרויסע קאסטען פון בילד זענען די פרייזען ערנידריגט געווארען.

ניי אנגאזשירטער פערגרעסערטער ארקעסטער אונטער לייטונג פון ה׳ עסטרייכער. דער זאל איז בעהייצט

היינט און פאלגענדע טעג ! מעכטיגער דאפעלטער שלאגער=פראגראם ! היינט און פאלגענדע טעג!

אין בעלגיען קיין שום נייעס

אין די הויפטראלען: JAMESON THOMAS i EWA GRAY גרויסע לעבענס-טראגעדיע פון א באנקראטיר.

Pat i Patacohon אלס העלדען פון פילם

אכטונג, ג׳ דאמען!!

איך מאך בעקאנט דער ג׳ קונדשאפט, אז אין מיין ערשטקל. דאמען=שניידער-אטעליר א. פ.

IZAK TON LIMANOWSKIEGO 13 (Aleksandrowska) front 1 piętro

ווערען אנגענומען בעשטעלונגען פון אייגענע און אנפערטרויטע סחורות און אויסגעפיהרט לויט די נייעסטע פאריזער מאדעלען

פינקטליכע און רעיעלע אויספיהרונג!

מעסיגע פרייזען

וויכטיג נייעס!

פערקויף

פון פערשידענע בוימוואלענע רעשטלעך

פאפלין, באטיסט, לייוונט,

מושלין, נאנסוג א. אז. וו.

אויף מעטער און אויף וואג

צו קאנקורענץ=פרייזען

מ. לאנדסבערג

לאדז, ציגעל=גאס 59, פראנט, 1. שט.

מארגען, שבת ד. 21 מערץ, 7.30 אוו.

קומט פאר אין אייגענעם לאקאל גדאנסקא 101

די גענעראל=

פערזאמלונג

פון די פעראיינס-מיטגלידער

די פערזאמלונג, אלס צוזאמענגערופענע צום צווייטען טערמין, לויט׳ן § 43 פון סטאטוט וועט גילטיג זיין ביי יעדער צאהל אנוועזענדע מיטגלידער.

איינטריט פאר בערעכטיגטע נעגען פארצייגען די מיטגלידס לעגיטימאציע און נאמענטליכע בעקאנטמאכונג.

לאדזשער פראפ. פעראיין פון האנדעלס=, ביורא= און אינדוסטרי=אנג.שטעלטע

(גדאנסקא 101)

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman

Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.